

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

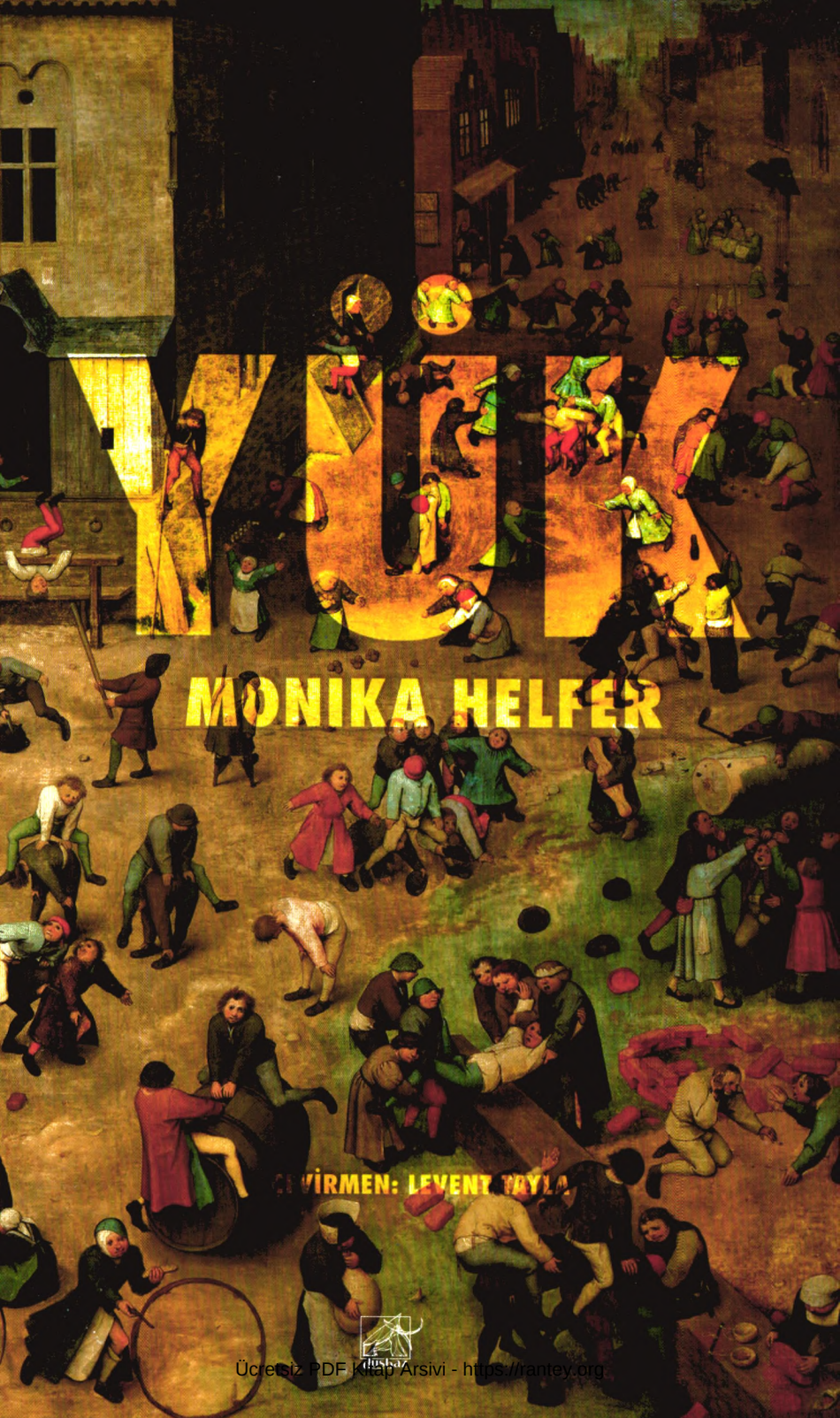
RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

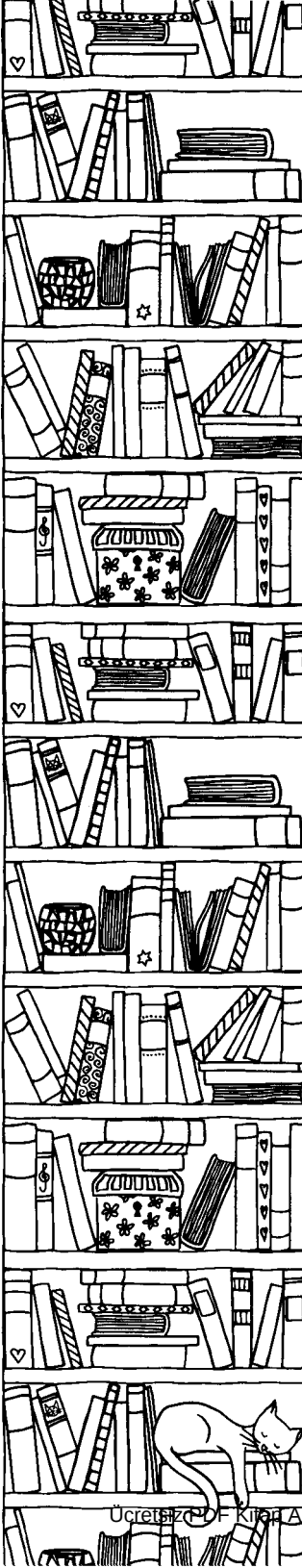

YUK

MONIKA HELFER

ÖZGÜR MEN: LEVENT YAYLA

düşünerek
ve düşleyerek
yaşayanlara

düs
bāz

MONIKA HELFER

1947 yılında Avusturya'da Bregenzwald'de dünyaya gelen Monika Helfer, bugüne dek pek çok roman, öykü ve çocuk kitabı kaleme aldı. Kıymetli çalışmalarıyla Robert Musil Bursu ve Solo Hunter Edebiyat Onur Ödülü başta olmak üzere çok sayıda ödüle layık görülen yazar, 1985 yılında aldığı Franz Michael Felder madalyasını, iki yıl sonra, aynı madalyayı alan bir başka yazarın Nazileri destekleyen konuşmalarını protesto etmek için geri verdi. Son romanı *Yük (Die Bagage)* 2021 yılında Schubart Edebiyat Ödülü'ne aday gösterildi. Yazar Michael Köhlmeier ile evli olan Helfer, dört çocuk annesidir ve ailesiyle birlikte yazarlık çalışmalarını sürdürdüğü Vorarlberg'te yaşamaktadır.

LEVENT TAYLA

1960 yılında Ankara'da dünyaya gelen Levent Tayla, Avusturya Lisesi St. Georg'un ardından İ.Ü İşletme Fakültesi'nde okudu. Daha üniversitede okurken *Nokta* dergisinde gazeteciliğe başladı. Erich Scheurmann'ın *Göğü Delen Adam* adlı kitabını çok sevdiği ve çevresindekilerle paylaşmak istediği için askerlik yaparken çevirdi. Daha sonra 16 yıl boyunca Almanya ve Fransa'da gazeteciliğin yanı sıra Almanca öğretmenliği yaptı. 2005 yılında yeniden Türkiye'ye dönüp bir yayın kuruluşunda yönetici olarak çalıştı. 2014 yılında emekli olduğundan bu yana tam zamanlı olarak çevirmenlik yapıyor.

YÜK

MONIKA HELFER

Çevirmen: Levent Tayla

DÜŞBAZ KİTAPLAR: 2

YÜK · MONIKA HELFER

ORİJİNAL ADI: DIE BAGAGE

ALMANCADAN ÇEVİREN: LEVENT TAYLA

DÜŞBAZ KİTAPLAR EDITÖRÜ: CANSU CANSEVEN

YAYIMA HAZIRLAYAN: ÖZGÜL ERMAN

SON OKUMA: DÜŞBAZ ATÖLYE

© 2020 Carl Hanser Verlag GmbH & Co. KG, München

Bu kitabın tüm yayım hakları
Düşbaz Kitaplar'a aittir.

KAPAK FOTOĞRAFI:

Fine Art / Contributor / Getty Images
Pieter Brueghel the Elder, Children's Games, 1560

KAPAK TASARIMI: DÜŞBAZ ATÖLYE

DİZGİ: ESİN TAPAN YETİŞ

Baskı ve Cilt: Ali Laçın/Barış Matbaa/Mücellit
Davutpaşa Cad. Güven Saön. Sit. C Blok No. 286
Topkapı/Zeytinburnu/İstanbul
Sertifika No: 46277

Birinci Basım: Eylül 2021

ISBN 978-625-7425-02-5

Sertifika No.: 10704

Düşbaz Kitaplar, Ayrıntı Yayınları'nın markasıdır.

INSTAGRAM @dusbazkitap

FACEBOOK @dusbazkitaplar

TWITTER @dusbazkitaplar

YOUTUBE Ayrıntı Yayın Grubu

WWW.AYRINTIYAYINLARI.COM.TR

DUSBAZ@AYRINTIYAYINLARI.COM.TR

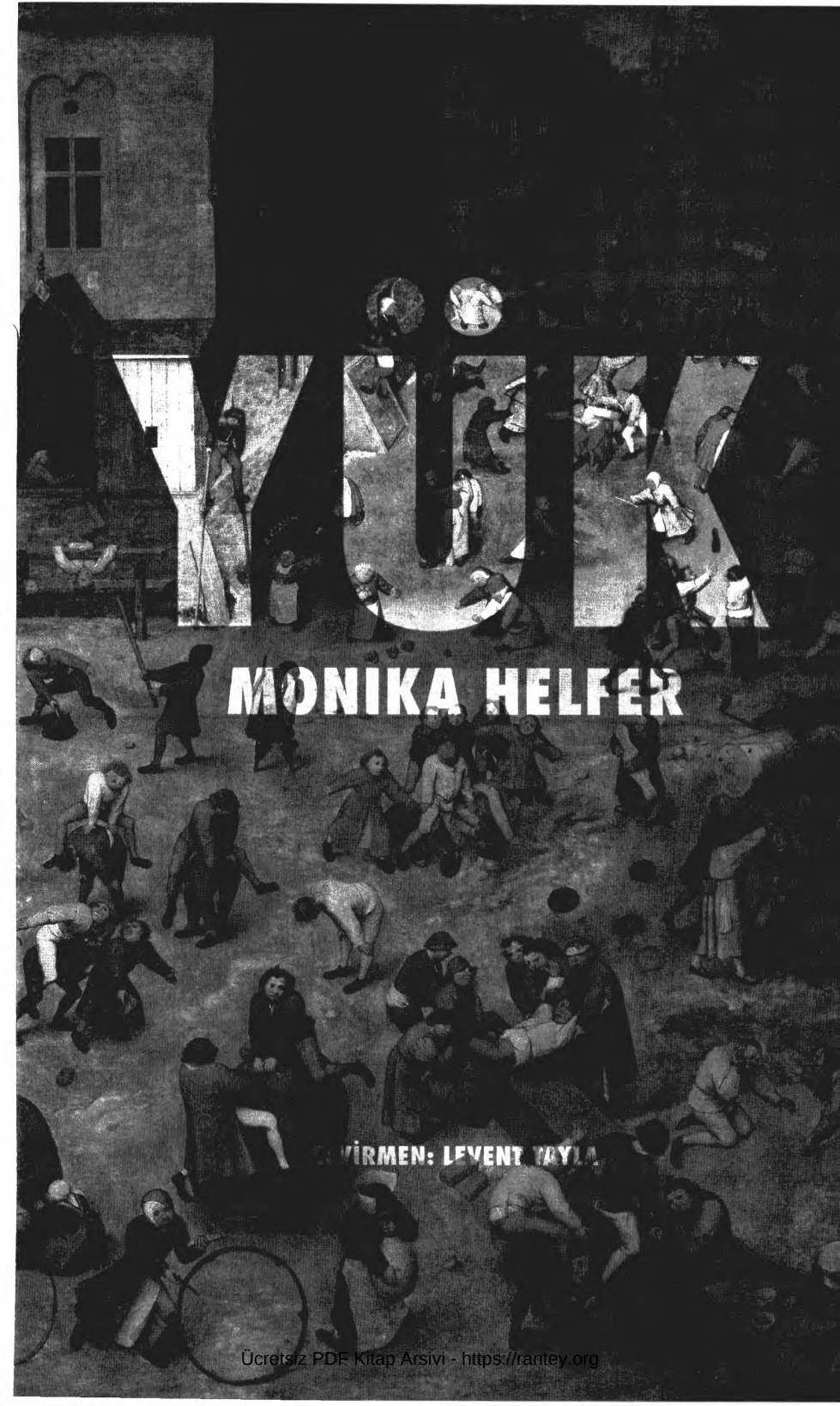
0212 512 15 00 EXD.

HOCAPAŞA MAH. Dervişler Sok.

DİRİKOÇLAR İŞ HANI NO:1 KAT:5

SİRKECI FATİH İSTANBUL

YUK

MONIKA HELFER

ÇİRMEN: LEVENT TAYLA

Al kalemi eline, buraya bir ev çiz; evin biraz aşağısına bir dere, bir de kuyu çiz. Ama güneş çizme sakın, ev gölgede kalıyor. Dik bir kayayı andıran dağın berisinde. Evin önünde bir kadın durmuş çamaşır asıyor. Çamaşır ipi iki kiraz ağacının arasına gevşekçe öylesine gerilivermiş. Ağaçlardan biri evin kapısının bulunduğu verandanın sağında, diğeryise solunda. Kadın o sırada bir bebek tulumu ve minik bir ceket asıyor. Belli ki çocukları var. Sık sık çamaşır yıkıyor kadın; çocuklarının, kocasının ve kendisinin çamaşırlarını. Çok güzel beyaz bir bluzu var. Ailesinin şehirdeki aileler gibi tertemiz olmasını istiyor. Bir sürü beyaz giysisi var. Beyaz renk kadının siyah saçlarını ve siyah gözlerini daha bir belirginleştiriyor. Kocasının siyah saçlarını ve siyah gözlerini de bittabi. Aşağı köydekiler beyaz giymez pek, pazarları bile. Ciddi bir yüzü, koyu renkli, çukur gözleri var kadının. Gözlerini kömür kalemiyle çiz! Siyah saçları sıkı sıkıya yapışık kafasına. Kömür kalemi kırıldığı için

siyaha biraz kahverengi bulaşmış. Kaliteli boyama kalemleri parlamaz, çok da pahalıdır.

Gerçeklik bir rüzgâr gibi esiyor resmin içine, soğuk ve acımasızca. Sabun bile bitmek üzere. Yoksul bir aile bu. Hepsini iki inek, bir de keçileri var. Beş tane de çocukları. Karısı gibi siyah saçlı olan adamın saçları parlıyor; güzel bir adam, diğerlerinden katbekat güzel. İnce bir yüzü var ama görüldüğü kadarıyla pek keyfi yok. Olsa olsa otuzlarındaki kadın, erkeklerin hoşuna gittiğini biliyor. Onu beğenmeyen tek bir erkek bile tanımıyor. Koca, kadına sarılınca memelerini ve karnını hissediyor. Yorgunluktan düşüp bayılmak üzere olduğunu söylüyor ve kendini yatağa atıyor. Kadın aceleyle soyunup yanına uzanıyor, biliyor ki kocası sadece uyur gibi yapıyor. Tek istediği başarısız olmamak. Kadın o yüzden üstünden ince iç gömleğini çıkarmıyor. Her şey ilk andan o kadar ayan beyan olmasın diye. Açık duran pencereden gece gökyüzüne bakıyor. Ay bile dağın arkasından onlara kadar ulaşmıyor. Bazen bir yalayıp geçiyor, o zaman dağların tepesinden haresi görünüyor. Arada bir çocuk ağlıyor. Hangisi olduğunu biliyor kadın. Derken biri daha ağlıyor, onun da hangisi olduğunu biliyor. Ama yataktan kalkamıyor bir türlü, yorgun değil aslında. “Tembelim ben,” diye geçiriyor aklından. Kaç yaşına kadar yaşarım acaba?

Gecenin bir yarısında üç yaşındaki küçük kız yatağın başında dikilmiş. Margarethe bu. Grete diyor ona herkes. Titriyor küçük kız.

“Anne...,” diye fısıldıyor.

Annesi de ona “Gel yanıma!” diye fısıldayarak cevap veriyor.

Ufaklık yorganın içine süzülüyor. Babasının onu fark etmemesi gerek. Kız ikisinin arasına uzanmıyor, yatağın kıyısında yatıyor. Yere düşmemesi için annesinin onu tutması lazım. Yatak epey yüksekte kalıyor.

Benim annem olan bu ürkek küçük kız, yani Margarethe ne zaman babasını görse sinip annesinin eteğinin altına saklanırdı. Babası diğer dört çocuğuna iyi davranırdı. Genel olarak sevecen biri sayılırdı. Sonradan doğan iki çocuğa karşı da sevecen olabilirdi, ama ileride annem olacak olan küçük kız Margarethe'ten tiksiniirdi. Kendi çocuğu olmadığını düşünürdü çünkü. Ona karşı öfke ya da kızgınlık duymazdı, tiksiniirdi sadece; sanki kız hayatı boyunca ağır bir koku yayıyormuş gibi midesini bulandırırđı. Hiç dövmezdi onu. Diğer çocukları dövduğu olurdu. Grete'yi asla. Döverken bile dokunmak istemezdi ona. O yokmuş gibi davranırdı. Ölene kadar onunla tek bir kez bile konuşmadı. Kız, babasının ona baktığını bile anımsamıyordu. Annem anlattıyđı bunu bana. Ben daha sekizimdeydim o zamanlar. Dedem bu ürkek kızla hiç ilişkisi olsun istemezmiş. Bu yüzden de anneannem bu ürkek kızı diğer çocuklardan daha çok sevip daha çok bağına basarmış. Dedemden korkmasalar bütün erkeklerin peşinden koşacağı, güzeller güzeli anneannemin adı Maria'ymış.

Ancak ben aceleci davranıyorum. Çünkü bu öykü annem doğmadan önce başlıyor. Hatta daha döllemeden bile önce. Bir öğleden sonra, Maria yine çamaşır asarken. 1914 Eylül'ünün başları. Aşağıdaki yoldan geçen postacıyı görmüş Maria. Daha uzaktan fark etmiş onu.

Çiftlikten görülen manzara vadinin aşağısına, ıhlamur ağaçlarının üstünden yükselen kilisenin kulesine kadar uzanırdı. Yokuş çok dik olduğundan postacı, bisikletini yukarıdaki küçük eve doğru itiyordu. Kıvrımdan sonra yoldaki taşlar iyice irileşiyordu. Bitkin düşmüştü adam. Kendisine posta şefi yardımcısı denmesini istiyordu. Yaptığı işin resmi unvanı posta idaresi şef yardımcılığıydı. Parlak düğmeli bir üniforma vardı üstünde. Terliyordu, kravatını gevşetmiş, yakasını açmıştı. Hem selam vermek hem de başını havalandırmak için hafifçe kasketini kaldırdı. Adam mektubu ona doğru uzatırken Maria geriye doğru bir adım

attı. Bir ucu kesip koparılacak mavi bir zarfı bu. Bu parça imzalanıp göndericiye geri yollanacaktı. Gönderici devletti, elinde bir kanıt olsun istiyordu. Posta şefi yardımcısı kadının, kendisinin ondan hoşlandığını ve daha fazlasını istediğini bildiğini biliyordu. Aynı zamanda ona karşı ilgisiz olduğunu da biliyordu. Eğer yakışıklılık ikiyle çarpılabilse veya bölünebilseydi de o karanlık bakışlı kocasının anca yarısı kadar yakışıklı sayılırdı.

Posta şefi yardımcısı, köyde Josef ve Maria hakkında konuşan erkekleri hiç hoş karşılamazdı. Çocuk sahibi olmak hiçbir şeyin kanıtı sayılmazdı. En azından o işi iyi becerdiğinin kanıtı olmazdı, dört çocuk bile bir şey ifade etmezdi. Kocasının mutlu edemediği bir kadın da çocuk doğurabilirdi, bu doğanın işiydi nihayetinde ve doğanın sevgiyle bir alakası yoktu. Yalnızca isimleri tesadüfen Josef ve Maria diye bunun bir anlamı olması da şart değildi, hatta tam aksine.¹ Böyle düşünmek o adamların hoşuna giderdi. Bu sayede Maria konusunda bir ihtimal kendilerinin de bir şansı olacağını düşünürlerdi.

Karı kocanın birlikte köye indiği hemen hemen hiç görülmemişti. Köyün erkekleri bundan da kendilerince fikirler çıkarıyor, yeni bir ipucu bulmuş oluyorlardı. Birlikte gördüklerindeyse neşeli ve birbirleriyle ilgileniyor gibi bir halleri olmazdı. Josef'in suratı daima asıktı, Maria'nınki de sanki az önce kavga etmişler gibi görünürdü. Ama köyün erkeklerinin hiçbir şey bildikleri yoktu. Maria Josef'e sarılıp yatmaya bayılırdı, ateşli bir kadındı o. Kocası da severdi bunu bazen. Yani yan yana yattıklarında hemen ışığı söndürdükleri söylenemezdi. Işığı söndürseler bile uzun süre sohbete devam ettikleri olurdu.

Posta şefi yardımcısı haftada sadece bir kez köyün bu kadar uzağına mektup bırakırdı, bu kadar yüksekte oldu-

1. Yazar burada Hazreti Meryem'e ve eşi Yusuf'a bir gönderme yapıyor yazar. (ç.n.)

ğundan çok da yorucu olurdu bu zaten. Maria ise nadiren evin önünde ve yalnız olurdu. Adam çoğu kez kapıyı çalar ama açan olmazdı. Peki bütün bu yolu boşuna mı katedecekti? Keşke böyle yukarılarda, dağınık halde oturanların köyde güvenebileceği bir arkadaşları olsa, o da mektupları o arkadaşına bırakabilseydi. Mektup sahipleri sonra gelip onlardan mektuplarını alabilirlerdi. Ama devletten gelen mektubun elden teslim edilmesi gerekirdi. Bugün hiç değilse onu görebilirim diye aklından geçirdi posta şefi yardımcısı.

Köye dahil olan bölge çok genişti, kiliseden en uzak çiftliğe kadar olan yol bir saat çekiyordu. Çevrede altı çiftlik vardı, onlardan sonra dağ başlıyordu. Dağın eteklerinde ve gölgesinde oturanlar köydekilerle pek geçinemezlerdi, birbirleriyle geçindikleri de söylenemezdi gerçi. Geçinemezdi derken diğerlerinin ne halde olduğunu bilmek bile istemezlerdi anlamında, yoksa daha fazlası değil. Oralarda oturmalarının sebebi, atalarının oralarda diğerlerinden daha geç gelmiş olması ve arazinin oralarda daha ucuz olmasıydı. Arazinin ucuz olmasının sebebiyse çok emek gerektirmeydi. En tepedeki uç noktada, yukarıda Maria ve Josef çocuklarıyla oturuyordu.

Onlara yükçü denirdi. Bu sözcük uzun süre “hamal” anlamında da kullanıldı. Çünkü Josef’in dedesi de babası da hamallık yapardı. Hiçbir gruba ait olmadan yaşayan, başlarını sokacak bir çatıları olmayan, çiftlikten çiftliğe gidip iş isteyen, yaz aylarında insan boyunda balyaları çiftçilerin samanlıklarına taşıyan ırgatların en alt tabakasındandı onlar.

Mektup askeriye geldi. Celp emri gelmişti. Avusturya Sırbistan’a karşı savaş ilan etmiş; Rusya Sırbistan’ın, Alman imparatoru da Avusturya’nın yanında yer almış ve Rusya’ya karşı savaş açmıştı. Fransa da Rusya’nın tarafına geçip Almanya ve Avusturya’ya savaş açınca Almanya, Belçika’ya girmişti.

Mavi mektup postacının elindeydi hâlâ. Adam kendince kadına yardımcı olduğunu hayal ediyordu. Bir şeyler olacak,

kendisi Maria'ya yardım edince de kadın onun aslında nasıl biri olduğunu fark edecekti. Onu kocasından kurtarmayı nasıl da isterdi. Kadının kocasından çok çektiğini, yeri geldiğinde layık olduğu müşfik sevgiyi ona bir tek kendisinin göstereceğini düşünürdü. Öyle kısa bir süreliğine, bir gece için falan değil, ölüm onları ayırana dek. Yüzünde ve boynunda kırmızı lekeler yoktu. Tek bir kırıışığı bile yoktu; ne alnında, iki kaşının arasında ne ağzının kenarlarında ne de gözlerinin kıyısında. Elleri bakımsızdı ama sadece avuç içleri. Üst tarafları altınla kaplı gibiydi. Kocasını çoğu zaman evde değildi. Birtakım işleri vardı. Ne tür işler olduğunu postacı yardımcısı bilmiyordu, Maria da bilmiyordu zaten. Köyde bunların şaibeli işler olduğu düşünülüyordu. Josef hemen kavgaya girişmesiyle nam salmıştı. Ama erkekler bunu kendilerini sakinleştirmek, korkularını meşrulaştırmak için söylüyor da olabilirdi. Bugüne kadar hiçbir, Maria'ya doğrudan yanaşmaya cesaret edemediği için. Ne de olsa Josef hiç beklemeden ve çok pis saldıran biriydi işte. Gerçi kimseye vurduğu görülmemişti bugüne dek.

Mektubun askeriye den geldiğini söyledi posta şefi yardımcısı. Maria'nın mektubu aldığı na dair imza atması gerekiyordu. Parantezin içine "eşi" yazmalıydı. Adamın yanında sabit kalem vardı. Kalemin ucunu kendi yaladı.

Maria savaş çıktığını biliyordu bilmesine ama bunun onları ilgilendireceği, dağın başındaki bu karanlık vadinin dibine kadar ulaşacağı aklının ucundan bile geçmezdi. Bu matbu mektupta yazan her şeyi tüm ayrıntılarıyla söyleyemezdi belki ama şu kadarını anlamıştı: Josef Moosbrugger savaşa gidecekti.

Belediye başkanının adı Gottlieb Fink'ti ve o da birtakım işler çeviriyordu. Josef'in zorunlu meseleler dışında konuştuğu tek insan oydu. Konuşmaları evet, hayır, selam ve yine evet demekten biraz daha uzundu. Bazen Josef dağdan

inip belediye başkanının evine gider, seslenmeden ya da kapıyı çalmadan içeri girip bir saat kadar çıkmazdı. Yine de arkadaş değillerdi. Belediye başkanı, Josef Moosbrugger'le arkadaş olmak isterdi belki. Konuşulabilecek tek insandı o. Hiç değilse bir hastalığı yoktu, sonra hayvan gibi kokmuyordu ve son olarak da salağın teki değildi; hesap yapabilmenin ötesinde, okuması yazması da vardı. Koy önüne en zor çarpım işlemini, şöyle bir gözlerini devirdi mi ânında söyleyiverirdi cevabı. Eli açık adamdı belediye başkanı. Yaptıkları işlerde, Josef katılmamış olsa bile kârı paylaşırdı. Her zaman yarı yarıya. Josef o kadar eli açık değildi. Yine de belediye başkanı bunu onun yüzüne vurmazdı. Onun inekleri, domuzları, tavukları ve birkaç tane de keçisi vardı ama bu kadarı herkeste vardı zaten. Bir de evinin yanında işliğı vardı. Silah ustasıydı o. Eskiden tüfek namlularını kendisi çeker, frezeden geçirirdi, dipçikleri de ağaçtan kendisi kesip yontar, yağlayıp parlatırdı. Sonradan parçaları Güney Almanya'dan alıp sadece montajını yapmaya başladı. Böylesi hem daha ucuzdu hem de daha çok para getiriyordu. Üstüne de kendi amblemini çaktı mı gerçek bir Fink mavzeri çıkardı ortaya. Sanki her şeyi onun elinden çıkıyormuş gibi bir nam salmıştı Fink mavzerleri. Belediye başkanı Josef'e bir seferinde çifte hediye etmişti. Bu eli açıklıktan da öte bir şeydi. Herkes şaşır kalmıştı. Kimse neyi açıkladığını bilmesede bu durum her şeyi açıklıyordu. Bir marangozun bunun için altı ay çalışması gerekirdi. Belki Josef gerçekten de arkadaşıydı. Sırf o arkadaşla ihtiyacı olmadığını söylediğı için, ihtiyacı olmayacak değildi ya.

Celp kâğıdı geldiğı sırada Josef'in bir arkadaşla ihtiyacı vardı. Belediye başkanı askere çağırılmamıştı. Gerekçesi ona burada gerek duyulmasıydı. Doğruydı bu. Josef ona gerek duyuyordu mesela.

Josef karısını severdi ama bunu ona hiç söylememişti. Onların lehçesinde bu söz yoktu zaten. O lehçede *seni sevi-*

yorum demek mümkün değildi. Bu yüzden o da bu sözcükleri düşünmemişti bile. Kadının ona ait olmasını, kendisinin olmasını isterdi. Bunların ilkinde yatağı, ikincisinde aileyi kastediyordu. Köyden geçerken çeşmenin başında kendi yaptıkları tahta bıçaklarla oynayan adamları gördüğünde ve o adamların da kendisini gördüklerini gördüğünde, onların bakışlarında “Sen Maria’nın kocasısın”ı okuyordu. İçlerinde Maria ile birlikte olmanın nasıl bir şey olacağını aklından geçirmemiş olan bir tek kişi bile yoktu. Hele şimdi, celp kâğıdı da geldikten sonra böyle bir ihtimalin ortaya çıktığına inanıyorlardı. Orta halli bir ihtimaldi bu. Çünkü kimse savaşın ne kadar süreceğini bilmiyordu. Her ne kadar Berlin’den ve Viyana’dan meselenin yakında hallolacağı haberleri gelse de kimse buna güvenemiyordu.

Josef belediye başkanına gidip “Ben savaştayken Maria’ya bakar mısın?” diye sordu.

Belediye başkanı *bakmanın* bu bağlamda ne anlama geldiğini biliyordu. “Her şeyden önce,” diye geçirdi aklından “Josef karısına güvenemeyeceğini düşünüyor. Peki, ya kadın kendine güveniyor mu? Mesele burada zaten! Kadın her sabah kendini aynada görüyor.”

Bu sohbet sırasında yanlarında kimse yoktu. Tanık olunmaması gereken hassas bir konuşmaydı. Belediye başkanı anneannemin kocasına ne cevap verecekti? Şöyle demeye cesaret edebilir miydi acaba? “Yani demek istediğin, sen burada yokken kimse onun oralara çıkmasını mı?”

Ya Josef ne diyecekti? “Evet onu kastediyorum,” dese, o zaman da karısına güvenmediğini kabul etmiş olacaktı.

Josef “Evet, kimsenin yukarılara çıkmamasını sağlarsan çok makbule geçer,” demeyi seçti.

“Peki ama neden?” diye sorabilirdi belediye başkanı ama bu soru Josef’in kalbini kırardı. Bunu istemezdi. Köyden ya da başka bir yerden birinin güzeller güzeli Maria’ya bir kötülük yapması söz konusu muydu? Peki ya böyle bir durumda belediye başkanının devreye girmesi? Ne anlama gelirdi bu? O adamı vurması anlamına mı?

Belediye başkanı “Onunla ilgilenirim. Sen savaşta onu dert etme Josef,” dedi.

Bu kadar güzel bir kadının sadece tek bir erkeğe kısmet olması olacak şey mi? Belediye başkanı, Maria’nın sırf kocasından korktuğu için ona sadık olduğunu düşünüyor-du, yoksa başkalarıyla ilgilenmediğinden değil. Birilerinin Josef’in savaşta şehit düşebileceğine dair hayaller kuruyor olmasını da fazla abartmamak gerekirdi. İnsanlık haliydi bu. Belediye başkanı bunu Josef’e hayatta söylemezdi tabii. Arkadaş olarak kalabilmeleri için. O belediye başkanıydı ve savaşın bitiminde köyünden kimsenin eksilmiş olmasını istemezdi. Ayrıca yakışıklı bir arkadaşına sahip olmanın iyi olduğunu düşünüyordu, kendi karısı da Josef’in arkadaşlığının ona yakıştığı kanısındaydı. Kadın Josef’i çok beğenirdi zaten. Hatta kadın açıkça Josef’i bir kere çıplak görmek isteyeceğini söylemişti, hem de mümkünse ormanda tek başına. Tabii bunu söyleyerek kendisini tehlikeye atmadığını biliyordu, yoksa ağzını açmazdı. “Karıma kimsenin göz kulak olması gerekmezdi,” diye düşündü belediye başkanı. “Ben askere gidecek olsam kimseden bunu istemem gerekmezdi.” Evli olmaktan memnundu. O ve karısı sadece köyün değil, ta Bregenz’e kadar tüm vadinin en neşeli insanları olarak kabul edilirdi. Bunun asıl sebebi de karısıydı. Kadın öyle bir kahkaha atardı ki onunla birlikte Josef bile gülerdi. Kadın gülmeye başlayınca ardından ne geleceğini bilmese bile Josef de gülmeye başlardı.

“Bütün çocukları alıp aşağı, bize taşınsa ne iyi olurdu,” dedi belediye başkanı, “Ama ne yazık ki bu mümkün değil.”

“Buna gerek yok,” dedi Josef. “Sen sadece gözlerini açık tut yeter. Söylendiğine göre ekim ortalarına kadar her şey bitecekmiş. O zamana dönerim.”

“Zaten cephe izni de var,” dedi belediye başkanı.

“Eğer dedikleri kadar kısa sürerse, cephe iznine gerek bile kalmaz,” dedi Josef. Oysa iki kez cephe izni gerekecekti ona.

Josef bir kucaklama ve kaçamak bir öpücükle karısıyla vedalaşıp kendine özgü yaylanmasıyla vadinin aşağısına doğru

yürümeye koyulmuştu ki karısı peşinden koşup onu çeke çeke yatak odasına götürdü, kemerini çözüp koynuna girdi.

“Yüzün niye böyle asık?” diye sordu kadın.

“Dişim ağrıyor,” dedi adam.

“Ama sonra ağrın daha beter olur,” dedi kadın.

“Cephede dişçiler var,” dedi Josef. “Söylendiğine göre Bregenz’dekilerden bile iyiymiş.

“Nereden biliyorsun?”

Adam yataktan kalkıp kadını kendinden uzaklaştırdı. Bu sorulara bir son vermesi gerekirdi artık. Bir başladı mı dur durak bilmezdi. Geç kalacaktı sonunda.

Eylül başında köyden çok az erkek çağrıldı cepheye. Dememin neden ilk çağrılanlar arasında olduğunu bilmiyorum. Hepi topu dört kişiydiler: Biri imparatorun adaşı Franz, diğerleri Ludwig ve Alois, bir de Josef. Bir sonraki köye kadar yayan gidecekler, oradan bir kamyonla alınıp Bregenz’teki tren garına götürüleceklerdi. Savaşın sonunda içlerinden sadece biri hayatta kaldı, o da Josef’ti. Alois hemen bir hafta sonra öldü. Ludwig altı ay kadar sonra bir askeri hastanede öldü. Franz ise bir yıl sonra Valporala Geçidi’nde şehit düştü. Onlardan sonra beş delikanlı daha gitti, sadece ikisi geri dönebildi.

Dört adam şapkalarına çiçekler takmış, ayaküstü birer cesaret içkisi içiyorlardı. Belediye başkanı onlara imparatorun temsilcisi olarak *schnaps*² vermiş, havaya da bir el ateş etmişti. Kurşun askerlere bir avuç çocuk eşlik ediyordu. Öyle denirdi o zamanlar askere çağrılan gençlere. Çocuklar- sa sadece bir sonraki köye kadar peşlerinden gittiler, sonra geri döndüler. Oradan sonrasını L.’ye kadar yalnız yürüdü geleceğin askerleri. Uygun adımda değil, öyle marş filan da söylemediler; biraz olsun geçmişti sarhoşlukları. Yapa-

2. (Alm.) Ulusal Alman içeceği olarak da bilinen, genellikle kokteyllerde kullanılan bir likördür. Şnaps olarak okunur. (e.n.)

cakları ve gelecek birkaç gün içinde halledecekleri şeyler hakkında konuşuyorlardı. Bir iki gün içinde ya da birkaç haftada her şeyi halledip yeniden evlerine döneceklerdi. Çiçekleri şapkalarından koparıp yolun kenarına attılar. Köylülerinden hiçbiri onları görmüyordu nasıl olsa, neden takmaya devam etsinlerdi ki?

Josef'in ortanca oğlu Lorenz de bir sonraki köye onlarla gelmişti. Josef'in çocuklarının arasında inatçı olandı bu, dokuzundaydı daha. Zekiydi, kafadan yaptığı hesaplarla okulda öğretmenlerini şaşırtır, sevindirirdi. Babasından geçmişti bu beceri ona. Dağlardaki bu hayat hoşuna gitmiyordu. Çiftçi olmak istemiyordu. İleride ne olmak istediğini düşünmesi bile onu diğer çocuklardan farklı kılıyordu. Motorlara ilgi duyuyordu. Kısaca *orman* diye adlandırılan bu vadide pek fazla motor yoktu, olanlar da hep birbirinin eşiydi. Babası giderken şöyle bir omzuna vurmuştu, o kadar; onun vedalaşması da buydu. Evde hayvanlara bakması gerekiyordu, iki ineğe ve bir keçiye. Bir de köpek vardı. "Kurt," derlerdi ona. Babası onu çok iyi eğitmişti. Zincirlenmesi gerekmezdi. Babası evin çevresine bir çizgi taşlardan çekmişti, köpek ne olursa olsun o çizginin dışına çıkmazdı. Posta şefi yardımcısı yine de korkardı o köpekten. Maria postacının geldiğini görünce köpeği eve sokardı. Lorenz olsa yapmazdı bunu. Köpeği severdi, aileden biriydi o. Aileden olmayan biri gelince aile üyelerinden biri eve yollanmazdı. Bir de kedi vardı, ne artarsa o konurdu önüne, eğer bir şey artmamışsa kendi başının çaresine bakardı.

Lorenz inekleri çayırılığa sürdü, aslında bunun için çok geçti ama gün her zamanki gibi başlamamıştı ki. Babası yola çıkmadan önce, Josef'in ve Maria'nın en büyük çocuğu Heinrich, inekleri ve keçiye sağlamıştı. Sonra babası çeşmede uzun uzun, sabunla yıkanmış, saçlarını da yıkamıştı. Anneleri çocukları eve sokmuştu, babalarını çıplak görmelerini istemiyordu. Keçi sabah akşam ağlıdaydı. Lorenz ona el arabasıyla yem verirken yatay bir çizgi gibi görünen

gözbebeklerine baktı. Ne zaman keçinin önünde dursa aynı şeyi düşünürdü. “Neden herkesin gözü aynı değil?” Kedilerin gözü dikey bir çentik, keçilerininki yatay bir çubuk gibi, insanlarınkiyse yusuvarlaktı.

Acaba bu yükün bir parçası olmasa dayım Lorenz ne olurdu? Kardeşleri ne olurdu acaba?

“Savaş doğal bir şey,” demişti bana bir keresinde. Benim zaten katılmadığım bu konuşmasının hiçbir bağlamı yoktu. Lorenz Dayı babamla sohbet ederken, ben her zaman oturduğuş iskemlenin arkasına asılı siperlik gibi sessiz olurdum.

Şöyle bir öksürüp boğazımı temizledikten sonra “Ne demek istiyorsun?” diye sordum. Ya beni tümüyle yok sayardı ya da birdenbire bana dönüp parmağını göğüş kemiğime bastırırdı. Karizmatik dayım benim. Bu hem iyiydi hem de kötü, ikisi bir aradaydı.

“Kızım, neden bir şey söyleyip başka bir şey kastedeyim ki? Ne dediysem onu söylüyorum. Savaş doğal bir şey,” demişti. Acaba adımı mı unutmuştu?

Bize misafirliğe geldiğinde içimde bir huzursuzluk olurdu. Hep tetikte olurdum, sanki bir şey olacakmış gibi. İkinci Savaş’ta Rusya’daymış. Evde bir karısı vardı ama Rusya’da da bir karısı ve bir çocuğı olmuş. Onları orada bırakıp onca yoldan geriye, bizim ülkemizdeki karısına dönmüş. Kimi kez bir askeri araca binmiş, bazen kaçak olarak trenle yolculuk yapmış, bir motosiklette birinin arkasına binmiş ama yolun çoğunda da yürümüş. Ben çocukken sık sık gelirdi bize. Babamla satranç oynarlardı. Köy hayatının tekdüzeliğinden nefret ederdi. Babamla hep bu meseleyi konuşurlardı. Köylüleri babam da sevmezdi pek, sonuç olarak o Lungaulu bir hizmetçinin oğluydu. Varlıklı bir adam olan babası, onunla hiç ilgilenmemişti. Lorenz Dayımın bizim ülkemizde üç çocuğı vardı. Oğulları daha işe yarayabilecek çağı bile gelmeden onların işe yaramaz olduklarını düşünürdü, öyle de oldular sonunda. Biri kendini bir ağaca astı. Lorenz Dayı Rusya’da ikinci bir ailesi olduğunu açıkça itiraf ederdi.

Sarhoş bir sürücü onu Bregenz'deki Rhein Köprüsü'nde ezdiğinde ellisindeydi. Köpeği yanına yatıp ulumuştı. Oğluma onun adını verdim. "Ben onun gibi değilim, onun gibi olmak da istemiyorum," derdi oğlum.

Annesine en çok yardım eden Heinrich'ti. Bu olaylar yaşanırken o on bir yaşındaydı ve kardeşi Lorenz'ten iki yaş büyüktü. Çiftçi olmaktan başka bir niyeti olmayan sessiz bir çocuktur. Annesi ona sık sık "Sen benden bile daha olgunsun Heinrich," derdi, "Bir kez olsun bir saçmalık yap." Ancak o hiç saçmalamazdı. Çiftçi olmayı öyle takmıştı ki kafasına, başka bir şey olunabileceği aklına bile gelmezdi. Lorenz'in her meselede "Acaba başka türlü olmaz mı?" diye kafa yorması sinirine dokunurdu. Heinrich hayatının sonuna kadar ancak parmaklarıyla hesap yapabili.

Babası savaşa gitmeden önce annesi söylemişti bunu, sadece ev işlerine bakmalıydı. Tarladaki işleri Heinrich ve Lorenz yapacaktı. On yaşındaki Katharina annesine çamaşırdaki ve mutfak işlerinde yardım edecekti. Walter henüz işe yarayacak yaşa gelmemişti. O hâlâ Heinrich'in onun için yonttuğu tahta topacıyla oynuyor, onu bile doğru dürüst çeviremiyordu.

Ben Katharina'ya Kathe Teyze derdim. Öldüğünde neredeyse yüz yaşındaydı. Saçlarını siyaha boyardı. Oldukça zayıftı ve hayatı boyunca dimdik yürüdü. Omuzları dümdüzdü. Seksenindeyken bile onu yürürken arkadan gören, en fazla kırkında olduğunu ve hayata dört elle sarıldığını düşünürdü. Önden görense onun resimlerdeki Kızilderililerden olduğunu sanabileceği gibi siyah beyaz bir kovboy filmi görmüş gibi olurdu. Yüzündeki her bir kırışıklık, derin bir iz gibiydi. Karga gagasına benzeyen uzun bir burnu ve sanki her an "Kamburumdan aşağı kayabilirsiniz," diyecekmiş gibi duran ağzı vardı. Görünmez gibi ve kusursuz oldukları için kız kardeşlerimi severdi, özellikle de büyüğünü. Ben ona göre çok yaramazmışım, bana tahammül edemezmiş, öyle derdi. "Tahammül edemem," demekle ne kastettiğini

sorduğumda elinin kenarıyla havayı keser gibi bir hareket yapardı. Hepsi bu. Yaz sonlarında hava kararırken beni oğluyla birlikte elma toplamaya yollardı. Komşulardan birinin meyve bahçesine gidip Gravenstein elma ağaçlarını sallayıp iki sırt çantasını doldurup kaçmamız gerekirdi. Sanki hırsız soyundan gelen benmişim de Kathe Teyze'yi ve bana o gözle bakan oğlunu ben kışkırtmışım gibi hep bir vicdan azabı çekerdim.

Ya Walter Dayı? Konstanz Gölü'nde boğulduğunda henüz kırk iki yaşındaydı. Kızıl saçlıydı, annemden başka bizim yük işinde siyah saçlı olmayan bir tek oydu. Çiçek bozuğu yüzü ve uzun bir kafası vardı; vücudu bir heykeltıraş tarafından mermere oyulmuş gibiydi. Her kadının peşinden koşardı, söylendiğine göre kadınlar da bundan pek memnunmuş. Beş çocuk yaptığı şişko karısının yanında fahişelik yapan bir karısı daha vardı. Buna karşılık nikahlı karısı eve gelen her elektrikli alet satıcısıyla yatağa girerdi. Günün birinde sevgilisi ona fazla gelince onu en küçük kardeşine devretmişti. Sonra da boğuldu zaten. Babası savaşa gittiği sırada Walter beşine daha yeni basmıştı.

Henüz daha eylül başıydı ve hava çok sıcaktı. Lorenz gömleğini çıkarıp uçkuruna bağladı. Yüzü babasınınki gibi ciddiydi, hatta biraz daha somurtkan bile denebilirdi. Köpek evin önünde bekliyor, bir patisini onun için çekilen sınıra dokundurup duruyordu. Daha o güne değin o taş dizisini kendiliğinden aşmamıştı. Koşuşturup tiz sesler çıkarıyordu. Lorenz elini köpeğin başına koydu.

“Birazdan gidiyoruz Kurt,” dedi ona.

Maria evin içinde, yatak odasında yatıyordu. Oda çift kişilik yataktan daha büyük değildi. Bir sandık koyacak kadar daha yer vardı. Kapı aralıktı, Lorenz annesinin yüzükoyun yatıp başını kollarından birine dayadığını gördü. Sessizce sofadan geçip merdivenden çatı arasına çıktı. Babası çatı kirişlerinin yanına tahtadan bir bölme yapmıştı, oranın bir zula olduğu belli olmuyordu. Tüfek oradaydı. Gottlieb

Fink'in hediyesi. Cephane de oradaydı. "Şimdi..., " diye aklından geçirdi Lorenz, "Şimdi babam imparatorlardan bir tüfek alacak. Bu Fink mavzeri artık bana ait. Babam savaştan dönene kadar benim o." Bir kutu mermiyi pantolonunun cebine koyu, tüfeği gömleğine sarıp merdivenlerden aşağı indi. Evin içinden köpeğe bağırdı. "Kurt buraya gel." Birlikte bayır aşağı koşmaya başladılar. Yol üstündeki çeşmenin yanından geçip taşların üstünden zıplayarak dereyi aştılar. Daracık vadinin karşı tarafında yükselen ormanda gözden kayboldular.

Lorenz uygun bir yer biliyordu. Hiçbir yandan görülmeyen bir çukurluk. "Annem belki silah sesini duyar ama ilgilenmez," diye düşündü. Bazen ormanda avcılar olurdu. Aşağıda, köyde kimse bir şey duymazdı. Yosunla kaplı bir tümseğin üstüne yumruk büyüklüğünde taşlar dizdi. Yirmi adım kadar mesafeden, eğrelti otlarının arasına uzanıp tüfeği omzuna dayadı ve ateşe başladı. Tüfek geri teptiğinde ne yaparsa canının yanmayacağını babası öğretmişti ona. Babası sadece onu, Lorenz'i atışa götürmüştü. En büyükleri olan Heinrich'i götürmemişti. Lorenz bunun nedenini biliyordu. Heinrich hayvanları çok severdi. Hayatta avcı olmazdı ondan. İlk atışta köpek irkildi. Lorenz onu sakinleştirmek zorunda kaldı. Kolunu köpeğin sırtına atıp başını kendi başına doğru çekti. Bu mesafeden her attığını vuruyordu. Kutudaki bütün mermiler bitene kadar ateş etti. Tam yirmi beş atış. Tetik bayağı sertti. Parmağı ağrıyordu. Bu onu mutlu ediyordu.

Josef gider gitmez Maria kendini yatağa atıp gözlerini kapamıştı. Kocaman ve ağır olmasına rağmen Walter de annesinin karnının üstüne yatmıştı. Sevimli bir çocuktu. Kulübeye girip köpeğin yanına yatmayı da severdi. Dışarıda yaşayan bütün köpekler gibi bu köpek de vahşiydi ama Walter'in her yaptığına göz yumardı. Aileden olmayan biri Walter'e el kaldıracak olsa, başına gelecekler vardı. Aileden biri bile ona dokunmaya kalksa hırlardı.

Katharina örgü örerdı; annesi öğretmışti. Becerikliydi Katharina, babası için kırmızı yünden bir kaşkol örüyordu. Savaşın sonuna kadar yetişmesi için acele etmesi gerekcekti. Annesi ona asker fotoğrafları göstermişti. Mavi üniformalarına bayılmıştı, sıradan bir erkeği bile irikıyım gösteriyordu. Aklında hep Josef'in mavi üniformasıyla eve geleceği vardı. Kırmızı çok yakışacaktı maviye.

Annesi yorgundu ve kocası evde olmadığı için kendini biraz salıvermişti. Yoksa gündüzleri hiç yatağa yatmazdı. Çok az yiyecekleri vardı. Babaları evde olmadığı sürece, daha varlıklı olan belediye başkanı onlara her hafta yiyecek bir şeyler getirecekti. Öyle anlaşmışlardı. Buna karşılık döndüğü zaman Josef onun muhasebe defterlerinde gerekli ince ayarları yapacaktı. Çocuklar bu neşeli belediye başkanını çok severlerdi. Adam, artık çocuk denemeyecek kadar büyümiş olmasına rağmen Katharina'yı havada döndürür, Walter'e aslan taklidi yapardı. Lorenz'e karşı daha mesafeliydi. Çocuğun babasına çok benzemesi adamı tedirgin ediyordu.

Daha Josef ve diğer üçünün savaşa gittiği gün belediye başkanı Maria'ya patates, soğan ve elma getirdi. Bütün bunları bir el arabasına doldurmuş, köyden birine de çek-tirmişti. Yukarı geldiklerinde adamı hemen geri yolladı. Kendisi atla gelmişti. Yukarıda, çiftlikte kiraz vardı, hem de en iyisinden. Josef karısına, belediye başkanına bir torba dolusu kiraz vermesini söylemişti, adam kirazı çok severmiş.

Belediye başkanı gelip Maria'nın mutfağına oturdu, Walter atın bakımını yaparken Lorenz de ona yardım etti. Lorenz durumu böyle ifade ederek kardeşini mutlu etmek istemişti. Sıcak güneşten ötürü pencerenin panjurları kapalıydı. Bulaşıklar lavaboda yığılıydı. Maria yalın ayaktı ve saçlarını gelişigüzel toplamıştı.

Hafta sonu L.'deki hayvan pazarına gideceğini söyledi belediye başkanı. Bir boğa bakacaktı. Savaş nedeniyle fiyatlar çok uygundu. Ama bunun ne kadar süreceğini kimse bilemezdi. Savaşta her zamanki kurallar geçerli değildi artık.

Çatışma olmayan yerlerde de durum böyleydi. Ormanda çatışma olmadığını garanti edebilirdi ama orada da savaş fiyatları hüküm sürüyordu. Köy için şimdilerde bir boğa almanın akıllıca olacağını söylüyordu belediye başkanı. Herkes birazını öder ve herkes ondan yararlanırdı. Boğayı nereye kapayacaklarına sonra bakarlardı. Josef burada olsa, onun da aynı şeyi söyleyeceğinden emindi belediye başkanı. Acaba Maria da onunla birlikte gelmek ister miydi? Maria'nın kız kardeşinin orada oturduğunu biliyordu. Onu ziyaret edebilirdi. Ayrıca hayvan pazarının olduğu yerde panayır da kurulurdu. Çok bir şey alamasa bile görülecek çok şey olurdu. İyi gelirdi ona.

"Ama o zaman çocukları da almam gerek," dedi Maria, "Bu iş olmaz."

Çocukların karısının yanında kalabileceğini söyledi belediye başkan. Kendisi tek bir çocuk bile yapamadığı için karısı bayılırdı çocuklara.

"Dürüst olmam gerekirse Maria," dedi adam, "ben onunla konuştum bile." Maria'nın onunla geleceğini hesaplamıştı.

Maria düşünmek istiyordu.

Eğer gelmek isterse, perşembe günü saat beş buçukta çocuklarla onlarda olmalıydı. Eğer isterse tabii, onu zorlayan yoktu.

Daha üç gün vardı. Aslında için için seviniyordu Maria. Panayırdaki müzik olacaktı, şekerlemeler olacaktı, seyredip dediklerine kulak kabartacağı insanlar olacaktı mutlaka. Bayılırdı buna. Kız kardeşini görecekti olduğuna da seviniyordu. Panayır tezgâhlarına ve müziğe sevindiği kadar olmasa da seviniyordu. Muhtemelen bir bando da olurdu. Gerçi bandocuların hepsinin savaşa çağrıldığını duymuştu. Öte yandan savaş sırasında müziğin bu kadar önemseneceğine akli yatmıyordu.

Annesi belediye başkanının karısının Walter'e bakacağını, diğer çocukların da onlara gidebileceğini söyleyince Lorenz küplere bindi.

“Söz konusu bile olamaz,” dedi Lorenz. “Biz kardeşime bakarız. Heinrich, ben ve Katharina, zaten Walter’ın bakıcıya ihtiyacı yok.” Lorenz bütün becerisini kullanıp annesinin hayvan pazarına gitmesini önlemeye çalışıyordu. “Sen kadın başına ne yapmaya gideceksin ki? Hem paran bile yok.” Annesinin oraya gitmesi saçmalıkların en büyüğüydü.

“Derhal çeneni kapa!” dedi annesi. “Sen daha dokuz yaşındasın, senden izin alacak değilim.” Lorenz’e bakınca gözünün önüne kocası geliyor ve buna sinir oluyordu.

“Belediye başkanına giderken hiç değilse Kurt’u da götürülebilir miyim?” diye sordu Lorenz. Efelenmesi bitmişti, Maria o kadar yüklendiği için ona acıdı.

“Olmaz, adam korkuyor ondan.”

“Ama o orada olmayacak ki. Seninle gidiyor.”

“Yine de olmaz.”

“Kurt yalnız kalınca başının çaresine bakamaz.”

“Hayvanlar her zaman başlarının çaresine bakabilir.”

“Ben neden Kurt’la burada kalamıyorum?”

“Öyle işte.”

Kadın sonunda yumuşadı. Lorenz evde kalacaktı. Köpeklerle birlikte. Walter huysuzlanıyordu. Katharina ve Heinrich durumdan memnundu. Lorenz çoğunlukla onlara büyüklük taslardı. O yüzden onun evde kaldığına memnunlardı.

Maria yatak odasının mavi perdesinden kendisine bir elbise dikiyordu. Geceleyin gaz lambasının ışığında çalışıyor, gözleri yanmaya başlayana kadar devam ediyordu. Yolculuğa çıkarken bu elbiseyi giymek istiyordu, bir de üstüne gelincikler ilıstirdiğı hasır şapkasını takacaktı. Yol L.’ye kadar birkaç kilometre olsa bile yine de bir yolculuk sayılırdı. Dolabın kapağındaki aynanın önünde kendi çevresinde bir döndü. Sonuçtan memnundu. At arabasının önünde, belediye başkanının yanında oturacaktı. Bu resmi gözünün önüne getirmek bile yetiyordu ona.

Çocuklara ufak tefek bir şeyler getirmek istiyordu. Şeker kutusunun içinde her zaman biraz bozuk para bulunurdu.

Onları alıp çantasına koydu. Özel bir çantaydı bu. Josef hediye etmişti. Kenarlarına midye kabukları işlenmişti, tokası sedeftendi. Çanta hiç bilmediği bir maddeden yapılmak kırmızı bir iplikle dikilmişti. Pürüzsüz, parlak ve kopmak bilmeyen bir iplikle.

Maria'nın kız kardeşi bir tüccarla evliydi. Adam Josef'ten çok daha yaşlı ve çok daha varlıklıydı. Rhein Vadisi'nden geliyordu ve aklında hep çeşitli iş fikirleri vardı. "Rhein Vadisi'nin oradaki köylülerin çoğu samanlıklarına bir bölme ekleyip oraya kiraladıkları nakış makinelerini yerleştiriyorlar," diye anlatıyordu. Hem ağır bir iş değildi hem de ikinci bir kazanç kapısı oluyordu. Maria'nın kayınbiraderi bunu orman adını verdikleri kendi köylerinde de yaygınlaştırmak istiyordu. Josef'le bu meseleyi konuşmuştu. Maria'nın kız kardeşiyle evlendikten kısa bir süre sonraydı. Sırf bunun için atıyla ormanı geçip onlara kadar gelmişti. Atı o kadar güzeldi ki küçük Walter heyecandan ağlayıp titremeye başlamıştı. Adamın adı Alfred'di, Maria'ya kız kardeşini mutlu edeceğine dair söz vermişti. Lorenz'i kardeşiyle birlikte kaldırıp eyere oturtmuş, ata daireler çizdirebilsin diye de dizginleri eline vermişti. Josef gibi iyi hesap yapan birine ihtiyacı olduğunu söylemişti sonra da. Josef'in ünü bütün ormana yayılmıştı. O zaman Josef ilk kez ağzını açmıştı. "Seni yağcı seni!" Kayınbiraderi hep birlikte bu ormanın derinliklerinden L.'ye taşınmak isteyip istemediklerini sorarak sürdürmüştü konuşmasını. Burada onları iyi bir gelecek beklemiyordu. Hele çocukları hiç. Josef çocuklarını düşünmeliydi. Onlara daha şimdiden telefon ve elektrik gelmişti. İlk posta arabaları da işlemeye başlamıştı. İlerleme böyle bir şey değil miydi! Kayınbiraderin bir fikri daha vardı. Çılgınca bir fikir diyordu Maria'nın kardeşi Bella. Hepsi dosdoğru Bregenz'e taşınısalar keşke. Hep birlikte! Kocaman bir ev yaparlardı. Büyük bir iş kurarlardı. Yeni bir gelecek! Yeni bir hayat! Bütün bunlar bir buçuk yıl önceydi. Alfred ve Bella artık bir buçuk yıldır evliyidiler ancak hâlâ çocukları olmamıştı.

Maria saat tam beş buçukta Heinrich, Katharina ve Walter'le birlikte, belediye başkanının evinin önündeydi. Kapı zilin zincirini çekti.

Kapıyı belediye başkanının karısı açtı ve elleriyle yüzünü kapadı. "Biz görüşmeyeli ne kadar zaman oldu?"

"Bir ay kadar oldu sanırım," dedi Maria.

"Sen böyle aydan aya güzelleşirsen," diye lafa girdi kadın, "Bu işin sonu nereye varacak? Umalım da şeytan senden uzak dursun."

Çocuklar için kahvaltı masası hazırdu. Kadın, kocasıyla Maria için bir teneke kutuya ekmekle katı yumurta koymuştu.

Belediye başkanı atları sürdü, Maria'yı etkilemeye çalışıyordu. Kahverengi sırtları genişti atların. Sağdakinin uzun yelesi ve kuyruğu açık renkti; soldaki kafasını gururla kaldırmıştı, diğerinden daha dik başlıydı. Maria uçmasın diye şapkasını tutuyordu. Belediye başkanının giderek ona doğru yanaştığını pekâlâ fark ediyordu, öyle ki bazen bacakları birbirine değiyordu. Elbisesinin eteklerini topladı.

"Sen mutlaka güzel şarkı söylüyorsundur," dedi adam. "En sevdiğin şarkı hangisi? Haydi birlikte söyleyelim. Ben de güzel şarkı söylerim."

Maria yarı şaka, yarı ciddi mırıldanmaya başladı. "*Maria durch ein Dornwld ging.*"³

"İyi de bu bir ilahi."

"Hayır, bu bir kanon," diye açıkladı Maria. "Birlikte söylemeyi becerirsek çok güzel olur."

"Benim kilise şarkısı söyleyecek halim yok," dedi belediye başkanı.

"Eh söylemeyelim o zaman," dedi Maria.

Başını öte yana çevirip sanki ilginç bir şeyler görüyormuş gibi yaptı. Arabanın tekerlekleri lastikliydi; bu hem kon-

3. Ünlü bir Viyana Noel şarkısı. Maria dikenli ağaçlardan oluşan ormandan geçiyor diye başlar. (ç.n.)

forluydu hem de az rastlanır bir şeydi, hele de buralarda. Yol girintili çıkıntılıydı, ancak bir sonraki köyden sonra düz ve stabilize bir hal alıyordu. Belediye başkanı oturduğu yerden yükselip dizginleri koyu sarı renkteki kula atının sırtında şaklattı ve tekrar yerine otururken sanki tesadüf gibi biraz daha sokuldu Maria'ya. Maria bunu bekliyordu. Böyle bir ileri, bir geri gidecekti. Adam arada sanki bir şeye bakması gerekiyormuş gibi ona doğru eğilecekti. Niyeti ilk anda belli olmayacak şekilde ona sürtünüp duracaktı. Eğer daha ileri gitmeyecekse buna bir itirazı yoktu Maria'nın. Merakla adamın niyetini belli etmemek için daha neler uyduracağını bekliyordu. Acaba bir ara niyetini belli etmeye kalkışır mıydı? Belediye başkanından korktuğu yoktu. Ama nefesini duymak hoşuna gitmiyordu yine de. Ağzı kokmuyordu. Aksine, naneli şeker emiyordu adam. Nefesinin iyi kokmasını istediği için. Ama aynı zamanda da ona iyi davranması gerektiği geçiyordu aklından. Ne de olsa ondan beklentisi vardı Maria'nın. Ailesini besliyordu adam, ayrıca ondan kumaş ve iplik isteyecekti. Ayakkabı da. Heinrich bir yabancıнын ayakkabılarını giymeye utanmazdı, bir yetişkininki gibi büyüktü ayakları. Lorenz ise başkasının giydiği bir şeyi hayatta giymezdi çünkü bu ona hediye edilmiş olurdu ve Lorenz ilkesel olarak, kimseden bir hediye kabul etmez, böylece kimseye de minnet duymak zorunda kalmazdı. Maria, Katharina'dan emin değildi. O da Lorenz gibi dik kafalı olabilirdi, öte yandan güzel şeyleri de severdi, hele bir de güzel kokarlarsa. Ufaklık Walter'e gelince, annesine uyan her şey ona da uyardı. Okul eşyalarına ihtiyacı vardı. Okul yakında başlayacaktı.

“Başkanım,” dedi kadın, “bana bu kadar yakın oturmanız doğru mu?”

“Özür dilerim,” cevabını verdi adam ve biraz uzaklaştı.

“Yok yani demek istiyorum ki...”

“Kimse bana başkanım diye hitap etmek zorunda değil,” dedi adam “En azından biz bizeyken.”

“Gottlieb...” dedi kadın.

Adam bir süre sonra “Gottlieb, Amadeus anlamına gelir. Biliyor muydun Maria?” dedi

“Yok bilmiyordum,” dedi kadın.

“Amadeus Mozart gibi,” dedi adam.

“Yok, bilmiyordum,” diye tekrarladı kadın.

Belediye başkanının herkesle ve her şeyle bağlantısı vardı. Gerekli olan şeyleri kız kardeşinden de isteyebilirdi. Gereken her şeyden onda bol bol vardı mutlaka. Hem seve seve verirdi. O zaman da ona karşı daha yenik hissedecekti kendisini. “Ancak büsbütün inatçılık edersem,” diye düşündü “hiçbir şey elde edemem. Yanağıma bir öpücük kondurabilir, arkadaşça; çok yukarıdan değil ama kolumu da tutabilir, fazlası olmaz. Koltukaltlarımdan terliyorum çünkü. Zaten biraz cömertleşmesi için bu kadarı da yeterli. Fazlasını yapamaz. Kendim için hiçbir şey istemiyorum.”

L. kasabasına vardıklarında daha uzaktan inek çanları ve müzik sesleri duyulmaya başladı. Çocukluğunda her sene sığır pazarına giderdi. O zamanlar lunaparklardaki gibi tezgâhların kurulması yeni yeni başlamıştı. Örneğin delikanlıların bademli kurabiyelere nişan aldığı atış tezgâhı, üç ayrı renkte pamuk helvası yapılan bir tezgâh; sonra yüzükler, zincirler, bilezikler, fularlar satılan üstü açık masalar, o bölgeden gelme kurabiye ve şekerleme tezgâhları. En büyük sansasyon da yufkalardı. Oraya gelenler iyi giyimli olurdu, en güzel giysilerini giyerlerdi. Çoğunlukla bir şeyler içilirdi. Bir bando çalardı. En arkada büyük bir zille küçük bir davul. Josef de çocukluğunda klarnet çalmayı öğrenmişti ama kendi klarneti olmadığı için bırakmıştı. Bando herkesin sinirini bozana kadar aynı askeri marşları üçer kez çaldıktan sonra müzisyenler enstrümanlarını topladılar. Öğleden sonra yeniden çalacaklardı.

Belediye başkanı elma şarabı içiyordu. Bir tanıdığı bardaklara doldurmak için testiyi havaya kaldırmıştı. Maria canı hiç sıkılmadan sağa sola bakınabilirdi. Burada insan birbirini kaybetmezdi.

Hayvanlar bir çitin gerisinde sıra sıra dizilmişti; inekler, koyunlar, keçiler. Üç tane de benekli boğa vardı. Burunlarına halka geçirilmiş, kısa zincirlerle yere bağlanmışlardı. Maria hayvanların gözündeki bu çaresizliği görmeye dayanamıyordu. Bayramlık giysilerini giymiş çiftçiler birbirleriyle pazarlık ediyor, sığırların sırtına vuruyor, buzağuların kafalarını okşayıp ellerini yalattıyorlardı.

Bir tezgâhta kumaş topları vardı. Maria orada kalıp hayranlıkla kumaşlara bakmaya başladı. Aileden geliyordu bu özellik. Bizim ailenin kadınları, annem olsun, teyzem olsun ama özellikle de anneannem Maria, kumaşlara dokunmayı çok severdi.

“Çekinmeyin, dokunun kumaşlara,” dedi Svabyalı satıcı kadın. Maria parmaklarının arasına aldığı kumaşa dokundu.

“Öyle korkarak değil,” dedi satıcı kadın, “şöyle derinlemesine elleyin.” Maria kadının derinlemesine ellemekle neyi kastettiğini anlamayınca, kadın ona gösterdi. “Önce sıvayın bakalım kolları.” Maria’nın bluzunun kollarını tutup küçük düğmeleri açtı ve daha şimdiden ter yüzünden nemlenmiş koltukaltlarına kadar çekti. “Şimdi de dalın içine bütün kollarınızla, sanki kumaş bir su birikintisiymiş gibi. “Ne kadar serin olduğunu fark ettiniz mi? İnsana çok iyi gelir. Birazdan iyice ısınacak hava. Askerlere çok üzülüyorum. Bu savaş sonbaharda ya da ilkbaharda olsa çok daha iyi olurdu. Şimdi tam teçhizatla güneşin altında yürüyorlar. Üstelik İtalya buradan da sıcak.”

“Teşekkür ederim,” dedi Maria ve bluzunun kollarını yine indirdi ama düğmelerini iliklemedi.

Belediye başkanı hemen arkasında duruyordu. “En sevdiğin renk hangisi?”

“Gök mavisi,” dedi Maria.

“Kırmızı daha çok yakışır sana.”

“Ama kendim için değil ki.”

“Ya senin için olsaydı?”

Schnaps de vardı. “Bir yudum içmek ister misin?” diye sordu belediye başkanı. Ciddi değildi aslında. Kendisi içmeyi

çok severdi ancak hiç sarhoş olmazdı. Buradaki erkeklerin çoğu nadiren içer ama içtiklerinde de kör kütük sarhoş olurdu. Josef hiç içmezdi.

Maria önce kız kardeşine ardından eniştesine gideceğini söyledi, sonra hep birlikte pazara geri döneceklerdi.

Oysa aklındaki bu değildi. Aklında ne olduğunu da bilmiyordu tam olarak. Ama pazar ilgisini hiç çekmiyordu artık. Daha akşama çok vakit vardı. Tezgâhlardan birinde yusuvarlak bir şekerleme gördü. Neredeyse avuç ayası büyüklüğündeydi. İçte doğru kıvrılan kırmızı, beyaz ve yeşil halkaları vardı. Satıcı kırmızının çilek, yeşilinin orman iplikçiği otu, beyazın da limon olduğunu söyledi. Ağza sığmayacak kadar kocaman bir parçaydı, hele çocuk ağzına hiç sığmazdı. Kırıp paylaşmak gerekecekti ama o zaman da çubuklu şekerlemenin anlamı kalmazdı. Yemeden saklamak da saçmalık olurdu. Olsa olsa ortaklaşa bir hediye olabilirdi. Mutfağa asılır, kim isterse biraz yalayabilirdi ya da beş dakika Heinrich, beş dakika Katharina, beş dakika Walter ve eğer isterse beş dakika da Lorenz yalardı. Gerçi Lorenz'in "Böyle bir saçmalığa neden bu kadar para verdin? Yalamam ben onu," demesinden korkuyordu. O zaman ona hiçbir şey alamamış olacaktı. Biraz ötede bir tahta araba görmüştü, Walter içine oturur, Heinrich de onu çekerti. Ama Lorenz'in eli yine boş kalırdı. Peki ona ne alacaktı? Yiyecek bir şey kesinlikle olmazdı. Ne alsa kardeşleriyle paylaşır, yine en küçük parça ona kalırdı, o da kalırsa tabii.

Yakışıklı bir adam ona doğru geliyordu. Üstünde sadece beyaz bir gömlek, siyah bir pantolon ve ceket vardı. Tuhaf görünüyor ve tuhaf konuşuyordu. Özellikle de saç kesimi bir tuhaftı. Şakaklarından yukarısı kazınmıştı, yalnızca tepesinde bir tutam saçı vardı.

"Özellikle aradığınız bir şey var mı?" diye sordu adam.

"Bu tezgâh sizin mi?" diye soruyla cevap verdi Maria.

"Oğlum için bir şey arıyorum. Dokuz yaşında."

"Neyle ilgilenir?"

“Bilmem ki. Çok acayip konuşuyorsunuz. Şimdiye kadar sizin gibi konuşan birini duymadım hiç. Siz neyin nesi, kimin fesisiniz?”

Yabancı bunun üstüne uzun uzun güldü. “Ben de bugüne kadar hiçbir kadının bu kadar dobra olduğunu görmedim.”

“Dobra derken ne demek istiyorsunuz?”

“Mesela yamuk bir burnum olsa ve size ‘Burnum yamuk mu?’ diye sorsam, siz muhtemelen ‘Evet, yamuk bir burnunuz var,’ dersiniz. Haksız mıyım?”

“Başka ne diyebilirim ki?”

Yabancı adam yine yüksek sesle ve uzun uzun güldü. Bu hikâyeyi anneannem en büyük kızı Katharina’ya anlatmış ama olaydan birkaç yıl sonra. Bana da Kathe Teyzem anlattı. Annesinin, yani benim anneannemin hayatında tek bir kez sarhoş olduğunu, bunun da sebebini bilmediğini söyledi. O gün birdenbire, hiç beklemezken hayatında ilk ve son kez âşık olmuştu o adama işte. O günden sonra da âşık olmanın hiçbir şey ifade etmediğini ama sevginin çok önemli olduğunu anlamış. Ayık olsa kızıyla hayatta böyle konuşamazmış Maria.

“Adım Georg,” dedi yabancı ve Maria’nın elini tuttu. “Almanya’nın Hannover şehrinden geliyorum. Buraya gelmem rastlantı değil. Peki ya siz?”

“Beni süzmek istemese de süzüyor, güzelliğim karşısında şaşkınlığını gizleyemiyor,” diye düşündü Maria. Bu veya buna benzer şeyler geçiyordu aklından. Bir erkeğin bakışlarını okuyabilmek başlı başına bir sanattı. Buraya gelmesinin sebebini, köydeki ailelerden birine üzücü bir haber getirmek olduğunu anlattı adam. Bir ailenin oğlu ölmüştü. Onun arkadaşıydı, en iyi arkadaşı ve zavallı insanlara bunun haberini verecekti.

“Siz savaşta mıydınız? Arkadaşınız şehit mi düştü?” diye sordu Maria.

“Hayır,” dedi “bir kaza oldu. Bu saçma sapan savaşla hiç ilgisi yok.”

Adamın bu konuda konuşmayı sürdürmek istemediğini fark ediyordu Maria. Ama dönüp gitmesin diye susmaktan da korkuyordu. Adam Maria'nın buralı olup olmadığını sordu.

Maria kısaca yanıtladı. "Georg denen bu adam hoşuma gitti," diye düşündü. Bu bir gerçektir. Akşam güneşinin altındaki dağlar da hoşuna gidiyordu gerçi. Adama âşık olduğunu çok daha sonra fark etti. Adam aradığı ailenin adını söyledi. Burada birçoklarının adı aynıydı. O yüzden "Hayır tanımıyorum," dedi Maria. Sonra resmi bir tavırla el sıkışıp ayrıldılar, Maria kız kardeşine doğru yola koyuldu. Giderken dönüp arkasına bakmadı, yere baktı sadece. Ev bir tepelikteydi, yukarı çıkana dek adam arkasından bakabilirdi.

Ön bahçede duran eniştesi, kardeşine seslenince kadın koşarak evden dışarı çıktı ve iki kardeş sarmaş dolaş oldular. Ardından domuz pastırması ekmeklerini yiyip içine bir damla sirke koydukları sularını içerken aşağıdaki pazarı seyretiler. Saat altıda Maria yine aşağı indi. Pazar yeri tenhalaşmıştı, herkes göreceğini görmüştü.

"Gitmemiz gerek," dedi belediye başkanı.

Keyfi çok yerindeydi. Bir boğa ayırtmıştı. Köye getireceklerdi, onun ilgilenmesi gerekmiyordu. Rahatlığın da böylesi! İneği olan herkes için faydalıydı bu. Yol boyunca durup soluklanmadan konuştu durdu. Köyün içinden ve kendi evinin önünden geçti. Maria'nın bir şey demesine izin vermeden, Heinrich'in ve Katharina'nın annelerini beklediğini unutmuş gibi yaptı.

"Ben onları sonra yukarı yollarım, hava daha aydınlık, biraz hareket etmek iyi gelir. Daha iyi uyurlar."

Kuyunun başında arabadan inmesi için Maria'ya yardım etti, kahverengi kâğıda sarılı bir paket verdi ona. Çocuklara şekerleme ve ayrıca okul için bir şeyler almıştı. Maria için de ayrı bir paket vardı. Şükran duygularıyla parmaklarının ucunda yükselip yanına bir öpücük kondurdu Gottlieb'in ya da Amadeus'un, artık adı her neyse. Lorenz verandanın

basamaklarında, köpeğin yanında dirseklerini dizlerine dayayıp oturmuş, onlara bakıyordu.

İkinci pakette parlak kırmızı bir kumaş ve dikiş ipliği vardı.

Derken Georg denen adam kapının önünde bitiverdi. Haber vermemişti. Kimse Maria'yla Josef'e haber vermezdi zaten. Nasıl ve neden versinlerdi ki? Uğramadan önce önden birini mi yollasalardı? Yine de yabancı bir erkekten, hiç değilse köyden bir çocuğun eşliğinde gelmesi beklenebilirdi. Böylece kötü niyetle gelmediği belli olurdu. Birdenbire kadının karşısına dikildi. Maria yine, o âna kadar üç kez yıkadığı beyaz bir gömleği asmakla meşguldü. Ya dikkatsizliktendi bu ya da Josef'ten kalan son kokunun da çıkması için, çamaşırı yıkadıktan sonra tekrardan kirlilerin arasına karıştırmıştı. Eşyalar insanlardan daha çok şey bilirdi, tıpkı bu gömleğin Josef'in bir daha geri dönmeyeceğini bilmesi gibi. Maria'nın batıl inançları olduğundan değil. Yabancı adam öylece durmuş, ona bakıyordu. Gömleğin kolları Maria'nın ellerindeydi, gömleğin ucu yere değmesin diye kollarını açmıştı. Köpek hiç sesini çıkarmamıştı. Adam köpeğe doğru eğilip kulaklarının arkasını kaşıyıp, boynunu okşarken gözlerini Maria'dan ayırmadı. Gözlerinin *en içine* baktı.

Bu annemin ara sıra kullandığı bir deyişti. Yalan söylediğimi düşündüğü zamanlar “Gözlerimin *en içine* bak,” derdi.

Bir keresinde şöyle dedim anneme. O zamanlar sekizim-deydim ve duyduğum hikâyeler yüzünden aileme karşı öfke içindeydim. Özellikle annemin erkek kardeşleri hakkında anlatılanlar yüzünden. Heinrich dışında hiçbiri diğer erkekler gibi değildi. O zaman anneme “Hiç kimse senin gibi konuşmuyor! Neden herkesten farklı konuşuyorsun sen? Neden hiç kimsenin konuşmadığı gibi konuşuyorsun?” diye sordum.

O da bana, “Ne mesela, bir örnek ver,” dedi. “Ve kes artık beni yargılamayı.”

“Örneğin,” dedim ben de “gözlerimin en içine bak diyorsun. Biri böyle bir şey söyleyecek olsa, ‘Gözlerimin içine bak,’ der, gözlerimin en içine değil.”

Bu sözü annesinden aldığını söyledi. “Güzel anneannenden.” Nefes nefese konuşmayı sürdürdü. “O da senin gibiydi.”

Daha da sinirlendim. “Bu ne demek?” diye bağırıp ayaklarımı yere vurdum. “Nereden çıktı şimdi bu? Hep böyle imalı konuşuyorsun.”

O da “Dikkat et ki onun gibi olmayasın!” cevabını verdi.

Benim güzel anneannem hem bir örnek hem de bir kınama vesilesiydi. İyi olan her şeyi ona bağlardı ama yaptığım bir şey annemin hoşuna gitmediği zamansa “Dikkat et de onun gibi olma,” derdi. Anneannemin iyi yanı uysallığı ve herkesi dinlemesiydi. Herkesin dinlenmeyi hak ettiğini, üstelik sonuna kadar dinlenmeyi hak ettiğini ve konuşmanın nerede biteceğine konuşanın karar vereceğini düşünürdü. Bazen anneannemin uysallığının ilgisizlik ve heyecansızlıktan kaynaklandığını düşünürdüm. Kabul etmek gerekir ki diğer bir iyi huyu da kindar olmamasıydı. İyi olmayan yanıysa sadece güzelliğiydi. Bu da sonuçları sebebiyle iyi kabul edilmiyordu. Ailemde benim de güzel olduğum düşünülürdü. Gerçi bu sıfat doğrudan kullanılmazdı ama dolaylı ifadelerden anlardım ben bunu. Ayrıca bu dolaylı ifadelerin hepsi de olumsuz olurdu. “Sırf yüzün sebebiyle her istediğini yapabileceğini mi sanıyorsun?” veya “Saçlarını şöyle bir toplasan yeter, senin bir de kuaföre gitmen gerekmez.” Bazen de “Dikkat et, anneannen gibi olmayasın!” denirdi. Artık annemin bunu bana bir tehdit olarak söylemediğini düşünüyorum. Güzel bir yüzün tehlike yarattığını düşündüğü için dikkatli olmam gerektiğini kastediyordu. Bunu böyle düşünürken, nedenini de biliyordu. Vadinin dibinde yaşayan bir kadın için güzel olmak bir avantaj sayılmazdı. Bunu anlatmak istiyordu. Anneannemin güzelliği hakkında o vadide ölümden sonra bile konuşmayı sürdürmüş insanlar.

Aslında hikâyede daha sonra gelecek bir ayrıntıyı öne alıyorum şimdi. Ertelemeye hiç gelemiyorum. Hemen anlatmak istiyorum. Günün birinde rahip, Maria ile Josef'in o vadinin dibindeki evlerinin önünde, tıpkı o Georg denen kibar, yabancı adam gibi dikilivermişti. Ancak rahip o yabancı gibi biri değildi. Yabancı adam kibardı şimdi. Maria'ya hiç kimsenin davranmadığı kadar nazik davranırdı. Josef bile o kadar değildi. Josef çok sevecen olabiliyordu, hele hava karardığında... Üstelik yardımsever filandı da. Gel gör ki işte kibar değildi. Kişiliğinde yoktu bu. Yabancı adamın nezaketi kadınla erkek arasındaki farkı ortadan kaldırırdı. Buna karşılık rahip selam bile vermeden sadece "Yüzünü güneşe dön!" dedi. Maria adamın dediğini yapmakla birlikte "Neden dönecekmişim?" diye sordu. "Bu yüzde her şeyi görmek mümkün," dedi rahip. "Ne görüyorsun mesela?" diye sordu Maria. "Kocan gideli ne kadar oldu?" diye soruyla karşılık verdi rahip. "Savaş başladığında gitti işte," cevabını verdi Maria. "Ya bu karın?" "Hangi karın?" "Senin karnın, kaltak! Ne zamandır var bu karın?"

Maria kendisiyle böyle konuşulmasını istemediğini söylemeyi geçiriyordu içinden. Karşısındaki bir din adamı olsa bile, buna hakkı yoktu. Ancak bu kötü sözleri işitince öyle dehşete kapılmıştı ki ağzından tek bir sözcük bile çıkmadı.

"Hep bu lanet olası suratın yüzünden," diye bağırırdı rahip. Bunu söylerken yüzünü vadiye doğru döndü. Sanki kürsüden konuşuyor, aşağıda da cemaati durmuş, onu dinliyordu. Sağda kadınlar, solda erkekler. "İçinizden biri böyle bir yüze Tanrı'nın biçim vereceğine inanabilir mi? Tanrı'nın bu kadar adaletsiz olacağına inananınız var mı? Senin yüzünü gören kadınlar hüngür hüngür ağlamaya başlar, kocalarının sinirine dokunur. 'Neden bu benim yüzüm değil?' diye hayıflanırlar. Senin yüzünü bir erkek yaratmış sanki, sırf kendisi baksın diye. Kadınlar günah çıkarırken gelip anlatıyor bunları bana. 'Neden benim yüzüm böyle değil?' diyorlar. Sanki senin yüzünü ben yaratmışım gibi.

Hangi pislikten yapayım ki böyle bir yüzü ben? Bizim buralarda böyle bir pislik yetişmez. Olsa olsa şehirde bulunur. Yüzünden de karnına direkt bir yol gidiyor. Öyle değil mi? Kısa bir yol. İnsan erkeklere kızamıyor bile. Bunu sen de biliyorsun, değil mi? Cevap ver! Ne düşünüyorsun? Ne düşündüğünü söyle bana! Seni kaltak, sana sorduğumda sen de tanrı bana böyle güzel bir yüz vermişse, erkeklerle oynaşma hakkı da vermiş demektir diyeceksin. Sana yanaşmalarına izin vereceksin. Yoksa bu kadar güzel bir yüz başka ne işe yarar? Böyle düşünüyorsun değil mi? İtiraf et! Hadi itiraf et!”

Bütün bunlar anneannem hamile olduğu içindi. Josef ise İtalya dağlarında cephedeydi. O sıralarda savaş başlayalı daha altı ay olmuştu. O zaman bebeğin babası Josef olamaz diye düşünüyordu rahip ve muhtemelen köyün geri kalanı da. Oysa iki kere izne gelmişti Josef. Ama her seferinde kısa kalmıştı. Rahip ve diğerleri bu izinleri dikkate almıyordu. Karnı gözden kaçmayacak kadar büyür büyümeyiz, bu konuda dedikodular da başladı. Başka asker karıları da hamileydi ama onlar hakkında böyle konuşulmuyordu. Bu sohbetlerde hesaplar yapılıyordu. İzinler üç gündü. Cepheden gelen birinin dinlenip kendine gelmesi en azından bir gün sürmez miydi? Kesinlikle gerekirdi böyle bir süre. Geriye ancak iki gün kalıyordu. Normal koşullarda adam cepheden yeni döndüğünde çiftler yabancılık çeker. Hep anlatılırdı bu. Bu yabancılaşma normal olarak yorgunluktan da daha uzun sürerdi. Haydi diyelim bir gün. Evlilik görevinin yerine getirilmesi için geriye tek bir gün kalıyor. Bebeğin tam da o güne denk gelmesi olacak şey değildi. En azından düşük bir olasılıktı.

Maria hamile kalmıştı ve karnında benim annemi taşıyordu.

Anneannem bu yabancıнын bakışına karşı koyamadı. “Topla kendini!” dedi kendine. Bu komutu hep belirli bir

bağlamda duymuştu. Şehvet bağlamında. Yoksa hayatında kendisini toplamasını gerektirecek bir şey yoktu. “Topla kendini!” Annesi emrederdi ona böyle. Annesi onu bir keresinde kendine dokunurken yakalamıştı. İşte o zaman “kendine dokunmak” ifadesini kullanmıştı annesi. Daha sonraları bu ifadenin başka bir anlamda da kullanıldığını okumuştur ama orada insanın kendi canına kıyması anlamında kullanılıyordu. “Kendine dokundu.” Nasıl yaptığı yazılmamıştı. Maria bir bıçakla yaptığını düşündü. İnsan elini, yani bileğini kesecek olsa bıçağı diğer elinde tutar. Ayrıca diklemesine değil, boylu boyunca kesmek gerekir. Bunu nereden bildiğini hatırlamıyordu.

Kathe Teyzem de “Topla kendini!” diye emrederdi bana. Annemin ölümünden sonra bize emir veren oydu. “Topla kendini.” Ama bunu derslerimi yapmak istemediğim ya da bir nedenle dik başlılık ettiğim zaman değil, aklımın bir çocuğa gittiğini sandığı zamanlar söylerdi. Kathe Teyzem bana bir kere bile anneannem gibi olmamam gerektiğini söylemedi.

Adam anneannemin hoşuna gitmişti, aklı takılmıştı ona. Georg denen bu adamdan, Josef’ten hiç hoşlanmadığı kadar hoşlanmıştı. Çünkü Josef’te bir evlilik için önemli olan şeyler vardı ama bir yandan da insanı küçülten şeyler de onda saklıydı. Bu adamsa katıksız şehvetti. “Ben evliyim,” oldu ona söylediği ilk söz. “Biliyorum,” dedi adam. “Kocam savaşa,” dedi Maria. “Üzgünüm,” dedi adam ve kısa bir aradan sonra “Ben bu savaşa sevinenlerden değilim,” diye devam etti. “Ben de değilim,” dedi Maria. “Muhtemelen kocan da değildir.” “Değil zaten.” “Benden çok farklı değildir muhtemelen, yoksa ona varmazdın,” dedi adam.

Maria kendini iyi hissetmiyordu. Zaten hâlâ gömleğin kollarını iki yana açık tuttuğu için kolları ağrıyamaya başlamıştı. Sanki kendini korumaya çalışıyormuş gibi bir hali vardı. Josef’leyken kendini iyi hissederdi. İyi hissetmediği de olurdu tabii. Karanlıktalarken kendini hep iyi hissederdi de gün

ağarınca bazen iyi hissetmediği olurdu. Biraz ürkütücüydü Josef. Artık gitmişti. Bir daha geri dönmeyebileceğini de hesaba katmak gerekiyordu. O halde denebilirdi ki Josef’le kendini iyi hissediyordu, adam ona iyi geliyordu. Altına yattığında kendini iyi hissediyordu. Kesin böyle denecekti. Köydeki kadınlar buna benzer laflar edecekti. Onun altında yattı mı harika hissediyordu kendini. İkisini birlikte yatakta hayal etmeye kadınlar bayılırdı. Erkekler başka türlü konuşurdu. Josef çok ağır değildi. Adam üstündeyken sık sık düşünmüştü ne kadar hafif olduğunu. Belini önce büküp sonra şahlanır gibi yaptığında Josef üstünden düşecek gibi olurdu. Sık sık ve iyice yıkanırdı kocası. Diğer erkekler gibi kokmak istemezdi. Maria kocasına yaş gününde limonlu sabun hediye etmişti. Buna çok sevinmişti Josef. Genç bir kızken haz almayı bu kadar önemseydiği için utanırdı; belki de bu yüzüne yansıyor, belki hâlâ görüyordu herkes bunu. O neyse oydu işte. Bir keresinde kilisede günah çıkarırken kafesin ardından silüetini gördüğü rahibe “Ben neysem oyum,” demişti. Rahip de “Kendine dikkat et,” diye cevap vermişti. O günden sonra sadece biraz yalan söylediğinde, kız kardeşine surat astığında ya da bir iki elma çaldığında günah çıkarmıştı. Sonra o rahip ölmüş, yenisi gelmişti. Yeni rahibin Maria’da gözü vardı, sanki şeytanla iş birliği yapmış gibi bozuktu niyeti. O zamandan beri günah çıkar-mıyordu Maria.

“Evimi nereden biliyorsunuz?”

“Bu, kocanın gömleği mi?” diye sordu yabancı adam. “Size nerede oturduğumu söylemedim.” “Gömleği böyle önünde tutman çok komik duruyor. Buna gerek yok. Şeye benziyor...”

“Neye benziyor?”

“Yani komik değil, özür dilerim ama duvara benziyor. Başka sözcük gelmiyor aklıma. Böyle soluk soluğa buralara kadar geldiğim için.”

“Bana soluk soluğaymışsınız gibi gelmiyor. Hiç öyle çık-mıyor sesiniz. Hem de hiç.”

“Heyecanlıyım. Sizin karşınıza geçen herkes heyecanlanır sanırım.”

“Ne demek istediğinizi anlamıyorum.”

“Senin nerede oturduğunu bilmeyen yok. Lafı dolandırıp seni ürkütmek istemiyorum. Sen de bana sen de lütfen. Ben sana sen derken, senin bana siz diye hitap ettiğin duyulsa benden korktuğun düşünülebilir.”

“Öyle düşünecek kimse yok etrafta.”

“Pazarda ‘Az önce konuştuğum o hoş kadın nerede oturuyor?’ diye sordum. ‘Ona bir şey vermeyi unuttum. Şimdi de gitti. Oysa çok önemliydi, sırf onun için buralara kadar geldim, ona bir şey vermem gerek,’ dedim. Yalan söyledim, sana bir haber getirdiğimi söyledim.”

“Kime sordun?”

“Biz konuşurken tezgâhlardan birinin başında bizi izleyen biri vardı. Adam gülüp ne dediğimi anlayabildiğini söyledi. Seni gören herkesin aklı karışmış, ne söyleyeceğini unutturmuş.”

“Bunları dediğine inanmıyorum.”

“Haklısın, demedi.”

“O zaman neden anlatıyorsun bana bunları?”

“Beni geri yollama Maria. Sadece sana bakmak istiyorum. Çoktandır böyle bir güzellik görmedim. Sana bir metreden fazla yaklaşmam, söz veriyorum. İzin ver yüzünü seyredeyim,” dedi adam.

O sırada Lorenz annesinin yanına geldi. Köpek havlayıp duruyordu, Lorenz onu tasmaından çekip yabancından uzaklaştırdı. “Bu adam kim anne?” “Uzaklardan geliyorum. Adım Georg. Canavarlara karşı savaşılan Aziz Georg gibi. Başımın çok şeyler geçti. İzin ver anlatayım sana. Ben kötü biri değilim. Annemi pazarda gördüm. Bana nazik davrandı. Ben daha önce hiç nazik insanlar tarafından şımartılmamıştım. Eğer seninle yalnız olsaydık şuracıkta ağladım, bir erkeğin ancak diğer bir erkeğin önünde ağlayabileceği gibi. Ama annenin önünde ağlamak istemiyorum,” diye cevap verdi adam.

“Ben dokuz yaşındayım,” dedi Lorenz ve annesinin önüne geçti. “Ondan ne istiyorsunuz?”

“En yakın arkadaşımı kaybettim,” diye dert yandı adam. “Bunu ana babasına bildirmem gerek. Bugün buldum onları ama söylemeyi beceremedim. Gönlüm razı gelmedi. Nerede olduğunu bilmediğimi söyledim. Burada bulacağımı düşündüğüm için geldiğimi söyledim. Onlar da ‘Artık gözümüze görünmesin,’ dediler. ‘Gidip bizi yalnız bıraktı. Artık bizim oğlumuz değil o.’ Böyle dediler. Oysa oğulları öldü. Benimse bunu onlara söylemeye gönlüm razı gelmedi. Beni evinize alın. Yarım saat için bile olsa. Benden kimseye zarar gelmez. Biraz oturup bir bardak su içmek istiyorum.”

Lorenz istemediği halde bu yabancı adamdan hoşlandı ve Maria’dan önce davranıp onu içeriye davet etti. Daha dokuz yaşında olmasına rağmen tavırları evin reisi gibiydi. Annesi bundan hoşlanmıyordu. Oysa Lorenz babası evde yokken kendi sözünün geçtiğini düşünüyordu.

Birlikte masaya yerleştiler. Lorenz yabancıya karşısına oturdu, böylece gözü adamın üstündeydi. Az sonra Maria kalkıp bir şeyler yapmaya başladı, derken yine köşe banka geçti, sonra tekrar ayağa kalktı. Yerinde duramıyordu. Köpek masanın altına girmişti. Lorenz’le yabancı adamın ayaklarının arasında yatıyordu. Kedi pencerenin pervazına oturmuş, dağların ardından beyaz bir altın şeridi gibi uzanan gökyüzüne bakıyordu.

“En büyükleri sen misin?” diye sordu Georg. “Hayır, benden büyük Heinrich var ama onun insanların karşısına çıkıp kendini gösterecek gücü yok. Onun hayvanlarla arası iyidir. Ben savaşa giden babamı temsil ediyorum. Annemin hiçbir eksiği olmaması için uğraşıyorum.” “Neden böyle tuhaf konuşuyorsun?” diye sordu Georg. “Hiçbir çocuk böyle konuşmaz.” “Sizin konuştuğunuz gibi konuşan da yok,” dedi Lorenz. “Sizin burada böyle konuşulmuyor. Hannover’de herkes benim gibi konuşur.” “Kitap gibi konuşuyorsun,” dedi Lorenz. “O yüzden ben de sana kitap

gibi cevap verdim.” “Bu ne anlama geliyor?” diye sordu adam. “Bu,” dedi Maria “yazdığın gibi konuşmak demektir. Bizde buna kitap gibi konuşmak denir ve Lorenz bunu iyi becerir.” “Peki böyle yazıldığını nereden biliyorsun?” diye sordu Georg. Maria’yla Lorenz birbirlerine baktılar. Sorunun kime sorulduğunu anlamamışlardı.

Sonunda Lorenz “Okuduğum kitaplardan,” cevabını verdi.

“Sen ne okuyorsun?” diye sordu Maria. “Ne zaman okuyorsun? Senin okuduğunu hiç görmüyorum ben. Yine de sana inanıyorum. Anladım, yalnızken okuyorsun.” Sonra “Benim dışarı çıkıp çamaşırların kalanını asmam gerek,” dedi.

Adam çocukla yalnız kalınca ona hayatını anlattı. Nasıl küçüklüğünden beri kimsenin ona değer vermediğini, nasıl hep deriden bağcık yapmak zorunda kaldığını, tabakhane- de çalışmaktan elleri aşınmış arkadaşıyla nasıl tanıştığını, kentin kıyısında büyüdüğünü, tabakhane civarında yaşayan herkesin donuna, çoraplarına kadar leş gibi koktuğunu anlattı. Arkadaşıyla nasıl güç birliği edip kafalarını kullanarak bir yığın para kazanmayı planladıklarından bahsetti. Öyle bir avuç filan da değil, bir yığın para.

Lorenz “Kimseye bir şey söylemem,” dedi. “Şeref sözü veriyorum.”

Bir soygun yaparak belli ki.

“Ben bir soyguncuyum,” dedi Georg. “Bir adama saldırıp parasını aldım. Para onun değildi aslında, o taşıyordu sadece. Onun silahı vardı, bizim yoktu. Adam tetiği çekince arkadaşım öldü. Ben de kaçtım. Böyle işte.”

“Parayla mı kaçtın?” diye sordu Lorenz.

Georg masanın üstünden ona doğru eğilip fısıldadı. “Söylesene delikanlı, parayı bir süre sende saklayabilir miyim? Sana da bir şeyler veririm.”

“Ne kadar?” diye sordu Lorenz. “Aramızda anlaşırız,” diye cevap verdi adam. “Anlattıklarının hepsi palavra, öyle değil mi?” diye sordu Lorenz.

İleride benim sert Kathe Teyzem olacak ve bana sürekli “Kendini topl!” şeklinde telkinde bulunacak Katharina, hoplayarak içeri girdi ve sanki birlikte fotoğraf çektireceklermiş gibi yanlarında durdu. Akabinde, üzerinde kedi resmi bulunan oyuncak tahta arabayı çekerek Walter girdi içeri, sonradan benim dayım olacak Walter. Gördüğü her kadının peşinden koşan, kıpkırmızı saçlarıyla hemen göze çarpan ve karısının onu Clark Gable’a benzeyen bir adamla aldattığı Walter. Bazen İsviçre’ye ya da dağlara giderken beni de yanlarına alırlardı. Onlar bir otelde ya da bir çayırıkta birbirleriyle oynasırken ben iki saat arabanın radyosuyla oynar, sıkıntıdan patlardım. Nihayet Heinrich de gelmişti. Daha sonra dayım olacak Heinrich de hayvanların yanından geliyordu. Kardeşi Lorenz’in de dediği gibi, ömrü boyunca hayvanlarla olacaktı o. Bu arada Maria da çamaşırları asmayı bitirmişti. Kahve yapıp yabancıнын yanına, masadaki yerine oturdu.

“Ne konuşuyorsunuz siz?” diye sordu. “Öyle laflıyoruz ikimiz,” diye cevap verdi Lorenz. “Georg’la ben. Diğerleri bir şey söylemiyor.” “Peki, ikiniz ne konuşuyorsunuz?” “İşlerden bahsediyoruz,” dedi Lorenz.

Üç çocuk henüz doğmamış; Irma Teyzem, Sepp Dayım ve tabii annem Grete. Ancak bir tek Grete savaş sırasında dünyaya gelmiş.

Viyana’da ilk kez Sanat Tarihi Müzesi’ne gidip yaşlı Pieter Bruegel’in köylü resimlerini gördüğümde bunlar annemin ve Kathe Teyzem’in öykülerindeki bizimkilere benziyor diye düşünmüştüm. Çocuklar yetişkinler gibi, sadece boyları küçük. Aynı giysileri küçük bedenlerini giyiyorlar. Daha küçük olmakla birlikte aynı ciddi yüzlere sahipler. Evler o kadar küçük ki içine insanların sığacağına inanmak zor. Onların bütün öykülerini biliyorum. Onları Berlin’deki Prusya Kültür Vakfı’nda sergilenen, atasözlerine binaen yapılmış tablolarındaki öyküler. Tıpkı bazı atasözlerine an-

lam veremediğim gibi, kendi insanlarımdan bazılarının yüzlerine de anlam veremiyorum. Çünkü o resimler delice şeyler anlatır. Bir jandarmayı anlatır mesela, adam görevini bitirince evde bir kanepeye uzanıp uyurmuş. Arada hiç konuşmadan ve hemen hemen her seferinde Viyana usulü sosislerini yiyip kakao içer, sonra akşam yatağa girene kadar tekrar kanepeye uzanmış. Ölene kadar ne karısına tek bir kelime söylemiş ne çocuklarına. O evdeyken radyo açılmazmış. İş arkadaşları onun çalışırken de pek konuşmadığını söylerlermiş. Şu resmin sol altındaki adamın nesi var? Sol ayağı çıplak, sağ baldırındaysa beyaz bir bez sarılı. Dizlerine kadar uzanan beyaz bir entarinin üstüne, zirha benzer dar bir yelek giymiş. Sağ elinde öne doğru uzattığı uzun bir bıçak taşıyor, başında bir başlık, alnını tuğla duvara dayamış. Bu resmin simgelediği atasözü ne ola ki? Ya şu altta, ortada duran açık saçlı, derin dekolteli, mor bir elbise giyen güzel kadın? Birinin arkasında durmuş, kadın mı erkek mi belli değil, başının üstünden mavi bir pelerin çekiyor. Çatı penceresinden bir süpürge uzanmış. Çatıdaysa kimisi boş, kimisi dolu, yassı çanaklar var. Çanak mı acaba bunlar? Adamın biri cumbanın çatısının üstüne doğru uzanmış, bu çanaklara ok atıyor. Neden yapıyor bunu acaba? Uzaklarda deniz görünüyor. Genç bir kadının öyküsü anlatılıyor. Kocasının savaşta öldüğünün haberini aldıktan sonra, iki köy ötede oturan kız kardeşine gitmek için yola koyulup ancak kırk sene sonra varabilmiş. O sırada ikinci savaş bile bitmiş, savaşta kız kardeşinin ve ağabeyinin birer oğulları ölmüş. Onca şey olup bitiyor, bütün bunlar art arda meydana gelse de yan yana yaşanıyor. Tıpkı yaşlı Pieter Bruegel'in resimlerinde olduğu gibi.

Ben de denedim. Elimden gelir biraz resim yapmak ama hiç içime sinmedi yaptıklarım. Keşke müzisyen olsaydım! Geçmişimin bütün temel renkleri kahverenginin tonlarında, aşı boyası gibi, inek ağılı sıcaklığında. İnek ağılının rengi kahverengidir, yumuşaktır ya da donmuş toprak misali buz

gibi, kaskatı ince bir demirle kaplanmış gibi gridir. Buz gibi bir ocak sabahında dilim, kapının donmuş kulpuna yapıştı, bir parça deriyi orada bırakıp kurtuldum. Bazen ağzını açık bırakacak mavi bir elbise. Kupkuru çayırılar. Saf kırmızı nadiren, neredeyse hiç yok. Tereyağı sarısı. Bir an açan güneşin mutluluğu! Sanki kovalamaca oynarken yakalanmayacağının bir anlık güvencesi gibi. Yüzlerdeki renkler tanımsız. Yeşilin tüm tonları olsa da yeşil gizlenmiş. Siyahlar ve beyazlar sadece Josef için. Beyaz bir yüz, beyaz bir gömlek, siyah takım elbise, siyah saçlar. Rengi derimden ayırt edilemez hale gelinceye dek sulu boyları birbirine karıştırdım.

Anıları korkunç bir kargaşa gibi kabul etmek gerek. Ancak dramatik bir kurgu içinde kâğıda döküldüklerinde bir düzene girer onlar. “Tıpkı yaşamın kendisi gibi.” Bu da Kathe Teyzemin sözlerinden biri işte. Özellikle bizimkilerin yaşamı gibi. Biz hiçbir zaman özel olmak istemezdik. Anneannem de istemezdi. Ama biz özeldik. Utançtan iki büklümüm. Sanırım anneannemin özel olmamak gibi bir şansı yoktu. En ortada o duruyor. Bütün ölmüşler onun ayaklarının dibinde. Ama bu hepsinin cehennemde cayır cayır yandığı anlamına gelmiyor. “Her şeye sahibiz ve sahip olduklarımızda kimsenin gözü kalmadı.” İşte yine o sözlerden biri. Anlayan beri gelsin. Sahip olduklarının çoğu sahip olunması gerekmeyen şeyler miydi acaba? Kathe Teyze bu sözü, örneğin akşam misafirler gelip kâğıt oynandığında ve sonunda biri kalkıp artık eve gitme zamanı geldiğini söylediğinde, diğerleri de onun peşinden gidince evin bomboş kaldığı anlarda söyledi. “Her şeye sahibiz ve sahip olduklarımızda kimsenin gözü kalmadı.” Sık sık öfke patlamaları yaşayan kocası da “Öyle! Öyle!” diye başını sallardı.

Bu sergide, hiç ağzını açmayan annemin yanındayım. Ben hikâyeyi anlatmaya ara verdiğim sırada, o daha Maria’nın karnında bile değildi. Ben henüz onun kalbindeydim. Yanımda, artık diğerleri gibi canlılar aleminde olmayan kızım

Paula var. İçimizde en deli dolu olanımız oydu. Tıpkı anne-annem gibi deli doluydu. Yüz yıl önce deli dolu demek bir tür suçlama sayılırdı. “O kadar deli dolu olma,” denirdi. “Ne yapalım, bizim kız biraz deli dolu,” denirdi özür dilercesine. Bir kız annesiyle bir kaynananın arasında geçen konuşmayı hayal ediyorum. “Kızım biraz deli doludur,” diyor anne kızının kaynanasına. Kaynana da hemen “Maalesef,” diyerek karşılık veriyor. Benim kızım Paula yirmi bir yaşında bir dağdan düştü ve bir kayaya çarpıp öldü. Tıpkı kırk iki yaşında ölüp biz dört çocuğunu geride bırakan annem gibi her gün, sabahdan akşama kadar aklımda. O zamanlar ben on bir yaşındaydım. Üçümüz Kathe Teyze’ye yollandık. Küçük erkek kardeşim de Irma Teyze’ye gönderildi. Hikâyemi anlatmaya ara verdiğim noktada Irma Teyze de annem gibi daha dünyaya gelmemiştir.

Anılarını bir düzene sokmak... Bu bir yalan sayılmaz mı? Aslında bir yerde yalan sayılır, bir düzene sokabilsem ona göre anlatırdım.

Maria...

Georg denen bu adamdan büyülenmiş. Bu noktaya kadar nasıl gelebildiğini anlamıyor bile. Adam masayı çevreleyen bankın köşesine oturmuş, dirseğini de arkalığa koymuştu. Göğsü olduğundan da geniş görünüyor. Yeni bir gömlek giymiş. Daha hiç yıkanmamış bir gömlek. Belki de en fazla bir, taş çatlasın iki kez yıkanmış. Şehirli gömleği bu. Yepyeni. Maria bakınca anlar böyle şeyleri. Eğer Hannover’den beri onca yolu tepip buralara gelene kadar bu gömleği giymediye, acaba onu özel durumlar için mi saklamış? Köydeki erkekler olsa olsa haftada iki kez tıraş olurdu ya da sadece cumartesileri. Josef her gün tıraş olurdu. Gerçekten her gün. “Yemin ederim,” demiştir Maria bir keresinde kız kardeşine “bazen günde iki kere bile tıraş oluyor.” Tıraş olmayanlar, sakallılar tehlikesiz görünürdü insanın gözüne. Josef tehlikesiz görünmeyi sevmezdi. Herkes gibi değildi.

Siyah beyaz olmak isterdi o. Siyah saçlar ve beyaz bir surat. Nasıl olup da böyle bir zevki olduğunu bilmezdi Maria. Onu beğenirdi, her zaman beğenmişti.

Yabancı açık tenli biriydi, saçları kıvılcıktan sarıydı. Teni Josef'in gibi pürüzsüz değildi. Orada kırmızı bir benek, burada neredeyse mavi bir leke, kırışıklıklar ve yüzünün her yanına dağılmış çiller... Küstahça mutfağa doğru güldü. Tuzluğu gösterip tereyağlı ekmeği için biraz tuz alıp alamayacağını sordu. Bir yandan da bir şey çiğniyordu. O küçük nesneye iltifat etti. Bir adama benziyordu tuzluk; başında bir şapkası vardı, elleri cebindeydi. Kız kardeşi vermişti onu Maria'ya. Karabiberlik kaybolup gitmişti. O da bir kadındı. Georg boks yapar gibi Lorenz'in omzuna bir yumruk attı. Ona doğru kendi omzunu uzattı. Dolu ağızla güldü. Birinin evde dolu ağızla gülüp konuşması huzur vericiydi. Lorenz de bir yumruk attı. Hiç çekinmeden. On bir yaşındaki Heinrich yaşlı bir emekli gibi sırtıyordu. Yaşlı bir emekli gibi de kokuyordu zaten. Maria büyük oğlunun kokusundan utanırdı. Ahır kokardı, durmuş ter ve yaşlı insan kokardı. Bütün gün aşağıdaki çeşmede başından aşağı su akıtsa, babasının o güzel sabunuyla yıkansa bile hâlâ ahır, ter ve yaşlı insan gibi kokmaya devam ederdi. Bütün ömrü boyunca da böyle koktu. Cenazesine gittiğinde mezarının, çelenklerdeki çiçeklerin, kutsanmış su kabının ve kutsanmış suyun da onun gibi koktuğu duygusuna kapıldım.

Katharina kaşlarını indirdi. Adamda eleştirilecek hiç mi bir şey bulamıyordu? Onun burada ne aradığı sorusu gelmiyor muydu aklına? Ondan hoşlanıyordu, evet hoşlanıyordu. Kedi adamın baldırlarına yaslanıp başıyla yumruğuna sürtündü. Köpek onun elini yalayıp başını sağa sola oynatarak tam okşanmak istediği yeri gösterdi. Küçük Walter de kollarında hopluyordu. Hayatının sonuna kadar her önüne gelene numaralar yapan, güldüren, hatta onu aldattığı zaman karısına bile kıyamayan çocuk. Sevgilisi onu bırakıp bu öykünün geçtiği sıralarda daha doğmasına

çok zaman olan kardeşi Sepp’le ilgilenmeye başladığında bile kızmayan Walter. Kızıl saçlarıyla yabancı adamın oğlu olduğunu söylese inanırdı herkes. Ayrıca adam ona ufaklık değil “delikanlı,” diyordu. Maria’ya yardım edip edemeyeceğini sordu. Adam bilmiyor. Hayır bilmiyor. Maria’nın aklından neler geçtiğini bilmiyor. Biliyorsa da bunu kötüye kullanmıyor. Bir bardak su daha alabilir mi? Lorenz koşarak bardağı aldığı gibi dışarı fırlayıp aşağıdaki çeşmeye koşuyor. “Adam ona vurulduğumun farkında,” diye geçirdi aklından Maria “ama bundan faydalanmıyor.”

Âşık mı olmuştu? Evet âşıktı; bu Josef’e, yani kocasına karşı beslediği duygulardan daha güzel bir şeydi. Bunu kendi kendine söyledi. Tekrar, tekrar. Bunu kimseye söyleyemezdi. Neydi bu böyle, bu duygu? Bu duygunun hiçbir sonucu olmayacaktı. Georg geri dönmeyecek, Maria da öylece elleri bomboş kalacaktı. Duygular koku gibi uçar gider. Sadece romanlarda biraz daha uzun sürer, hatta bazı romanlarda ömür boyu sürüp gittiği söylenir.

Akşam giderken elini Maria’nın omzuna koydu adam. Daha evin içindeydiler. Dışarıda birileri onları izliyor olabilir. Adamın eli orada bir süre kaldı. Başparmağıyla köprücük kemiğini kaplayan deriyi okşadı. Böylesi bir yüzü öpmeye kolay kolay cesaret edemezdi. İzni olsa bile.

Adam ertesi gün yine mutfağın kapısındaydı. O sırada Maria sütün içine irmik karıştırıyordu. Korkup ona doğru döndü, hiçbir şey diyemedi. Çocuklar sonbaharın bu son güneşli gününde evin çevresinde bir yerlerdeydiler. Adam bunu kollamıştı. Dışarıda yapılacak, oyalanacak, düzeltilecek bir sürü şey vardı. İrmik lapasının dibi tuttu. Yine de kurtarılacak gibiydi.

“Ben de biraz alabilir miyim ondan?” diye sordu adam. “Enfes kokuyor.”

Maria adamın karşısına dikilip usulca “Ben de seni bir daha görmeyi umuyordum,” dedi. Bunu söylemesi cesaret gerektirmiyordu. Böyle konuşmanın cesaret gerektireceği

noktayı geçmişlerdi. Oysa o anda bunu henüz ikisi de bilmiyordu.

Çocuklar dışarıda çalışıyor ya da çalışıyor gibi yapıyordu. Zaten oyun dediğin başka nedir ki? Georg'un dik yokuşu tırmandığını görmüşlerdi. İkinci gelişi olmasına rağmen bunu doğal karşılamışlardı. Kathe Teyzem, çocukların babalarının muhtemelen geri dönmeyeceğini hesapladıkları için böyle davrandıklarını anlatmıştı. Sonuç olarak babalarıyla birlikte savaşa gidenlerden ikisi şimdiden şehit düşmüştü. O yüzden de çocuklar annelerinin yeni bir koca aradığını düşünüyordu belki de. Tabii bundan kesin olarak emin değillerdi; birincisi, üstünden çok zaman geçmişti. Ayrıca bu, düşünceden ziyade bir duyguydu sadece.

Adam daha sonraki gün yine geldi. Hem o kadar erken geldi ki Maria ve Georg'un kahvaltıdan önce kapının önüne çıktıklarını bir gören olsa, adamın gece orada kaldığını düşünebilirdi. O saatte hava aydınlanmaya başlamıştı. Eylül ortasıydı, tatilin son günüydü. Hem bir yabancı o küçük evin neresinde uyumuş olabilirdi ki?

Maria heyecandan titriyordu. Georg öğleden sonra "nihai olarak veda ederken" sırtını kapalı duran kapıya yasladı. Belden yukarıları birbirine değiyordu. Maria adamın elini ısırdı. Katharina onları gördü, o sırada içeriden kapıyı itiyordu. Georg yaralı elini ağzına götürdü. Bir küfür savurdu ve Maria'yı öptü. Maria öpmesine izin verdi. Kımıldamadan, sessizce ve mutlulukla. Adam kendini durduramıyordu. Katharina ise onları izliyordu.

Kathe Teyzem'e ısrarla sorsaydım bile daha başka bir şey anlatmazdı. Yine de günün birinde anlattı bana. O zaman doksanın üstündeydi. Kendisi karar verdi. Sanki öte tarafa göçmeden önce anlatıp bir şeyden kurtulmak ister gibi bir ifadesi vardı. O büyük öpüşmeyi anlattı. Bir de adam annesinin başını ellerinin arasına alınca gömleğinin koluna akan kanı.

Heinrich bütün bunları hiç fark etmemişti. O Lorenz'in dediği gibi hayvanlarla haşır neşirdi.

Hayatımdaki ilk erkeğin elini ben de ısırđım. O zaman bu öyküden haberim yoktu. O evliydi, ben on yedi yaşındaydım. O sadece bana aitmiş gibi davranabilir miydim? Onun hayatındaki tek kadın olmak istiyordum tabii. Karısı sayılmazdı. O bir tür kardeş gibiydi. Karısından, sanki kız kardeşinden söz eder gibi söz ederdi. “O nasıl?” diye sordum. “Üşütmesi geçti mi?” Halini hatırını sorardım, onun için kaygılanırdım. Benden yirmi yaş büyüktü. Kocaman bir Amerikan arabası vardı, insan onun Amerikalı olduğunu düşünürdü. Arabayı bizim binanın önüne park ederdi.

Benim hakkımda her şeyi bilen ve annemi pek hatırlamayan küçük kız kardeşim pencereden bakıyordu. “Adam geldi,” diye bağırdı.

Kardeşimin arkasına geçip dışarıya bakınca adamın bir kolu çevirerek arabanın üstünü örtüşünü ve ceketinin koluyla arabanın arka kuyruğunu silişini gördüm. Korna çalmazdı. Benim için sakıncası yoktu. O istemezdi bunu. Kulaklarımı dikip dinlersem geldiğini duyacağımı söylerdi. İnsanın sevgilisini almak için korna çalması görgüsüzlük-müş. Bu sözcüğün ne anlama geldiğini bilmediğim için sözlüğe baktım. O her şeyin doğrusunu yapardı. Blaupunkt marka bir otomobil radyosu vardı, en iyisi buymuş. Onu biraz bekletmeye karar verdim. On beş dakika, yarım saat, bir saat. Bana olan özlemi onu çıldırtma noktasına gelene kadar. Her şeyi yapmaya hazırdım. O ise henüz hazır olmadığını söylüyordu.

Altı ay sonra, bu kez *ben* bir kafede oturup mideme kramplar girene kadar siyah çay içip üç saat boyunca onu bekledim. Kendimi perişan hissediyordum. Bu kez bekleyen bendim. Sadece bekleyen. Başkalarını bekletmek için dünyaya gelen ben! Sözleşmiştik. Ben dakikası dakikasına, tam vaktinde gelmiştim. Son zamanlarda hep böyleydım. Bu bekletme oyunları sinirime dokunuyordu artık. Gelmedi. Tam üç saat bekledim. Ertesi gün yine aynı kafeye gittim. Günleri karıştırmadığımı biliyordum ama yanıldığımı dü-

şünmenin vereceği avuntuya ihtiyacım vardı. Üçüncü gün de bekledim. Bu kez hiçbir avuntum yoktu. O gün çayımın parasını garson kadın üstlendi. Ağzından yukarısı güzel bir kadındı, etkileyici gözler, zarif bir alın; gel gör ki ağzı çirkindi, dudakları pörsük ve uçları aşağı sarkıktı.

“Anlamı yok,” dedi bana.

Ondan sonra saçlarımı taramamaya, yıkanmamaya başladım. Kathe Teyzem sokak yosmasını andırdığımı söylediğinde bile oralı olmadım.

Sevdiceğim –hayallerimde ama sadece hayallerimde öyle hitap ederdim ona– altı ay sonra yeniden çıktı ortaya. Onu affettim ve her akşam buluşmaya başladık. Günün birinde baş parmağını dudaklarımın üstünde gezdirirken bir pitbull gibi baş parmağının ilk boğumuna dişlerimi geçiriverdim. “Sürgünü” sırasında bunu yapmayı çok özlemiş sözde. Bağırıp başını bir o yana bir bu yana savurdu. Eli iltihap kaptı, hastaneye gidip tetanos aşısı oldu. Buna gerek yoktu aslında. Bana bir hayvan gibi davrandığımı ve yarasının bir hayvanın açacağı yara gibi tedavi edilmesi gerektiğini göstermek istiyordu.

“Bunu karıma nasıl açıklarım?” diye sızlandı. “Dişinin izleri görülüyor. Doktor izin geçmeyeceğini söyledi. Yara gibi kalacakmış, bir ömür boyu.”

Özür dilemedim. Karısına parmağını kendisinin ısırdığını söylemesini önerdim. Özür dileyen suçu kabul eder.

“O zaman deli olduğumu düşünür. Kimse kendi parmağını ısırmaz ki!”

Uykusunda yaptığını söylemesini önerdim, yemin ederim şaka yapmıyordum. Rüyasında bir şnitzel gördüğünü ve onu ısırdığını söyleyebilirdi. Hem komikti de bu, karısı da gülerdi mutlaka.

“Bana inanmaz,” diye sızlanmayı sürdürdü. “Zaten kuş-kulanıyor. Benim dişlerimle, izleri karşılaştırır. Benim dişlerim bambaşka!”

“Öyle biri mi karın?” diye sordum hiç alaycı olmayan bir ifadeyle. Gerçekten şaşırmıştım. “Diş izlerini karşılaştıracak biri mi?”

Karısı Paris’te doğurduğu çocuğuyla birlikte İsveç’te yaşıyordu. Bu yüzden de kızın adını Paris koymuştu. Yedi yaşındaydı kız. Stockholm’de annesinin yanında yaşıyordu ve Almancanın yanı sıra İsveççe de biliyordu güya. Zaten ileri zekâlıymış. Adam yola çıkmadan önce kızı ona Nietzsche okumak istediğini söylemiş. *İşte Böyle Buyurdu Zerdüş*’ü. Gerçi adam kızının o kitabı bir roman sandığını düşünüyordu. Nietzsche’nin adını babamdan duymuştum. Kitabın adını da biliyordum ama roman olup olmadığına dair bir fikrim yoktu. Hiçbir şey söylemedim. On yedi yaşındaki halimle yedi yaşındaki kızının benden daha zeki olduğunu düşünmesini istemiyordum.

“Ben yine de sana geri döndüm,” dedi.

“Neden yine de?” diye sordum ben de.

Bana geri dönmüştü. Ona gerçekten inanmasam bile, söz verdiği her şeye inanmak istiyordum. Karısından ayrılacaktı. Kararı kesindi. Boşanması zor olabilirdi. Sonuç olarak arada bir kızına sarılabilmek istiyordu.

“Eğer ondan zaten ayrılacaksan, parmağını benim ısırığımı bilmesi ne fark eder? Hatta belki bana sempati bile besler. Hem seni bırakması kolaylaşır,” dedim.

Küçük kentimizde küçük bir daire kiralamıştı. Onun yanına taşınabilirdim ama sık sık seyahatlere çıkıyordu. Eğer benim için sakıncası yoksa, evlenmemiz gerekmezmiş. Evliliği sahte buluyordu o. Bu sahtekârlığı bir kez yapmıştı, bir daha gerekmezdi.

Filozof Karl Jaspers’in arkadaşıydı. Ben de bu durumda onun da bir filozof sayılıp sayılmayacağını sordum. Bana o yolda olduğunu söyledi. O zamanlar Jaspers’in kim olduğunu bilmiyordum. Sevgilime çok sevdiği kısa mektuplar yazıyordum. Kendime ait fikirlerimin olmasının hoşuna gittiğini söylüyordu. Bir de o fikirlerimi ifade ediş biçimini

özellikle beğeniyormuş, özel biriymişim ben. Bir seferinde beni Basel'e götürdü. Filozof orada yaşıyormuş. Sağlığı pek yerinde değildi, zor nefes alıyordu. Geleceğimiz için sevinmişti.

Çok yaşlı görünüyordu, sesi cılız çıkıyordu. Konuşmasında Kuzey Almanyalılara özgü o sivrilik vardı, bana sanki hep şaka yapıyorlarmış gibi gelirdi. Mahcubiyetten titriyordum. Sanki yalnızca 'Merhaba,' desem, onu bile yanlış söyleyecekmişim gibi geliyordu. Beni azarlayabilir ya da benimle dalga geçebilirdi. Babam kültürlü adamdı, filozofların kitaplarını okurdu. O yüzden böyle biriyle tanışmanın ne demek olduğunu biliyordum. Sessizce bana gösterilen koltuğa oturdum. Sevgilim filozofla konuşurken, saygıdan onun konuşma tarzını taklit ediyordu. Hatırlayabildiğim kadarıyla "nesnesi olmayan düşünce" üstüne konuşuyorlardı.

Bir seferinde filozof bana dönüp kaç yaşında olduğumu sordu ve ardından beni tanıdığını söyledi.

"Tanımazsınız," dedim ama o kadar alçak sesle söyledim ki eminim beni duymadı. "Sizin bir cümlemenizi biliyorum," dedi ve sonra bir kâğıt tomarının arasından bir tanesini çekip okumaya başladı. "Nasıl olduğunu ve neden öyle olduğunu bilmek istiyorum. Sana güvenemiyorum, olmak istediğin her şey bana sahte geliyor. Etten kemikten bir canlı olarak sen muhtemelen bir sahtekârsın ve işin acı yanı, bunun benim için hiçbir önemi yok."

Bu cümle sevgilime yazdığım bir mektuptandı. Yani sırf onun için yazdığım bir şeyi filozofa göstermişti. Filozof bana baktı ve bu kez sesinde o Kuzey Alman şakacılığı olmaksızın "Soğumadan için çayınızı," dedi.

Çok uzun kalmadık orada. Filozof yorulunca izin istedik. Ertesi akşam ilginç insanlarla tanışabileceğim bir parti düzenleniyordu; ben de gelmeliymişim, hayat yolumu bulmama yardımcı olabilirmiş.

Parti ağzına kadar kitap ve insan dolu bir evdeydi. İnsanların hepsi benim en az üç katım yaşındaydı. Kitaplar daha

da yaşıydı. Kadınların sayısı erkeklerin üçte biri kadardı. Ben bir duvara yaslandım.

“İçki ve sigara içmeyeceğine söz ver,” dedi sevgilim ve hemen ardından o insan kalabalığına karıştı. Ben çevrede filozofu arıyordum. Cümlemi çalan o adamdan eser yoktu.

Saçlarını Afro stili yaptırmış bir kadın bana doğru geldi. Bu saç şekli o zaman bir duruşu ifade ediyordu. Tatlı bir koku yayıyordu çevresine kadın. O zamanlar tanıımıyordum bu kokuyu henüz. Bugün artık paçuli olduğunu biliyorum. O da bir duruşun simgesiydi. “Gel,” dedi bana “sana bir kakao yapayım.”

Kadınla birlikte merdivenlerden yukarı çıkıp küçük bir odaya gittik. Sıcacık içerisi. Beni bir kanepeye doğru itip üstümü örttü. Çok üşümüş bir halim varmış.

“İyi ki içki ve sigara içmiyorsun. Seni bozmalarına izin verme.” Sonra benim çalıp anneannem için kullandığım cümleyi söyledi. “Sanırım senin özel olmamak gibi bir şansın yok.”

Kakao çok sıcak ve çok tatlıydı. Yanıma oturdu. “Ne zamandır onunla birliktesin?” diye sordu. Bunu cevaplamamanın zor olduğunu çünkü arada uzun kesintilerimiz olduğunu söyledim.

“Evli ve çocuklu olduğunu biliyorsun değil mi? Çocuğunun adı da tam bir saçmalık, Paris.” Cevap vermemi beklemedi. “İşin tuhafı hiç yalan söylemez. Ancak bildiğim kadarıyla senin kadar masum biriyle daha önce hiç birlikte olmamıştı.”

“Beni daha tanıımıyorsunuz bile,” dedim.

Daha o akşam beni, yokuş aşağı inen parke taşlı yollarda önünden sürükleyerek tren istasyonuna götürdü, bir bilet alıp neredeyse gözümün içine soktu ve biletin arkasına bir telefon numarası yazdı.

“Eğer hamile kalırsan burayı ara,” dedi. “Beni iste, adım Heidrun. Dur yazayım, akılda kalmaz bu isim.”

Evde sadece kız kardeşim merak etmişti beni. Ne de olsa iki buçuk gün ortalarda görünmemiştim. Benim yatağıma yatmış, benim pijamalarımı giymiş, benim defterime bir şeyler karalıyordu. Bir daha geri dönmeyeceğimi sanmış ve o andan itibaren ben olması gerektiğini düşünmüş. Daha sonra ikimiz de yetişkin kadınlar olduğumuzda, aslında bunun hoşuna gideceğini söyledi bana.

Anneannemin hayalleri konusunda bir bilgim yok... Güzel Maria'dan bana bir tek şey miras kaldı: içinde kumaş numunelerinin olduğu katalog. Kathe Teyzem onu bana verirken sanki defteri kutsamak ister gibi elini üstüne koymuştu. Bütün dünyayı gezen Kaspar Enişte o katalogu Viyana'dan getirmişti. Bregenz'te bir dokuma fabrikası kurup ta doğuya, başkente kadar kumaş satmayı hayal ediyordu. Bu daha savaştan önceydi. Benim gibi Maria da kumaşlara bayılırdı. İpek, tül, tafta, vual gördü mü dokunmadan duramazdı. Bu sadece okul çantası büyüklüğünde bir numune katalogundaki dörtgen kumaş parçası olsa bile. Annem doğarken anneannem kız kardeşinin evinde yumuşak bir yatakta yatıyormuş. Kız kardeşi doğum sırasında anneannemin yanındaymış ve annemi alelacele vaftiz etmiş. Annem yastıklara yaslanırken minik Margarethe yani Grete, yanında yatıyormuş. Maria Pamuk Prenses gibiymiş; kömür gibi siyah, kan gibi kırmızı ve kar gibi beyaz. Maria'nın ziyaretlerinde hayranlıkla baktığı bu katalogu eniştesi getirmişti. Bunun bir armağan olduğunu söylemişti. Maria parmağını o değerli dörtgenlerin üstünde gezdirirken hayaller kurardı. Herkesten uzakta olduğunu düşlerdi. Ailesinden, çocuklardan uzakta. Bunu yaparken hiç vicdan azabı çekmezdi. Ben öyle hayal edip öyle düşünüyorum onu. Sanki ailesi hiç olmamış gibi. Sanki Viyana'da, Berlin'de, göze çarpacağı şehirlerden birinde doğmuş gibi. Eniştesinin içinde Berlin ve Viyana resimleri olan kitapları vardı, onlara bakmayı çok severdi. Operada olduğunu, bir locadan aşağı salona baktığını ve seyircilerin onun hakkında fısıldaştığını ha-

yal ederdi. O fısıldaşmalara konu olan güzel oydu. Orada seyredilecek hanımlar vardı ve o da onlardan biriydi. Buz mavisi bir elbise giyecekti, güneş vurunca parlayan donmuş kar gibi mavi mavi ışıldayacaktı elbisesi. Gözleri tıpkı romanlardaki kadınların gözleri gibi pırıl pırıl parlayacaktı. Çamaşırdan yıpranmış ellerini atlastan yapıma eldivenlerin içine gizlerdi; yok hayır, elleri çamaşırdan yıpranmamış olurdu. O şehirde doğmuştu çünkü. Yanında bir kavalyesi olurdu. “Kavalye” sözcüğü şehirli kadınların kulağına da onun kulağına geldiği gibi mi gelirdi acaba? Yoksa şehirli kadınlar bu sözcükle alay mı ederdi? Hayalindeki kavalye bir seferinde Josef’e, bir seferinde Georg’a benzerdi. Siyahlar içindeki Josef daha seçkin dururdu ama onun kalbi daha çok Georg için atardı. Frak giymiş bir Georg, operadaki en yakışıklı erkek olurdu mutlaka. Bütün bakışları üstüne çekerti. İnsanın hayal kurarken bencil olmasında hiçbir sakınca yoktur. Hayranlığı kimseyle paylaşmak istemezdi. Sadece kendisine hayran olunmasını isterdi. Neyse Georg’u yanında hayal ediyordu. Şakacılığı ve rengi yüzünden ona sevecenlikle “Tilkim benim,” derdi. Bir faytona binip şehirdeki evlerine giderler, Maria heyecandan şampanya bardağını devirirdi. Daha “şampanya” yazmasını bile doğru dürüst bilmiyordu. Georg elbisesini çekip çıkarırdı, alkolden başı dönerdi. Georg banyo suyunu koyardı. Sanki Doğu ülkelerinden birindeymiş gibi olurdu. Elleri harap olmamış olurdu. Buharların içinde ayağa kalkarken sanki bulutların arasından çıkıyormuş gibi olurdu. “Dünyada daha güzel bir şey görmedim,” derdi Georg. Bir dakika sürecek ve sonra inanılmayacak bir düştü bu. Bu düşü ben kurguladım ve Maria’dan daha uzun süre inandım. Anneannemin düşleri hakkında bilgim yok.

Sonrasında Georg bir kez daha geldi. Ancak bu kez Maria’yla buluşmadı. Lorenz onu daha aşağıda, çeşmenin orada yakaladı. O sırada bir icat üstüne kafa yoruyordu. Georg’a onu anlatmak istemişti.

Su sorunuydu bu. Çeşme evin biraz aşağısındaydı ve aslında onlara ait değildi. Gerçi çeşmenin sahibi ortaya çıkmamıştı. Maria ve Josef oraya taşınmadan önce birisi, dağdan aşağı akan dereyi tahta kanalla beton bir havuza yönlendirmişti. Havuz bir buçuk metre genişliğindeydi, bir o kadar da uzundu. Derinliği ise bir metre kadar ya vardı ya yoktu. Muhtemelen hayvanlar için düşünülmüştü. Josef de tahtadan bir kapak yapmıştı havuza. Tahta kanalın son parçası hareketliydi, böylece su ya havuza akıyordu ya da havuzun yanına. Havuza doğru eğilince suyu başına dökabiliyordun. Ancak su çok soğuktu. Josef bu şekilde her gün yıkanırđı. Çırılçıplak. Dere donmadığı sürece kışın bile yıkanırđı. Evde kullanılacak suyu kovayla yukarı taşımak gerekirdi. Tabii kimse bu işi yapmak istemezdi. Lorenz'in aklında bir şey icat etmek vardı. Annesi, kardeşleri ve elbette kendisi için hayatı biraz olsun kolaylaştırabilmek amacıyla ama aynı zamanda bu tür fikirler üretmek hoşuna gittiği için. Nasıl olurdu acaba? Evin içinde akan suyun ve tabii elektriğin olmasının ne kadar güzel olduğunu teyzesinde görmüştü.

Lorenz çeşmenin kıyısına oturup havaya bakarken Georg'un çakıllı yoldan yukarı doğru geldiğini gördü. Ona doğru koştu. Birlikte yukarı doğru yürürlerken Georg'a fikrinden söz etmeye başlamıştı bile. Kovaların kancalara asılı olduğu bir tür teleferikti aklındaki. Aşağıda duran biri kovaları dolduracak, yukarıdaki de bir makarayı çevirecekti.

"Eğer insan 'bir tür' diyorsa, tam olarak nasıl olduğunu bilmiyordur," olmuştu Georg'un yorumu.

Lorenz cevap vermedi.

"Bir çizim yap," dedi Georg.

Lorenz sessiz kaldı.

"Gücenme öyle hemen," dedi Georg, son bir kez veda etmeye geldiğini söyledi. Ona bir teklifi vardı; savaş bitip her şey düzeldiğinde, babası sağ salim eve gelip Lorenz de okulunu bitirdikten sonra Hannover'e gelmek istemez miydi? "Senin için iyi bir şeyler bulurum. Senin gibi insanların

şehre gelmesi lazım. Sizin gibilere orada ihtiyaç var. Burada köyde, kafası çalışan biri kimin işine yarayacak?”

Georg cebinden bir deri kese çıkarıp Lorenz’e uzattı. “Sakla bunu,” dedi. “Eğer annen zorda kalacak olursa verirsin.”

“Eline ne oldu?” diye sordu Lorenz.

Georg elini sarmıştı. Katharina gördüklerini kimseye anlatmamıştı. Gördüğüne anlam verememişti çünkü. Annesi adamın elini neden ısırmıştı acaba? Neden yapmıştı bunu? Onu seviyordu halbuki. Herkes seviyordu onu. İnsan sevdiğinin elini ısıtır mıydı hiç?

“Önemli bir şey değil,” dedi Georg, “İyileşir.”

Sonra ne yapacağını bilemeden bir süre öylece kalakaldı. Yukarıya, eve doğru baktı; elini akarsuya daldırıp “Bayağı da soğukmuş,” dedi. Evde kimse yoktu ama. Georg derin bir soluk alıp yola koyuldu.

Lorenz dayım emanete saygı gösteren bir insandı. Keseyi kendi eşyaları arasına sakladı. Annesinin karşılaştığı her zorlukta keseyi açma zamanının gelip gelmediğini sordu kendine ama ancak hem annesi hem de babası öldükten sonra açtı. Kesenin içinde para ya da altın yoktu. Dışından bakınca öyle geliyordu insana. Bir avuç dolusu güzel çakıl taşı çıktı keseden; iri bir dağ kristali, beş altı tane midye kabuğu ve sedefli bir deniz kabuğu. Onların arasında da defalarca katlanmış bir kâğıt parçası. “Sevgilim,” yazıyordu üstünde.

Lorenz annesine haber verdi. Georg’un bir daha gelmeyeceğini söyledi. Adam tam tamına, sözcüğü sözcüğüne böyle söylemiş ve aynen bu şekilde aktarmasını istemişti. Gece olup çocuklar uyuyana kadar bekledi Maria, sonra yaraları temizlemek için kullanılan *schnapsi* açtı. Şişenin tamamını içip bitirdi. Katharina sabah onu bulduğunda öldüğünü sandı. Yataktan kalktığı gibi alacakaranlıkta, saçları açık halde, geceliğiyle belediye başkanının evine koştu, yumruklayarak kapıyı çaldı ve olabileceklerin en korkuncunun başına geldiğini söyledi.

Belediye başkanı Maria'yı kucağına alıp çeşmeye kadar taşıdı. Orada üstündekileri çıkarıp beton havuza oturttu, cildi maviye dönene kadar üstüne soğuk su döktü. Sonra gömleğiyle kurularıp gerisin geri eve taşıdı. Bir battaniyeye sarıp yatağa yatırdı. Sonra gün iyice ağarana kadar Katharina'yla birlikte başında bekledi. Adam ve kız mutfakta oturdular. Yatak odasının kapısı açıktı. Belediye başkanı Katharina'ya bugün okula gitmesinin gerekmediğini söyledi. Lorenz ve Heinrich'in de gitmesi gerekmezdi. Katharina'yı köye, karısına yolladı; gelirken sıkı bir kahvaltı için yiyecek bir şeyler ve çekilmiş halis kahve getirmesini istedi.

Ancak her şey bitmiş değildi. Çaresizlik sona ermemişti. Bunca çaresizliğin kaynağı nedir diye sorası geliyordu insanın.

Zihnin gerisindeki düşünceler neye benzer acaba? Onlar her zaman oradadır, sabırla sıralarının gelmesini beklerler. Bir boşluk buldular mı olayların içine karışıp her şeyi değiştirirler. Georg da böyle olacağını ummuştu. Güzel Maria'nın kocası savaştan geri dönmediği takdirde o bütün aileyi devralacak ve evin reisi olacaktı. Hep birlikte Hannover'e taşınacaklardı. Önce herkese teker teker bunu gerçekten isteyip istemediğini soracaktı. Biri bile istemese olmazdı. O zaman burada kalırdı. Diktatör değildi o. Yine de vadinin dibindeki bu küçük evde kalmayacaklardı. Burada kesinlikle olmazdı. Başka bir yer bulurlardı. Bunlardı Georg'un kafasının gerisindeki düşünceler.

Lorenz bu düşünceleri seziyordu ama bunları zihninden uzaklaştırıyordu. Bu adamdan hoşlanmıştı, gerçekten hoşlanmıştı. Bütün gününü onunla geçirdiğini hayal edebiliyordu. Babası için hayal edemezdi bunu. Lorenz konuşmayı severdi, babası sevmezdi. Kışın bile her gün başından aşağıya soğuk su döken biri diğer insanlar gibi olamazdı. Ayrıca eğer bu insan hemen hemen hiç konuşmazsa, oğlu da onunla ilgili hiçbir şey hayal edemezdi. Annesini sevdiğini bile hayal

edemezdi. Oysa Georg'la bunu hayal edebiliyordu. Lorenz vicdanıyla baş başa kaldı. Babasını da Georg'u sevdiği kadar seviyor muydu? Babası onunla icatlar hakkında hiç konuşmuş muydu? Konuşmamıştı işte. O hiç konuşmazdı zaten. Bunların hepsi gizli kaldı.

Ancak gizli kalan şey, ortada olandan daha güçlüydü. Böylece Maria, Georg'un bir kez daha geldiğini öğrenmedi. Oysa Lorenz'in yüzünde öyle bir ifade vardı ki! Suskunluk gibi. Sanki bir şeyler gizler gibiydi ifadesi. Annesi sorularıyla onu darlayınca nihayet itiraf etti. Bu sefer de annesi deliye döndü. Masadaki tabakları yere fırlattı, geceleyin yalnız kalınca da *schnaps* şişesinin tamamını içti. Mutfakta yere düştü. Katharina buldu annesini. Böyle işte, daha önce anlatmıştım zaten. Aslında bu öyküyü arka arkaya üç kez anlatmam gerekti. Nihayet anlatıp bitirdiğimde Kathe teyzem de aynısını yaptı. Öyküyü baştan sonra üç kez anlattı. Sözcüğü sözcüğüne. Lorenz'in çeşmenin başında Georg'un gelişini görmesinden Lorenz'in yüzündeki ifadeye, annesinin bitmek bilmez sorularıyla onu darlamasına, deliye dönüşüne, gece *schnaps* şişesinin tamamını içişinden Katharina'nın köye koşup belediye başkanına gitmesine, sonra bir kez daha belediye başkanının karısına gitmesine kadar. Öyküyü şarkı söyler gibi bir çırpıda sonuna kadar anlattı. Belediye başkanının cıvılcıplak haldeki annemi, çeşmeden yukarıya taşıyıp yatağa yatırışını ve üstünü bataniyeyle örtüşünü... Katharina'yı köye, karısına yollayıp ve kadının kahveyle yukarı gelişini... Teyzem anlatmasını bitirince sözlerine bir nokta koymadan tekrardan başladı, tam üç kez art arda. Yorum yapmadan. Bir kısmını benim sonradan eklemem gerekti.

Örneğin Maria'nın o günden sonra yaşamak istemediğini ve o zaman ölmüş olsaydı, benim de var olmayacağımı. Çünkü annem Grete henüz doğmamıştı. Bu bölümünü de ben ekledim.

Maria yeniden kendine geldiğinde utanç içindeydi. Gözlerini açmadı. Bir mazeret bulmaya çalıştı. Söz gelimi rüyasında Josef'in vurulduğunu görüp bir an çılgına döndüğünü ve bu çılgınlıkla bütün *schnaps* içip bitirdiğini filan. Ancak bulduğu bütün mazeretler aptalcaydı. O yüzden gözlerini sıkıca yumdu, ölmüş gibi yaptı, nefesini verebildiğince verdi. Belediye başkanının yüzü hemen üstündeydi, nane şekeri kokuyordu. Adam yanağını okşadı.

Küçük Walter, Lorenz ve Heinrich yatağın başındaydı. "Birinin doktor çağırması gerek," diye bağırdı belediye başkanı. "Gelip bir baksın, zehirlenmiş olabilir. Bu mereti midesinden ve bağırsaklarından atması gerek."

Katharina'nın peşinden Heinrich'in de köye, doktora telefon etmesini söylemek için posta şefi yardımcısına koşması lazımdı. Şaşkınlıktan bunu Katharina'ya söylemeyi unutmuştu.

Heinrich sindi, hiç tepki vermedi. Yanlış bir şey yapmaktan korkuyordu.

Lorenz atılıp "Ben giderim," dedi. Sonra da belediye başkanına dönüp "Sen onun yanında kal," diye ekledi.

"Söz veririm," dedi belediye başkanı, Lorenz'le bir yetişkin gibi konuşmuştu; sanki onunla değil de babasıyla konuşur gibi davranmıştı.

Lorenz köyün sarhoşlarını tanırdı. Hepsisi de sendeleyip yerlere düşen, ertesi sabaha kadar düştükleri yerden kalkamayan adamlardı. Acaba bir kadın buna dayanabilir miydi? Babasının o adamlarla hiç işi olmazdı. Zaten o hiç alkol kullanmazdı. Lorenz'in kulağına bir söylenti gelmişti. Zıvanadan çıkan bir kadın yeni doğmuş bebeğiyle birlikte gübre çukuruna düşüp boğulmuştu. Öncesinde de bir şişe *schnaps* içip bitirmişti. Annesi o zaman o kadın için "Zavalıcık..." yorumunda bulunmuştu. "Tüm bunlara dayanamadı." "Ele geçirdi seni," diye bir deyiş vardı. Birisi, yapacağını kimsenin aklına bile getirmediği bir şey yaptığında söylenirdi bu söz. "Onu ele geçirdi." Ele geçiren

kim? Sanki ele geçiren bir hayvanmış gibi gelirdi kulağa. Acaba annemi de ele mi geçirdi?

Belediye başkanı, Heinrich'i dışarı yolladı. "Walter'i de götür, görmesin bütün bunları. Birlikte gidin, birkaç saat dağda dolaşın."

Doktor ancak akşama doğru geldi. İyileşeceğini söyledi Maria'nın. Korkulacak bir şey yoktu, zil zurna sarhoştu sadece.

İyileşmek için sükunete ihtiyacı vardı, çocuklar işleri yapıyordu. Yüzünün rengi yerine gelene kadar belediye başkanı her gün ziyaretine geldi. Bu sadece sarhoşluk olsaydı bu kadar uzun sürmezdi.

Belediye başkanı yabancı adamın Maria'nın evine üç kez girip çıktığını görmüştü.

Başka bir gören olup olmadığını bilmiyordu. Posta şefi yardımcısı da görmüştü belki. O hiç kimseye Maria'ya zarar verecek bir şey söylemezdi. Belediye başkanı Maria'yı ziyarete gittiğinde her zaman mutfakta onun karşısına otururdu. Kadının yüzü hâlâ solgundu. Belediye başkanı avantajlı olduğunu düşünüyordu. Maria'ya daha önce bakamadığı gibi bakıyor, daha önce dokunamadığı gibi boynuna dokunuyor, daha önce hiç yapmadığı gibi elini saçlarının içinde gezdiriyordu. Hep yeni şeylerdi bunlar. Maria hepsine izin veriyordu.

Belediye başkanı "Yıkanmak istemez misin Maria?" diye sordu. "Sen eskiden ne kadar temizdin, giysilerin bembeyazdı."

Maria'nın bluzu leke içindeydi, çocukların gömlekleri çoktandır yıkanmamıştı. Yerleri Katharina süpürüyor, bulaşıkları Lorenz yıkıyordu. Ahırdaki işleri hep Heinrich hallediyordu ama genel olarak bakınca her yer felaket haldeydi.

"Kimdi? Kimdi o adam?" diye sordu belediye başkanı. Kadın cevap vermeyince bir daha sordu. Ardından bir tanıtayla ayağa kalktı, gerinip havaya bir yumruk savurdu. Havaya yumruk atarken sanki adamı yumrukluyormuş

gibiydi. Dövüşmeyi seven biri değildi belediye başkanı ama sorunun kaynağını anlamıştı.

“Seni taciz mi etti?”

Maria cevap vermedi.

Sonra konuşma tarzını değiştirdi. “Seni taciz etmesi hoşuna mı gitti?” Burada, Maria’nın kendi evinde “Hoşuna mı gitti?” diye sorarken bir devlet görevlisi gibi çıkmıştı sesi.

Josef belediye başkanından Maria’ya göz kulak olmasını istemiş, o da söz vermişti, kendinin de buna uygun davran-
dığı hayal ediyordu.

“Açıkla!” Belediye başkanı bunu söylerken Maria’nın yanağını sevecenlikle okşamıyor, sertçe omzunu tutuyordu. “Neler olduğunu bana anlat!”

Kadın yine cevap vermeyince ona bağır-
dı, ayağa fırladı, annesinin nezaket adına öğrettiği her şeyi bir kenara bıraktı. “Yalan söyleme. Bak sabrım taşmak üzere. Senin ne mal olduğunu anladım sonunda. Zavallı Josef! Senin her söylediğin yalan. Senin söylediğin yalanlarla insan kendine bir araba alıp bütün vadiyi dolaşabilir. Siyah İsviçre plakalı simsiyah bir araba, herkes bir milyonere ait olduğunu düşünür. Adam İsviçreli mi? Sana İsviçreli mi diye sordum! Sana para bıraktı mı? Göster bana. Bu İsviçreliler gelip her şeyimizi alıyor. İçimize sızıp her şeyi alıyorlar.”

Belediye başkanı Maria’nın omuzlarını sarsıp duruyor, omuzlarına ve sırtına dokunuyordu. Maria elleriyle yüzünü kapatıp ağlamaya başladı. Bu belediye başkanını iyice çileden çıkardı.

“Bir de arkasından ağlıyorsun, öyle mi! Bu her şeyi açıklıyor zaten. Bir de arkasından ağlıyor ya, daha ne olsun!”

Belediye başkanı ertesi gün tekrar geldi, kapıyı çalıp aralıktan Maria’ya üzgün olduğunu söyleyip af diledi. Annesinin ona nezaket adına öğrettiği her şeyi unutmuştu ama bütün bunların sebebi onun için çok endişelenmesiydi.

Anneannem bir süre dinlendi. Olup bitenler hakkında hiç konuşmadı. Gece ay ışığı odayı aydınlatırken uyumayıp

Georg'u düşündü. Kalbinin ne kadar derinlerine kök salmıştı adam! Düşünceleri özgür olduğu sürece bu arzuyu içinden kimse söküp alamazdı. Güveneceği tek bir tanıdığı yoktu. Belediye başkanı her gün, bir şey ihtiyacı olup olmadığını sormak için geldiğini söylüyordu. Adamın kim olduğunu bir türlü öğrenememişti. Lorenz ona adamın Hannover'den geldiğini ve adının Georg olduğunu söylemişti. O kadar. Annesi onunla pazarda tanışmıştı. Belediye başkanı adamın kaç kez geldiğini sorunca Lorenz "Bildiğim kadarıyla iki kez," yanıtını vermişti.

Josef'ten bir mektup geldi. Cephe iznine geleceğini haber veriyordu.

Onunla birlikte gidenlerden ikisi hemen ilk başlarda şehit düşmüştü. Sonradan askere alınanlar da öyle. Köyden dört ölü vardı. Bu durum eşlerine ya da annelerine mektupla bildirilmişti. Rahip kilisedeki vaazında ölenlerden söz etmişti. Lorenz annesine bu kez kiliseye gitmelerinin beklendiğini söyledi. Daha önceki iki ölümden gitmemişlerdi çünkü. Maria ve çocuklar arkadaki sıralardan birine oturdular. Heinrich, Lorenz ve Walter de kadınlar bölümündeydiler. Josef'in mektubu, onun hediye ettiği güzel çantanın içindeydi. Hani şu kenarlarında midye kabukları işli, tokası sedekten olan çanta. Mektup hayatta kalmalarının bir güvencesi gibiydi. İçinde tek bir sevecen sözcük yoktu ama Maria onu nasıl yorumlayacağını biliyordu.

O yakışıklı askerler hakkında ne bilirdi Maria? Hiçbir şey. Savaşa dair ne bilirdi? Hemen hemen hiçbir şey. Evde kalan kadınların korktuklarından başka. Erkeklerin hemen sonbaharda geleceklerini düşünmüşlerdi. Oysa eylül başında iki ölüm olmuştu, kasıma kadar iki ölüm daha. Maria kocasını düşününce ilk aklına gelen onun temizlik takıntısı oluyordu. Pislik içinde mutsuz olurdu o. Savaş zamanı her gün yıkılamayacağı ortadaydı. Mutlaka her gün aynı gömleği giyiyordu, üstelik beyaz olmayan bir gömleği. Zımpara kâğıdı gibi sertleşmiş olmalıydı. Acaba dişlerini fırçalayabiliyor

muydu? Acaba onun gibi, kocası gibi temizlik düşkünü bir adamla, yıkanmaya çalıştığı için alay ederler miydi? Josef’le dalga geçilebileceğini hayal edemiyordu. Acaba cephede de dişlerini tuzla mı fırçalıyordu? Acaba asker arkadaşları neye benziyor, nasıl kokuyordu kim bilir? Tek bir temiz çamaşırı bile yoktu. O limon kokan, sadece belediye başkanı aracılığıyla bulabildiği güzel sabunundan tek bir kalıp bile yoktu. Yok, belediye başkanından düşüncelerinde bile söz etmek istemiyordu. Adam onun bluzunun düğmelerini açmıştı, tam on bir düğme; bunu yaparken de ağzının içinden “Josef’in o adamdan haberi olursa neler olur?” gibi bir cümle gevelemişti. Maria’ysa gözlerini kapayıp beklemişti. Adam ellerini memelerinin üstüne koymuştu. Sonra da eteğinin beline gitmişti eli. Çok derinlere değil gerçi, kadın gözlerini kırptırmıştı çünkü. Bu yetmişti, belediye başkanı korkuyla ellerini arkasına çekmişti. Maria “Adamın getirdikleriyle hayatımızı kolaylaştırması ve çenesini tutması için daha nelere katlanmalıyım? diye geçirmişti aklından.

Hikâye bu ya. Her şey geçip gitti. Josef hiçbir şey demeden yatağa yatacak, Maria ise onun üstüne oturup işini bitirmesini bekleyecekti. Josef, yani çocuklarının babası ölene kadar onunla kalacaktı. Ancak bilmediği şey, bunun çok uzun sürmeyeceğiydi.

Josef tarlalarda değil, dağlarda savaşmıştı. Onun muharebeleri dağlardaydı. İtalya’da. Mağaralar kazmışlardı oralara. Evlerinde yaşar gibi dağlarda yaşamışlardı. Masaları vardı; bankları, kerevetleri, kendi başına kalmak isteyenler için perdeleri vardı. İstediklerinde perdeyi çekiyorlardı. Mağaralar bacalar gibiydi. Hemen hemen her zaman gürültü olurdu. Saçma sapan erkek muhabbetleri sinirine dokunurdu, bu tür sohbetlere hiç katılmazdı Josef. Evdeyken de öyleydi.

Dağlarda “savaş meydanlarında” para kazanmıştı. Neyle ve nasıl kazandığını söylemedi hiç ama Maria’nın mutfak masasına bir paket banknot bıraktı. Bir iç donuna sarılıydı paralar.

Önce sıcak su ve sabun istedi, karısının yanına ancak ondan sonra uzanacaktı. Maria mutfağın yerine bir havlu serdi, Josef havlunun üstüne çıktı. Önce bütün vücudunu sıcak suyla ovaladı. Maria sırtını keseledi, adam el ve ayak tırnaklarını kesip törpüledi. Bir parti tıraştan sonra yüzünü tekrar sabunlayıp bir daha tıraş oldu. Saçlarını izin için özel olarak yeni kestirmişti. Cephede hiç değilse bu mümkündü. Saç tıraşı ve birkaç şey daha. Josef birden konuşmaya başladı ama kısa bir süreliğine. Sanki birisi musluğu açıp hemen sonra kapamış gibiydi. Havluyu omuzlarına atıp çıırılçıplak ve yalın ayak aşağıdaki çeşmeye gidip beton havuzun kıyısına oturdu. Tüm Azizler Yortusu'nda kar yağmış, bazı yerlerde kar henüz erimemişti. Soğuktan etkilenmezdi Josef.

Yatakta karısının yanında yatarken köyden askere gidip vurulan o iki adamı düşünmekten kendini alamıyordu. Şimdi de Maria'dan, ölen diğer iki kişinin haberini almıştı. Köylüsü olan adamla birlikte değillerdi. Biri bir yere, diğeri başka bir yere yollanmıştı. Daha köyden ayrıldıklarının ertesi günü birbirlerinden kopmuşlardı. Kasketleri bile onlardan daha uzun süre hayatta kalmıştı. Demek şimdiye kadar dört kişi ölmüştü ha!

Bedeni buz gibiydi. Sanki içinin derinliklerine kadar hiç sıcaklık yokmuş gibi, sanki kalbinin içindeki kan bile buz gibi olmuştu. O artakalandı, vicdan azabı çekmesi gerekirdi. Öyle söylüyordu. Zaten savaş hakkında başka bir şey de söylemedi.

“Peki vicdanın sızlıyor mu?” diye sordu Maria.

“Bana kalsa savaş olmazdı,” cevabını verdi. Ancak köydeki herkesin, onun vicdan azabı çekmesini beklediğini biliyordu.

“Nereden biliyorsun bunu?” diye sordu Maria. Çünkü böyle bir şey kulağına çalınmamıştı hiç.

“Cephede böyle konuşuluyordu,” diye cevapladı Josef. Sonra da “Benim de hayatta kalıp kalmayacağım belli değil. Haklısın, ne olup biteceği belli olana kadar vicdan azabı çekmem boşuna.”

Hiçbir şey söylememeyi yeğledi Maria.

“Neden savaş meydanı diyorlar?” diye sordu ama neden sorduğunu bile bilmiyordu, merak bile etmiyordu aslında.

“Yukarıdakilerin aklına öyle demek gelmiş,” dedi Josef. “Örneğin ‘şehit düşmek’ deniyor. Sanki ölmek sadece düşmekten ibaretmiş gibi. O hiç kimsenin öylesine düşüverdiğini görmemişti. Cephede insanların nasıl öldüğüne ilişkin çok şey anlatabilirdi ama öylesine bir düşmekten söz edilemezdi. Kimin aklına gelmişti böyle bir saçmalık acaba! Önce ayakta dururken sonra düşüveriyordu yani öyle mi? Saçmalığın daniskası. Ateş altındayken zaten çoğu zaman yatar vaziyetteydi herkes. İsabet alınca da öyle kalakalıyordu işte. Musluk yine kapanmıştı. Maria kocasının bu kadar çok konuşmasına alışkın değildi. Bu onu huzursuz ediyordu. Bu kocasının değiştiğine işaret ediyordu. Başka nelerin değişmiş olabileceğini düşünüp ürküyordu.

Bedeninin o kadar soğuk olmasının sebebinin vicdan azabı olduğunu düşünüyordu. Ona iyice sokuldu, sırtını sıvazladı, adamın kalçası onun kucağındaydı.

“Seni bir türlü ısıtamıyorum,” dedi adama.

“Üşümüyorum,” dedi adam.

İnsan bu çılgınlığı bir kez gördükten sonra... Askeri hastaneyi bir kez gördükten sonra... Herkes o hastaneye gitmek istiyordu. Çünkü herkes orada temiz çarşafli yataklar olduğunu düşünüyordu. Bir de yıkanmak için bir küvet. Evet küvet! Kokulu sabunlar! Ancak bir kez oraya düşen en kısa yoldan cepheye geri dönmek ister. Orasıyla karşılaştınca dağdaki mağaralar bile daha konforlu gelir adama. Hastanenin kokusunu bir kez alınca... O kolları, bacakları görünce... Öyle ortalığa saçılmış. Sanki birisi orada unutmuş gibi. Öylesine saçılmışlar sağa sola. Saçılan başka şeyler de var.

“Başka neler saçılır ortalığa?”

“Bilmek istemezsin,” dedi Josef.

“O zaman bu konuda konuşmayalım,” dedi Maria.

“Evet, konuşmayalım daha iyi.”

Sessiz kaldılar. Sanki sohbet edebilecekleri başka bir konu yokmuş gibi. Josef çocukları bile sormamıştı daha. Hatta Maria şöyle bir düşününce kocasının daha çocukların yüzünü doğru dürüst görmediğini fark etti.

“Çocuklar da iyi,” dedi Maria sanki kocası sormuş gibi.

“Öyle mi?” cevabını verdi adam.

Lorenz sanki karşısındaki bir yabancıymış gibi uzatmıştı elini ona. Heinrich de Lorenz’i taklit etmişti. Sadece Walter ile Katharina, babalarının kollarına atılmışlardı. Katharina babasıyla hemen ip oyunu oynamak istedi. Parmaklarına doladığı ipten bir halkayı babasına doğru uzatarak “Haydi, sıra sende,” dedi. Maria kocasına nasıl yapılacağını gösterince o da yaptı. O sırada daha sırt çantası omzundaydı, evin içine bile doğru dürüst girmemişti.

“Kopuk kollar ve bacaklar,” dedi Josef. “Boş ver şimdi,” dedi Maria. Ancak adam konuşmayı sürdürdü, hâlâ buz gibiydi. Sadece karısının bacaklarının arasına soktuğu elleri ısınmaya başlamıştı. Karısının tüylerini okşuyordu.

“Vurulanlar... Bir akşam hep birlikte bir şarkı söylediler. Düşün bir... Her birinin bir tarafı eksikti. Birinin çenesinin yarısı gitmiş ama adam hâlâ şarkı söylüyor. O zaman tekrar cepheye dönmek istedik hepimiz.”

“Sen neden hastanedeydin Tanrı aşkına?” diye sordu Maria. “Sen vurulmadın değil mi?”

Ateşi çıkmış. O çürük diş yüzünden. Cepheye her şey daha kolay iltihaplanır. Ufak bir sıyrık yüzünden bile ölenler olur, hem de acı çeke çeke. Müdahale edilmezse insan tahmin ettiğinden daha çabuk ölmüş. Cepheye gidip de çürük diş yüzünden ölmek de tam bir kepezelik olurdu. Köye kadar gelirdi dedikodusu.

“Dişini mi çektiler?” diye sordu Maria.

“Evet,” dedi adam. “Sana yarın gösteririm.”

“Çok önlerden bir diş mi?”

“Hayır, iyice arkada.”

“Askeri hastanede diş de çekiyorlar mı?

“Hem de en iyi şekilde,” diye cevap verdi Josef. Her şeyin en iyisini yaparmış onlar. Onun gittiğı yerde her şeyin en iyisi varmış. En iyi askerler, en iyi berberler, en iyi dişçiler. Dağ piyadesiymiş onlar. Onlardan iyisi yokmuş. İmparator bile söylüyormuş bunu.

“Bizim adımızı daha çok anacaklar,” dedi Josef ve uykuya daldı. Cümleinin orta yerinde. Maria da uyumak üzereydi. Gecenin bir yarısında aynı anda uyandılar. O anda sanki aralarına bu savaş hiç girmemiş gibiydi. Sanki Hannoverli adam hiç olmamıştı. “Hiç bu kadar güzel olmamıştı,” dedi Maria. Josef de aynı şeyi düşündüğünü söyledi. Sabah olunca bir kez daha seviştiler.

“Ne kadar kalacaksın?” diye sordu Maria.

“Dört gün,” dedi Josef. “Belki daha kısa.” Hemen ardından “Bunu ancak şimdi soruyor olman tuhaf,” diye de ekledi.

“Asıl bunu ancak şimdi söylüyor olman tuhaf,” diye karşı çıktı Maria.

Sonunda birbirlerini çok sevdikleri için savaşı unuttukları konusunda anlaştılar. Oysa işin aslı öyle değildi. Ne Maria ne Josef için. Josef gülerken karısı çekik dişin bıraktığı boşluğu gördü. Gözünü budaktan sakınmayan bir hava veriyordu bu Josef’e. Maria’nın hoşuna gitti. Savaş Josef’i daha da yakışıklı hale getirmişti. İşe bak!

Belediye başkanı Gottlieb de ziyarete geldi. Selamlamak için Josef’in omzuna öyle sert vurdu ki Maria kocasının gözlerinde parlayan öfkeyi gördü. Kötü şeyler olacak diye korktu. “Halbuki savaştan önce böyle bir şey hayatta olmazdı,” diye düşündü. Çabuk parladığını bilirdi kocasının ama Josef bugüne kadar kimseye el kaldırmamıştı. Cepheleyen bunu da öğrenmiş olabilirdi. Neyse ki hiçbir şey olmadı. İtalyan birlikleri hayli zayıat vermişti ama Tanrı’nın işine bak ki sayıca üstünlerdi.

“Tanrı meselesini karıştırma,” dedi Josef ve daha fazla bundan söz etmediler.

Maria pencereden bakınca kocasının belediye başkanıyla sohbet ettiğini gördü. “Benim hakkımda konuşuyorlar,” diye geçirdi aklından. Josef belediye başkanına pakete sarılı bir şey verdi. “Muhtemelen banknotlardır,” diye düşündü Maria. Bu kez bir dona sarılmamıştı paralar. Kocasının hem savaşmaktan hem de işten anlıyor olması onu gururlandırıyor. Eniştesinin bir seferinde söylediği geldi aklına. Josef’in niye daha iyi bir noktaya gelmediğine şaşırıyordu. Sırtında pazar giysileri olduğunu daha şimdi fark ediyordu. İçin için güldü Maria, geceleyin ve sabah saatlerinde sevişmeleri kocasının o kadar hoşuna gitmişti ki pazarlık kıyafetini giymişti. Şimdi de belediye başkanına, karısının ona sadık kalıp kalmadığını soruyordu. Diyelim ki belediye başkanı, Hannoverlinin ziyaretini anlatı ve yalan söyleyip adamı sabahın köründe evin içinde, evet içinde gördüğünü söyledi. O kadar erken ki hem, insan adamın geceyi orada geçirdiğini sanabilirdi. Diyelim ki belediye başkanı bunları anlattı, o zaman... Josef askerden silahlı gelmemişti gerçi ama dağlarda birkaç İtalyan’ı öldürmüş olabilirdi.

Belediye başkanı içine bakmadan paketi cebine koydu. Maria’ya paketin içindekinin kendisinin bedeli olduğu duygusu geldi. Hasarsız geri verilmesine karşılık ödenmesi gereken bedel buydu. Hem iğrendi hem de gurur duydu.

Evde hiç kimse babalarının iş yapmasını istemiyordu. Dinlenmeye gelmişti eve. Josef savaştan önce yaptıklarını yapıyordu. Ahıra gidip Heinrich’i övdü. Heinrich babasıyla yan yana çalışıyordu. Lorenz’i de övdü Josef. Küçük Walter koşarak ahıra gelince babası onu en güzel ineğin sırtına oturttu. Bütün bunları pazar giysileri içinde yapıyordu. Maria’nın giysilerini bir gün boyunca temizlemesi ve üç gün de havalandırması gerekecekti.

“Savaşta inekleriniz de var mı?” diye sordu Walter.

“Atları var,” cevabını verdi Lorenz, babası başıyla onayladı.

Belediye başkanı bir daha geldi, Josef'le baş başa oturdular. Maria'nın anlayabildiği kadarıyla iş konuşuyorlardı. Belki kapının önündeyken de onun hakkında değil, iş konuşmuşlardı. Belediye başkanı hâlâ *schnaps* kokuyordu. Maria ikisine de belediye başkanının getirdiklerini sundu. Meyve suyu, domuz pastırması, peynir. Ve sonra yatak odasına gidip Josef'e yeni bir iç fanılası dikmek üzere flanel kumaşı teyellemeye koyuldu. Üniformasının içine giymesi için. Dağın soğuğuna karşı. Ona iyi gelecekti. Ellerini nasıl karısının bacaklarının arasına sokup ısıttığını hatırlaması için. Ne de olsa kocasıydı.

Sıcak olan tek yer mutfaktı. Pencereleleri buz kristalleri kaplamıştı. İnsan dışarı bakmak istese, buzları kazıması gerekecekti.

Josef yeniden cepheye gitti. Hemen üç gün sonra savaş alanına döndü. Dört gün diye söz verip üçüncü günde çağırıldılar. Kar yağıyordu. Josef köye inen yoldan yürürken Maria arkasından baktı. Sanki İtalya'ya kadar böyle yürüyecekmiş gibi. Sirtında, imparatorun malı olan gri sırt çantasıyla.

Babasının savaş sırasında kucaklaşmayı unuttuğunu Kathe Teyze anlattı. Zaten herkesin içinde kucaklaşmayı hiçbir zaman beceremezmiş ve onun için, kapının bir adım dışı bile herkesin içi sayılmış. Görünürlerde tek bir insan olmasa bile. Köyden yukarı çıkan yoldan biri gelecek olsa, onun sesi duyulmadan ya da gelen onların sesini duymadan on beş dakika önce görülebilirdi. Yine de babası kapının önüne adımını attığı anda öpüşmeler, okşamalar, sarılmalar kesiliverirdi. Çünkü kapının önü herkesin içiydi. Savaştan döndükten sonra evin içinde de kucaklaşmamaya başladı. Katharina onu kucaklayıp öpmek istediğinde başını çevirip itmişti onu. Tabii ana babasının yatak odasında neler yaptığını bilemezdi. Ancak babasının onun kendinden uzaklaştırması canını yakmıştı. Babasıyla arası bir daha hiç savaş öncesi gibi olmadı.

“Açık söylemem gerekirse,” dedi Katharina “ben babamı savaşa kaybettim. Eskiden ona baba derdim, savaştan sonra peder bey demeye başladım.”

“Peki o buna ne dedi?” diye sordum. “Ansızın baba yerine peder bey demene?”

“Haklısın,” cevabını verdi Katharina. “Unutmuştum. Bir şey dedi gerçekten. Şimdi sen sorunca aklıma geldi. Onun bana söylediklerini duyar gibiyim yine. Şu bellek ne tuhaf şey.”

“Peki ne dedi?” diye yineledim sorumu.

“Dedi ki... Dedi ki... ‘Sen de ne soğuk nevale olmuşsun öyle,’ dedi. İşin acayip yanı şu ki savaştan önce böyle bir şeyi, bu şekilde hayatta söylemezdi.”

“Sen öyle soğuk nevale falan değilsin Kathe Teyze,” dedim ona.

“Öyleyim, öyleyim,” diye yanıtladı.

Artık orta yaşlarına geldiğinde Kathe Teyze’ye hiç hoşlanmadığı bir talip çıktı. Adam bir işçi ailesinden geliyordu ve daha on dördünderken babasını dövmüş olmakla övünüyordu. O güne kadar hep babası dövermiş onu. Ayrıca bir de Lichtenstein vatandaşlığı varmış. Bu onun her istediğini yapabileceği anlamına geliyordu. Teyzem şiddetten nefret ederdi. Talibi işin peşini bırakmadı, evlenmezse onu öldürmekle tehdit etti. Kathe ona inanıp evlendi. “Zaten bu halimle beni başka kimse istemez,” diye düşünüyordu. “Bari ben de onunla evleneyim.” Adamın ona bir zararı yoktu, sadece oğullarına karşı çok sert ve gaddarca davranıyordu. Kızıyla ilgilenmezdi. Oğlu jimnastik salonunda saatini kaybettiğinde, mutfak dolabından kayışı alıp neredeyse canını çıkarana kadar dövdü. Bu oğlunun birlikte kâğıt oynadığı bir arkadaşı vardı. Çok beğenirdim onu. Çünkü bana günün birinde mutlaka özel biri olacağımı söylemişti. Onlarla kâğıt oynamak istediğimde izin verirdiler. Ancak bir yanlış yapacak olsam, masanın altına çökmek zorunda kalırdım. Bir deri bir kemikti Kathe Teyze’nin kocası. Ağzına hiçbir

şey koymaz ama akşam oldu mu on tane bira içerdi. Beni tütüncüye yollayıp üçlü aldırırdı, karton kutu içinde filtresiz sigaraydı bu. “Pakete dikkat et, sallama sakın, yoksa tütünleri dökülür. Hele bir dökülsünler, o zaman gününü gösteririm sana,” derdi. Paketi sallamama rağmen başıma hiçbir şey gelmedi. Annemin ölümünden sonra iki kız kardeşimle birlikte Kathe Teyze’de kaldık. Bizi yoksulların oturduğu Güney Tirol sitesindeki üç odalı evine aldı. Zaten az olan havayı iki oğlu, kocası ve iki erkek kardeşi Walter ve Sepp’le, bir de yeğenlerinden biriyle paylaşıyorduk. Her sabah, en soğuk kış günlerinde bile bize açık pencerenin önünde beden hareketleri yaptırırdı. Ben çok iyi becermeme rağmen hiç övgü almazdım. Bize kolluk dikerdi ama ben onları hemen çıkarır, okul çantama koyardım. Adil olmaya çalışırdı. Öfkesi hemen parlayıveren kocasından korkardık, oysa o bizi kale almazdı bile. Her saat başı haberleri dinler, kendi oğullarından biri arada tek bir söz edecek olsa onu çok kötü azarlar, çatalla parmaklarına vururdu. Teyzem eşlerinden ayrılan iki erkek kardeşi Sepp ve Walter’i de evine almıştı. En iyi aşçılardan bile daha iyi yemek yapardı. Benim aklımdan neler geçtiğini anlayamadığını, bunun da canını sıktığını söylerdi. Bu mesele bütün hayatım boyunca dert oldu bana. Kız kardeşim henüz dört yaşındaydı ve gece tuvalete götürülmezse yatağını ıslatıyordu. Ancak teyzemin kocası gece tuvaletini yasaklamıştı. Bu yüzden ablamla ben ufaklığın baş ucunda dikilip onu süt bakracına yapmaya ikna etmeye çalışırdık ama o istemezdi. Akşamları teyzem bütün ayakkabıları kapının önüne koyardı. Ben de paspasın üstüne oturur, hepsini temizlerdim çünkü bu tür bir işin ucundaki başarıyı görmek mümkündü.

Teyzem ölüp de amber çiçekleri içinde öylece yataarken yaşlı bir Kızilderiliyi andırıyordu.

Belediye başkanı kendinden hiç kuşkusu duymazdı. Belediye başkanı olduğundan beri her gün ellerini fırçalar, sabun

tozunun içine kum katıp ellerini öyle yıkar, çakısının ucuyla tırnaklarının arasındaki pisliği temizlerler, sabah tıraş olunca kolonya sürünürdü. Kendi kendine bir politikacının –ona göre belediye başkanı bir politikacı sayılırdı– her zaman kilisenin kurallarına göre iyi olmasa da doğru karar vermesi gerekirdi. Doğaya bakmak yeterliydi, bunun için üniversiteye gitmeye gerek yoktu. Doğa mutlaka iyi olmasa da her zaman doğru olanı yapardı. Sonuna kadar saygı duyduğu karısının yanında yatarken, Maria’nın çırtlıplak yanında yatmasının nasıl olacağını geçirirdi aklından. Maria’yı çıplak görmüştü; çeşmeye götürürken, suya tutarken, tekrar eve taşırken. Onun zor durumundan yararlanmamış olmakla gurur duyuyordu. O halinden yararlanmak aklının ucundan bile geçmemişti. Acaba Maria daha gözü pek birini mi tercih ederdi, mesela o halinden yararlanacak birini mi? Hannoverli serseri tam da böyle biri miydi acaba? İkisini bir arada yatak odasında görmüştü.” Yatağa yat,” diyor adam. Kadın uzanıyor. “Düğmelerini aç,” diyor adam. Kadın düğmelerini açıyor. “Bacaklarını ayır,” diyor adam. Kadının hayatında hiçbir erkek ona böyle davranmamıştı. Adam gittiğinde yaşadığı sarhoşluk bu yüzdendi. Onun gibi birini bir daha hiç bulamayacağını düşündüğü için.

Belediye başkanı cephe izni sırasında Josef’i karısının uslu durduğuna ikna etmişti. İkisi kapının önünde dururlarken sadece “Eee?” dedi Josef.

Belediye başkanı bu soru sanki verdiği o güzel armağanlarla ilgiliymiş gibi davrandı. Sanki başka bir şey söz konusu olamazmış gibi. “Bizde kendimize yetecek kadar var,” diye yanıtladı. “Gün aşırı karına ve çocuklarına bir şeyler getirdim. Bu bizim içimizden geldi. Benim ve karımın içinden geldi. Teşekkür gerekmez.”

Zaten teşekkür eden de olmamıştı.

Josef bir kez daha “Eee?” diye sordu.

Belediye başkanı Josef’in ne demek istediğini sanki o an anlamış gibi bir ifade takındı ve dostça sırtıttı. “Benimle

kimse başa çıkamaz. Burada herkes başının benimle belaya girmesinin ne demek olduğunu bilir. Hem de herkes.”

Josef hâlâ tatmin olmamıştı. Bu lafına bir sözcük daha ekledi. “Eee, peki ya o?”

“Belediye başkanı numarasını sürdürdü. “O mu? N’olmuş ona?”

“O!” diye bağırdı Josef emir verir gibi. Artık öğrenmişti emir vermeyi.

“Maria’yı mı kastediyorsun?” diye bağırdı belediye başkanı. “Yani o mu...?” Rolünü o kadar iyi oynuyordu ki kendini sorudan alınmış hissediyordu. “Sana ne oldu böyle cephede, Josef? Aman Tanrım! Demek savaş insanı bu hale getiriyor. Karının nasıl biri olduğunu unuttun mu? Bunu sana her zaman söyleyebilirdim, sen gitmeden önce de söyledim zaten. Onun kontrol edilmeye ihtiyacı yok. Bana olsa olsa bir koruyucu olarak gerek duyar ama denetçi olarak değil. Kimsenin Maria’yı kontrol etmesi gerekmez. Eğer biri niyetini bozacak olursa, o zaman bana gerek duyarsın. Gerçi kimse bunu aklına bile getiremez. Çünkü kimse benimle dalaşmaya yanaşmaz. Maria’ya sonuna kadar güvenebilirsin. Yoksa artık ben senin karını senden iyi tanır hale mi geldim, Josef?”

Josef başıyla onayladı. Rahatlamıştı. Sonraki cephe izinlerinde sormayacaktı bir daha. Belki de başka izin fırsatı olmazdı. Hangi sebeple olacağı fark etmez. Soğuk, kar ve çığ o kestane düşkünü İtalyanlardan daha beter düşmanlardı. Tesadüfen bile olsa bir ödleğin kurşunu da insana isabet edebilirdi.

Belediye başkanı Maria’yla yalnız kaldığı zamanlarda ona iltifat ederdi. Ailesini nasıl çekip çevirdiğine, çocukları nasıl eğittiğine, evi ve tabii kendisini nasıl temiz tuttuğuna övgüler düzerdi. Parmağını bir eşyanın kenarına sürter, sonra parmağını onun gözünün önüne getirip yüksek sesle “Bak hiçbir şey yok. Tek bir toz tanesi bile!” derdi. O zaman Maria şöyle bir gülümserdi. Onun kadar güzel

gölümseyen birini tanımamıştı belediye başkanı. Hoş, zaten onun kadar güzel oturan bir kadın da tanımamıştı. Özellikle dimdik otururken belini bombeleştirdiği için memeleri daha dik, kalçaları daha yuvarlak görünürdü. Başını dik tuttuğundan pürüzsüz boynu upuzun gelirdi insana. Bütün bunlar bir erkeğin aklını başından alıp dikkatsiz davranmaya itecek olsa da belediye başkanı ona karşı daha çok bir acıma hissediyordu. Rahat bırakayım onu diye geçirirdi aklından. Kadın karşısında otururken onu arzulamaktan çok, ona karşı bir acıma duygusu beslerdi. Bu küçücük, daracık mutfak en küçük ayrıntısına kadar özenle düzenlenmiş, neredeyse süslenmişti. Bu kadın çevresinde tek bir çirkinliğe bile tahammül edemiyordu. Tabii belediye başkanı şöyle de düşünebilirdi; eğer Tanrı böyle bir şey yarattıysa! Ancak Tanrı'nın o kadını belediye başkanı el uzatsın diye yaratmadığını da tahmin ediyordu. Maria'nın bu köyde yaşaması bir hata sonucu olmalıydı. Belediye başkanı hayatında bir kez çok uzaklardaki başkente, Viyana'ya gitmişti. Maria da oraya yaraşırdı. Maria iskemleden kalkıp mutfakta bir aşağı bir yukarı yürümeye başlayınca, adamın kafasındaki masum düşünceler bir anda kaybolup gitti. Gözleri Maria'nın kalçalarına dikiliverdi. Attığı her adımda bir sağa bir sola nasıl minicik savrulduğuna bakıyordu.

Hemen o gün, Josef cepheye döner dönmez kapıda bitti belediye başkanı. Yağan sulu kara, güçlü rüzgâra rağmen yukarıya kadar gelmişti. Çocuklar okuldaydılar. Çivili ayak-kabılarını çıkarıp çorapla girdi mutfığa, Maria'ya getirdiği kahve için ocağa su koydu. Halis kahveydi bu, birlikte karısının yaptığı kekten yediler.

“Ben sizin koruyucunuzum. Josef'e bunun sözünü verdim. Ancak! Bu zamanlarda, hiç kimse tekin değil Maria. Ben de değilim, Josef de değil. Bak sana söylüyorum, senin Josef'in iyi bir insan ama tekin değil. Ben itin teki olsay-

dım, onu ânında ihbar ederdim. Muhtemelen onu savaş mahkemesine çıkarıp kurşuna dizerlerdi. Peki kim yapar bunu? Mesele bu zaten, kim yapar? Ben yapmam. Ben sizin koruyucunuzum.”

Belediye başkanı, hiçbir sözcüğü özellikle vurgulamadan dümdüz konuşmuştu. “Kurşuna dizerlerdi,” sözüne bile özel bir vurgu yapmamıştı. Sözünü bitirdiğinde konuşması bir sona ermişti zaten. Maria onun elini öptü.

“Bunu istemiyorum,” dedi adam. “Sana getirdiklerimi gönülden getiriyorum. Sana ve çocuklarına. İçimden geldiği için yapıyorum bunları. Bunu Josef’le böyle konuştuğumuzdan değil. Yüreğimden koptuğu için böyle. Bunun için beni nezaketen öpmene gerek yok.”

“Ne demek istediğini anlamıyorum,” dedi Maria ayağa kalıp. Bu bir işaret olmalıydı.

“Ben sana daha sonra anlatırım,” deyip kadının tam dibine gelip durdu belediye başkanı.

“İstemiyorum,” dedi Maria.

Maria’nın bluzunun kollarını sıvadı ve elinin tersiyle koltukaltlarına dokundu. Bluzunu yenlerinden aşağı doğru ittirerek memelerine ulaşmaya çalıştı. Ancak kol açıklığı çok dardı, bir küfür savurup zorladı. Maria adama vurdu. Adam onu kendine doğru çekti. Düşmemek için dikkat etmesi gerekiyordu Maria’nın. Adamın tam da bunu istediğini düşünüp ürperdi. Adam da onun üstüne düşecekti. Belediye başkanı dizini Maria’nın bacaklarının arasına sokup eteğini sıyırdı. Kendini bir türlü kurtaramıyordu adamdan. Adamın elleri hâlâ bluzunun içindeydi. Tekrar vurmaya başladı. Paniğe kapılmıştı. Yumruğu adamın boynuna isabet etti. Kurtulmuştu, nefes almaya çalıştı.

Adam ondan özür diledi. Bir kez ama sadece bir kez izin verecek olsa ona bir daha hiç dokunmayacaktı. Böylesi zamanlarda bir kerecik olsun izin verse ne fark edecekti ki. Böyle günlerde gökten hiç kimse dünyanın bir ucundaki bu vadinin dibindeki bu köye bakmazdı. Josef’in İtalya dağla-

rında ne haltlar karıştırdığını sanıyordu ki o? Oraya orospuları kamyonlarla getiriyorlardı. Her yerden, Afrika'dan bile gelen orospular vardı. Siyahi kadınlar, buralı hiç kimsenin karşı koyamayacağı kadınlar. Savaşta her şey mübahtır. Bunu herkes bilir. Josef bu yüzden ona kin tutmaz. Bilse bile. Hem zaten nereden haberi olacak? Hayatta olmaz. Sadece bir kere istiyordu. Tek bir kerecik! Savaştan sonra her şey bambaşka olacaktı. Her şey sanki hiç olmamış gibi olacaktı. En küçük asker bile savaştan sonra, savaş sırasında yaptıklarının olmamış gibi olmasına sevinecekti.

“Senden sadece o Hannoverliye verdiğini istiyorum. Fazlasını değil. Bir tek kez. Bir kerecik.”

Kendini adamdan kurtarıp yatak odasına koştu ve kapının kulpuna bir iskemle sıkıştırdı. Yükçülerin anahtarı kimsede yoktu. Belediye başkanı bir süre kapıya vurdu. Sonra çekip gitti.

Çocuklar okuldan dönünce hep birlikte yemek yediler. Yemekten sonra Maria, Katharina'yı, Walter'i ve Heinrich'i dışarı yolladı. Onlara ahırda, samanlıkta, ineklerin ve keçilerin yanında iş verdi. Lorenz'i alıp yatak odasına götürdü ve kapıyı arkasından kapadı.

“Lorenz, beni koruman gerek,” dedi. “O adam benden bir şeyler istiyor. Ne istediğini sorma, sen anlarsın zaten.”

Kimden söz ettiğini söylemesi de gereksizdi. Ana oğul yan yana yatakta oturuyorlardı. Lorenz derin derin soluk alıp veriyor, çenesi kasılıyordu. Küçük pencereden süzülen ışıktaki görülebiliyordu bu. Bir süre sonra Maria işlerin nasıl yürümesi gerektiğine dair fikrini söyledi. Geldiği zaman, çocuklar o gideneye kadar mutfakta oturacaktı. Adam bütün gece orada kalsa bile. Lorenz belediye başkanının yerine oturacak ve oradan kalkmayacaktı. Belediye başkanı kalkmasını söylese bile kalkmayacaktı.

“Ya biz okuldayken?” diye sordu Lorenz.

“Sen bir süre okula gitmesen ne olur?” diye sordu Maria.

“Ayarlayabilirim,” cevabını verdi Lorenz. “Bir süre evde ders çalışırım.”

“Ben de sana yardım ederim,” dedi Maria.

Akşam hep birlikte Heinrich, Katharina, Lorenz ve Walter masada otururlarken “Lorenz size bir şey söyleyecek,” dedi Maria.

Lorenz annesinin ona anlattıklarını, olduğu gibi kardeşlerine anlattı. Ne bir eksik ne bir fazla.

“Ben köye inip karısına söylerim,” dedi Katharina. “Sever beni.”

“Eğer anlatırsan, sonra sevmez,” dedi Lorenz

Heinrich bir köşeye sindi. Walter gözleriyle hepsini teker teker tarayarak olanları belleğine kaydetti. Kediyle köpekse hiçbir şey anlamamış gibi yaptılar.

Birinci soru yükçü grubuna ait olmanın ne zaman ve nerede bittiğine cevap arıyordu. Peki ben de buna dahil miyim? Çocuklarım dahil mi? Kocam dahil mi? İkincisi de yükçülükteki mutluluk ve şen kahkahalar nereden çıkıyordu?

Anneannem genç bir kızken, evlenmeden önce çok coşkulu, neşeli biriymiş. Dans pistlerinde kendinden geçermiş. Ancak sadece birkaç kez fırsatı oldu dans etmeye. Sık sık sohbeti geçerdi o günlerin. Hem köyde hem aile arasında. Şarkı söylemeyi de severdi. Fena da söylemezdi hani. Kız kardeşi ondan da iyiydi. Onların birlikte şarkı söylemelerini izlemek her seferinde büyük bir keyifti. İki sesli söylerlerdi. Bazen de bir arkadaşları olurdu yanlarında, o zaman üç sesli söylerlerdi. O anda birdenbire her şey ruhani bir güzelliğe bürünürdü. Kız kardeşinin kocası gezmiş görmüş biriydi. Öyle söylenirdi. Bir yıl boyunca Berlin’de yaşamıştı. Dünyaca ünlü bu kente dair anlatacak çok şeyi vardı. Akordeon çalardı, iki kız kardeşin ona şarkılarıyla eşlik etmesinden çok hoşlanırdı. Berlin’e gitseler başarılı olabileceklerini ciddi ciddi söylerdi. O kentten bir şarkı getirmişti gelirken; “*Püppchen du bist mein Augenstern.*”⁴

4. (Alm.) Canım sen benim gözbebeğimsin. (ç.n.)

Peki ya Josef? Çocuklarla oynarken eline el kuklalarını geçirirdi. Sağ eline Kasperl adlı palyaçoysu, sol eline timsahı. Çok komik olurdu bu. Hem çocuklar gülerdi hem Maria. Kuklaları Maria dikmişti, hem de çok güzel dikmişti. Gömlek dikmeyi de bilirdi. Bir ara para için de dikiş dikmişti. Josef sesini değiştirip bir Kasperl, bir gaddar timsah, sonra da sadece babaları olurdu.

Ben sadece ikinci eşimle olduğum dönemlerde, o sesini değiştirip başkalarını taklit ettiğı zamanlarda böyle kahkahalar attığımı anımsıyorum. Gülmekten karnıma ağrılar girer, gözümünden yaşlar gelirdi.

Peki Lorenz Dayı? O hiç güler miydi? Sakin sakin mi gülerdi peki güldüğünde? Onun o kalın gözlüğünü hatırlıyorum, gerçekten de ağırdı. Çerçevesi koyu kahverengiydi, ya sigortadan alınmıştı ya da Rusya'dan gelmişti. Masa ağırlığı olarak kullanmak istesen kullanabilirdin. Lorenz Dayı her zaman makul davranırdı. Asker gibi bir hali vardı ama aynı zamanda da postacıya varana kadar bütün üniformalarla dalga geçerdi. Bize geldiğinde babam ayağa kalkardı. Bacağındaki protez yüzünden oturduğu koltuktan yavaşça doğrulup selam verirdi: "İşte düşman geliyor!" Onlara satranç tahtasını getirir, taşları yerleştirdim. Sonra da bir elime siyah, bir elime beyaz piyonu alıp arkama sakladım. Lorenz Dayı birini seçerdi. Beyaz taşlar başlardı oyuna. Daha sonra da onlara çay yapıp servis ederdim. Yanına da tatlı bir şeyler koyardım. Her zaman. Hiçbirine el sürmezlerdi. Asla. Lorenz Dayı çayına bir dolu şeker koyardı. Kesme şekerler kolay erimezdi. İki üç saat boyunca oynarlar ama pek konuşmazlardı. Dayım veda ederken "Düşman gidiyor!" diye bağıırdı babam. Birbirlerini çok severlerdi.

Lorenz Dayı'nın İkinci Dünya Savaşı sırasında Rusya'ya kaçıp Kızıl Ordu'ya katıldığını, Rus bir karısı ve çocuğı olduğunu biliyorum. Bütün bu yaşadığı maceraların yüzüne yansıdığını, yiğit bir görünüşü olduğunu hayal ederdim. Ama yoktu. Tüm erkekler gibiydi. Babam onun kibirli

olduğunu ve çevresindekilerin çoğunu aptal bulduğunu anlatırdı. Bu konuda hemfikirdiler üstelik. Rus karısının tek bir fotoğrafı bile yoktu. Ortak çocuklarının da. Oğullarından ikisi hırsız oldu, birinin hayatı darağacında son buldu. İkizleri çok iyi hatırlıyorum. Yaz tatillerinde bize gelirlerdi, açıkgöz çocuklardı; biri daha güçlü, diğeri daha zayıftı. İkisi de benim peşimden koşardı. Babam uygun koşullarda Lorenz'in önemli bir insan olacağını söylerdi hep. İkisi de kitaplara ve fikirlere düşküncü. Akıllı ve onlarla aynı düzeyde olan kadınlardan hoşlanırlardı. Babam bir de kendisinden bir kafa boyu daha kısa olan kadınları severdi.

Oğlum Lorenz Dayım'ın tam tersidir. O bir ressam. Hayvan resimleri yapmayı sever. Bir hayvana ateş etmek aklının ucundan bile geçmez. Bir gün metroda giderken taşıdığı bir kova dolusu su bazlı duvar boyası devrilmiş. Omuzlarını silkip geçmiş. Yolculardan bazılarının üstüne sıçradığını görünce "Hemen suyla yıkayın," demiş, o kadar. Hiç kimse sinirlenmemiş. Her ne kadar elinden geldiğince dayım gibi olmamaya çalışsa da dayım da aynı durumda benzer şekilde davranırdı yani özür dilemezdi. "Özür dileyen suçunu kabul eder." Bu dayımın sık sık söylediği bir sözdü. Çoğu zaman hiçbir bağlamı olmaksızın, "Günaydın," ya da "Allaha ısmarladık," der gibi söylediği bir sözdü. Oğlum atölyesinde çalışırken sanki yaptığı resmin ruhunu çağırmaya çalışmış gibi tuvalin önünde yere diz çöker. Bazen de fırçasını uzunca bir sopanın ucuna bağlayıp yere yaydığı tuvalin üstünde çıplak ayak gezinir. "En iyisi hiçbir şey düşünmemek, o zaman ortaya bir şeyler çıkar," der. Çocukluğunda hiç hasta olmazdı. Ben yemek yaparken mutfak dolaplarıyla bulaşık makinesinin arasındaki boşlukta oturup boş ilaç kutularıyla kuleler yapardı. Lorenz Dayım da hayatı boyunca hiç hasta olmamıştı.

İçlerinde en az tanıdığım Heinrich Dayım'dı. Bütün ömrüm boyunca bana söylediklerinin hepsini bir araya getirsem bir sayfa bile tutmaz. Çocukken bir atı olsun istermiş. Kırk

yaşına geldiğinde kendine bir at alabildi sonunda. Çok ender bulunan, kaplan renginde bir Avusturya Noriker atıydı bu. Kısrağı bir açık artırmada görmüş ve ânında âşık olmuştu. Kocaman, geniş ve toynaklarının üstünde tüyleri olan bir hayvandı. Heinrich Dayı bir keresinde göstermişti onu bana. Bu atı neden bu kadar sevdiğini anlayabiliyordum. Epey para saymıştı bu ata. Üstü siyah benekli beyaz tüylerine bayılırdı. Ben de öyle. Heinrich daha küçücükken bile akıllı uslu bir çocuktu, tek ilgilendiği şey tarımdı. Ana babasının ve kardeşlerinin iş gücü dışında hiçbir beklentisi yoktu ondan. Sanki bir traktördü o. Aile buluşmalarına katılmazdı. Kimse de onun hakkında konuşmazdı. Gizlenecek bir şey olduğundan değil. O kendini insanlardan çok, hayvanlara yakın hissedirdi. Bu hep böyle olagelmmişti. Annesi babası ölür ölmez oradan taşındı gitti. Çocukların en büyüğü oydu, on dokuz yaşındaydı. Vadideki aile evi açık artırmaya çıkarıldı. O da bir fabrikada iş aradı. O fabrikada bir kadınla tanıştı. Kadın ondan da gösterişsizdi ama dayıma kendisinden daha değerli olduğunu hissettiriyordu. Bu onun için önemliydi ama bunu belli etmezdi. Tabii bütün bunlar da sadece bir tahmin, Kathe Teyzem'in tahmini. Heinrich ve karısının bir kızı, bir de oğlu oldu. Hepsi canlarını dişlerine takıp çalıştılar, tasarruf ettiler ve bir çiftlik alıp onu büyüttüler. Mutluydular, dürüstçe çalışıp didiniyorlardı. Onlara dair pek bir şey bilmiyorum. Doğrusunu söylemek gerekirse hiçbir şey bilmiyorum. Yalnız Heinrich atıyla mutlu olduğu kadar ne karısıyla ne çocuklarıyla mutluydu. Kızının tercüman olarak iyi bir kariyer yaptığını duydum. Heinrich Dayı'nın o atı almasının ikinci haftasında hayvan ahırda dayımın çıplak ayağına bir çifte vurunca dayım yaralandı. Ayağı iltihap kapıp karardı. Karısı otlar kaynatıp pansuman yaparak kurtardı onu. Doktora gitmedi. Kazadan beri atı sevmiyordu artık. Kısrağa karısı bakıyordu. Heinrich atı tarlada görünce gözlerini kapıyor ve hayvanın bunu fark etmesini umuyordu. Ayağı hiçbir zaman tam olarak iyi-

leşmedi, çalışırken onu kısıtlıyordu. Bu yüzden de işlerin çoğunu karısı yapıyordu. Heinrich oğlunu anasına yardımcı olması için terbiye etmeye çalıştı ama pek bir işe yaramadı bu. Oğlu daha sabahtan yorulmuş oluyordu. Bir gün kızı Paris'ten tatile gelirken yanında oğlunu da getirdi. Çok şıktı, çantası hakiki deridendi. Oğlu kara kıvrıkcık saçlı, güzel bir çocuktü. Heinrich bu çocuğu deli gibi sevdi, çocuğu orada bırakması için kızını ikna etti. Ona kendisi bakacaktı. Baktı da gerçekten. Onunla birlikte ders çalıştı, çocuğun insan olması gerektiğini düşünüyordu. Çocuk da ona Fransızca öğretti, bir süre sonra birbirleriyle hep bu dilde konuşmaya başladılar. Günün birinde Heinrich bu çok sevdiği çocuğa ondan bir dilekte bulunmasını istedi. Kaç para olduğunun önemi yoktu. Yeterince parası vardı. O zaman çocuk Noriker atını istedi.

"*Si je n'ai pas à le regarder.*⁵," dedi Heinrich ve mutlulukla çocuğa sarıldı.

Heinrich Dayı atıyla barıştı, ahırdan sık sık kahkahalar ve kişnemeler duyulur oldu. Dede, torun ve at.

Belediye başkanı bir kez daha kapıyı vurmada, zili çalmadan Maria'nın evine geldiğinde Lorenz mutfakta, her zaman belediye başkanının oturduğu yerde oturuyordu. Kucağında tüfek vardı. Bir eli namluda, bir eli tetikteydi.

"Bak sen," dedi belediye başkanı. "Annen nerede?"

"Burada değil," dedi Lorenz.

"Bu bir cevap değil."

Lorenz ona baktı ama bir şey söylemedi. Belediye başkanı çocuğun kendisine bakmakta zorlandığını hissediyordu. Öğlen olmak üzereydi ama yemek kokusu duyulmuyordu. Masa boştu. Ne bir tabak ne fincanlar ne tereyağı ne süt bakracı ne ekmek ne domuz pastırması ne de peynir vardı.

5. (Fra.) Eğer ben bakmak zorunda kalmazsam. (ç.n.)

“Güzel bir mavzer,” dedi belediye başkanı. “Kullanmayı biliyor musun?”

Lorenz başını salladı. Başını öne eğip kaşlarının altından adama baktı.

“Neye ateş ediyorsun bununla?”

Lorenz omuzlarını silkti.

“Kuşlara mı?”

Cevap yok.

“Daha büyük şeylere mi?”

Cevap yok.

“Güzel bir mavzer bu. Bununla öyle bira şişesi falan gibi saçmalıklara ateş etme, yazık olur.”

Lorenz tüfeği daha sıkı kavradı, iç geçirdi. Sırtını dikleştirdi. Sırtı hafif kambur dururdu. Bu ona pusuya yatmış gibi bir ifade veriyordu.

Belediye başkanı çocuğun gözündeki korkuyu gördü. “Bu elindeki silahı buraların en iyi silah ustası yaptı,” dedi. “En iyi silah ustasının kim olduğunu biliyor musun?”

Lorenz belli belirsiz başını salladı.

“En iyi silah ustasının kim olduğunu ben de biliyorum,” dedi belediye başkanı. “Elindeki bir Fink mavzeri ve Fink denen o kişi benim. Şimdi söyle bana haylaz çocuk annen nerede? Yoksa elinden o tüfeği alıp kabzasıyla kıcına vururum.”

“Bir şeyler bakmaya gitti,” dedi Lorenz ama artık sinirden titriyordu.

“Budalaca konuşuyorsun,” diye azarladı onu belediye başkanı. Çocuğun titremesi hoşuna gitmişti. “Yatağına mı uzandı? Gidip bakayım mı? Belki ben de bir şeyler bakarım. Yatak odasına gidip bakacak olursam... Vurur musun beni? Yalnız iyi nişan alman gerek. Tam kalbimden vurmazsan büyük rezillik olur. Zaten ölmem de.”

Tüfek yere düştü. Lorenz hıçkırarak dışarı karlara koştu. Ayağında sadece keçe terlikleri vardı. Aşağı, çeşmenin oraya koştu. Sonra geri dönüp ahıra saklandı ve usulca köpeği

çağırdı. Hayvan görünürlerde yoktu. Sonra bekledi. Heinrich ve Katharina okuldan dönene kadar. O sırada köpek de ortaya çıktı ama artık belediye başkanı gitmişti.

Akşam olunca Lorenz olanı biteni annesine ve kardeşlerine anlattı. Ne bir fazla ne bir eksik. Korkaklık ettiğini söyledi. Oradan kaçtığını ve bunun için üzgün olduğunu da söyledi. Bir daha olmayacaktı böyle bir şey. Maria hiçbir şey demedi. Ama ertesi gün çocuklarına evde kalmalarını emretti.

“Artık okula gitmenize gerek yok,” dedi. “Hem de hiç. Savaş olduğu sürece gerek yok. Okulda öğreneceğiniz her şeyi ben size burada öğretebilirim. Böyle bir masanın etrafında otururken dersler daha keyifli olur. Okul bu kadar keyifli değil, keyfi yerinde olunca insan daha iyi öğrenir. Hesap yapmayı Lorenz gösterir size. Öğretmen kadar iyi bu konuda.” Katharina “İyi de bu yasak,” deyip durmayacaktı. Savaş sırasında her şeye izin vardır. Okulu kırmaya bile.”

Katharina hiçbir şey söylemedi.

Kathe Teyzem ailesini anlatmaya başladığında bir ayağı çukurdaydı artık. Ölüm ona göz kırptıyordu. Ölümüne dair “Orada iştei,” diyordu. Sözcükler sanki o ağzını oynatmadan, yüzünden geliyor gibiydi. Güney Tirol sitesindeki mutfağında, karşısında oturuyordum. Sanki onun arkasında biri konuşuyor da teyzem ona sadece yüzünü ödünç veriyor gibi geliyordu bana. “Ölüm burada işte,” diyordu. “Birkaç metre ötemde. Bir ayağı diğerinin önünde, hafifçe kambur, iskelet gibi; dönüp bana göz kırptıyor. İleri doğru yürümemi söylüyor.”

O sırada doksanını geçmişti. Sivri burunlu bir kadındı. Elleri ve ayakları çok zarıftı, pazılarında kasların lifleri görünüyordu. İçindeki kadını hiç düşünmeyen, hâlâ erkek gibi çalışan bir kadındı. Annem “Katharina, içindeki kadını düşün,” der dururdu. O böyle söyleyince içimdeki kadını

düşünmeye çabalar ama hiçbir sonuca varamazdım. Bu sözü duyduğumda daha on iki yaşındaydım.

Anneannemin ve dedemin ölümlerinden sonra kardeşleri Lorenz'e, Heinrich'e, Walter'e ve sonradan eklenen Grete'ye, Irma'ya ve Sepp'e Katharina bakacaktı. Elinde avucunda olanla bir şeyler hazırlayıp onları aç bırakmamaya çabalayacaktı. O sıralarda Katharina daha on sekizinde olmalıydı.

Lorenz ve Heinrich izinsiz avlanma nedeniyle tutuklanacakları sırada, onlara "Yanımdaydılar," diye tanıklık etmeye çalışacaktı.

"Göklerdeki Tanrı adına, Azize Katharina, kendimin ve kardeşlerimin tüm kutsalları adına yemin ederim ki Lorenz de Heinrich de bütün gün benimle beraber evdeydi!"

Ancak bu bir işe yaramayacaktı. Yalan söylediğini düşüneceklerdi. Onun ne göklerdeki Tanrı'ya ne adını aldığı azizeye ne de başka bir kutsala inandığını söyleyeceklerdi. Kendi kutsalına bile. İkisini de kodese tıkacaklardı, Lorenz on yedi, Heinrich on dokuz yaşındaydı ve kodes belediye başkanının bodrumundaydı.

Lorenz'i Maria'nın elinden almaları ihtimali baş gösterecekti. Belediye başkanı jandarmaya işin başını onun çektiğini söyleyecekti. "Bu işte!" diyecekti. "Doğuştan bir suçlu o." Maria Heinrich'e suçu üstlenmesi için yalvaracaktı, bütün suçu tek başına. Lorenz'in özgürlüğüne düşkün olduğunu, özgürlüğe ihtiyacı olduğunu söyleyecekti. Hücrede yaşamazdı o. Heinrich annesine itaat edecek, bütün suçu üstlenip tek başına ava gittiğine yemin edecekti.

Daha sonraları Kathe, annemi, yani Grete'yi erkeklerin nazını çekmemesi, hatta en iyisi onlardan uzak durması için cesaretlendirecekti.

İşte böyle biri olacaktı Katharina. Böyleydi Kathe Teyzem.

O sabah, aralığın başıydı -4 ya da 5 Aralık 1914, Kathe Teyzem'in söylediğine göre Aziz Nikolaos Günü'nden bir ya da iki gün önceydi- çocuklar yine evde kalmışlardı.

Annelerinin yanında olmaları bir şanstı. Katharina, Lorenz ve Walter belediye başkanının karların içinden onlara doğru geldiğini gördüler. Heinrich ahırda inekleri ve keçileri besliyordu. O da gördü belediye başkanını. Elindeki dirgeni samanların üstüne fırlattı, köpeği ahıra kapayıp eve koştu. Mutfağa kardeşlerinin ve annesinin yanına geldi.

Ortalık sessizdi. Çocuklar pencerenin camındaki buzları hohluyorlardı. Belediye başkanının evin yakınlarında durup beklediğini gördüler. Sanki düşünür gibi bir hali vardı. Kaldırdığı başını biraz yana yatırmış, çenesi dışarı uzanmış, bir şey duymaya çalışır gibiydi. Hava durumunu kontrol ediyordu sanki. Sırtında bir sırt çantası vardı. Karların içinde dikine duran siyah bir kaya gibiydi. Sonra ansızın görünmez oldu. Gittiğini görmemişlerdi. Yukarı, ormana doğru da gitmiş olamazdı. Sanki bir sihirle yok olmuştu. O beyaz fondan silip almışlardı onu. Sonra birdenbire gökten düşmüşçesine mutfağın ortasında bitiverdi. Ayağında yün çorapları vardı. Pişmiş patates kokuyordu. Herhalde çoraplardı kokan.

Maria'nın düşündüğünden farklı bir şey oldu. Hepsinin orada oturduğunu görünce çekip gideceğini sanmıştı. Hiç değilse çocuklara saygı duyar diye geçirmişti aklından.

Oysa adam çocuklara bağırdı. "Hepinizi içeri tıkacaklar, haberiniz yok mu? Bu ülkede okula gitmenin zorunlu olduğunu bilmiyor musunuz? Ben imparatorun temsilcisiyim. Kontrole geldim buraya..." Hemen yok olmaları gerekiyordu. Belediye başkanı çoraplarıyla mutfakta bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyordu. Küfürler savuruyordu. Belki bir ihtimal onları ihbar etmekten vazgeçebilirdi, o da hemen oradan giderlerse. Bir aile zorunlu eğitim kuralına karşı gelecek olursa, bunun sonuçları olurdu; çocukları ellerinden alınabilirdi. Yasa böyleydi. Otomatik olarak uygulanırdı. O zaman belediye başkanının da yapacağı bir şey kalmazdı. Kimse savaşta kuralların işlemediği zannına kapılmamalıydı.

Yasalar asıl savaş zamanında geçerliydi. Öyle bir bağıırıyordu ki sesi dağlardan yankılanıyordu.

“Hey Tanrım, sen ne büyüksün!”

Çocukların kışına tekme atıp iteledi. Katharina yan tarafına doğru düştü. Walter’i saçlarından tutup sürükledi. Yumruğunun eklem yeriyle Heinrich’in bir sağ şakağına bir sol şakağına vurdu, sonra da ensesine şaplak attı. Bir tek Lorenz’e bir şey yapmaya cesaret edemedi.

Çocuklar bir iki parça kışlık giysi kapıp evden fırladılar. Aldıkları giysileri bile koşarken geçirdiler sırtlarına. Sadece Katharina okul eşyalarını yanına aldı, Lorenz ve Heinrich’in ayakkabılarının bağcıkları çözüktü, Walter peşlerinden geliyordu.

Maria masanın gerisine sığındı. Masayla köşe bankın arasına çömeldi, kendini bir yastıkla korumaya çalıştı. Aslında elinde, mesela o kayın ağacından yapılmış şamdan gibi bir şey olmasını tercih ederdi o anda ama o zaman da adamın daha çok sinirleneceğini düşünüp buna cesaret edemedi. Adam elinden alıp onunla vurabilirdi.

“Haydi bakalım!” dedi belediye başkanı ve sandalyelerden ilkinin devirdi. “Şimdi sıra sende hanımefendi!”

Kathe Teyzem sonradan yaşananları anlattı. “Koşmaya başladık, Heinrich, benim elimi tutan Walter... Lorenz birden durdu. Sağında solunda kürenmiş karların oluşturduğu duvarlar boyundan yüksekti. “Gel!” diye bağırdım. “Gel Lorenz, yoksa bizi ihbar edecek, sonra bizi annemizden alacaklar.” Buna inanmıştım gerçekten. Defalarca söylenmişti bu. Bizim hakkımızda. Yani herkes değil ama köyde bazıları bizim, yarı vahşi olduğumuzu düşünürdü. Aslında bunu herkes düşünürdü de bazıları söylemeye cesaret ederdi. Evinde elektriği suyu olmayan son aile bizdik. Bir tek yirmi metre uzakta çeşmemiz vardı, o da zaten bizim değildi. Hep söylenen şeylerdi bunlar; “Bak bir sürü de çocuk yapmışlar, babaları ne idüğü belirsiz işler karıştırıyor. En iyisi çocukları bunların elinden almak, hiç değilse çocuklar adam olur

belki.” Ben çok korkuyordum, açıkça söylemeliyim. Lorenz korkmuyordu. “İsterseniz siz kaçın,” diye bağırdı bize. Heinrich’e, Walter’e ve bana. O kaçmayacaktı. Kaçmayacaktı. Gerisin geri eve döndü. Kollarını kürek gibi iki yana açmış, sırtını kamburlaştırmıştı. Biz bir süre öyle kalakaldık. Çok korkmuştum, itiraf edeyim, hayatımda hiç o kadar korktuğumu hatırlamıyorum. Hiç o kadar korkmamıştım da zaten. Lorenz kızdı mı ne yapacağı belli olmaz. Ailede herkes bilirdi bunu. Ben Lorenz’dan neredeyse belediye başkanından bile çok korkardım. Lorenz çeşmenin oraya gidene kadar durup bekledik; Heinrich, Walter ve ben. Hiç yoksa eksi on derecede, başımız açıktı ve eldivensizdik. Alelacele kaçarken eldivenleri mutfakta bırakmıştık. Karların yüksekliği yüzünden çeşmeden sonra Lorenz’i göremiyorduk. “Haydi yürüyün,” dedim ve birlikte peşinden gittik. Ancak yeterince hızlı değildik. Walter hızımızı kesiyordu. Lorenz’in bizi yanında istemediğini söyledi. “Ne yapacak ki bizi yanında istemiyor?” diye sordum. Heinrich arkamdan “Hiç değilse Walter’i benim yanımda bırak,” diye bağırdı. Walter daha çok küçükmüş. Ne için çok küçük? Yolumuza devam ettik. Sonra Heinrich de peşimiz sıra geldi. Mutfığa girdiğimizde Lorenz’i gördük. Tüfek elindeydi.”

Lorenz usulca eve girmiş, yüksek karların içinde evin çevresinden dolanıp arkadan çatıya çıkmıştı. Ev yamaçta olduğu için kolaydı bu. Çatı arkadan neredeyse yere kadar uzanıyordu. Dışarıdan çatı penceresinin nasıl açılacağını biliyordu. Önce karları kürediydi, sonra pencereden içeri girdi. Ansızın elinde tüfekle mutfakta bitiverdi.

“Defol git buradan!” dedi. “İyi nişan almama gerek yok. Tüfeğimde saçma var.” Belediye başkanı bu sefer bağırmaya cesaret edemedi. Belki de saçma yüzünden. Maria sıkıştığı köşeden çıkıp oğlunun arkasına geçti. Elini Lorenz’in omzuna koydu.

Lorenz tüfeğin namlusunu adamın yanağına doğrulttu. “Sıfır numara saçma var içinde,” dedi. Kathe Teyzem saç-

mayla vurulmanın insanın hayal edebileceği en korkunç şey olduğunu anlattı. Tüfek kullanmayı bilirdi. Gerçi Heinrich, hele hele Lorenz kadar iyi değil ama saçmayla normal bir kurşunu birbirinden ayırt edebilirdi. Aradaki farkı defalarca geyiklerde görmüştü.

“Üç kadar sayıyorum,” dedi Maria. “Üçte oğluma tetiğe basmasını söyleyeceğim.”

“İyi de bu büyük bir suç,” dedi belediye başkanı.

O anda Katharina, Heinrich ve Walter mutfaktan içeri girdiler. Kathe Teyze belediye başkanının son sözlerini duyduğunu anlattı. Artık her şeyin sona erdiğini düşünüp ağlamaya başlamış.

“Artık her şey bitti,” demiş belediye başkanı kelimesi kelimesine.

“Buraya gelin çocuklar,” diye komut verdi Maria, “Geçin söyle yanıma! Her şey hallolacak. Hiçbir şey bitmiş değil.”

“Ya size getirdiğim tüm o armağanlar?” diye sordu belediye başkanı. “Onlar ne olacak peki? Hepsini alıp götürüm mi?”

“Bir!” dedi Maria.

“Al hepsini,” diye hıçkırarak bağırdı Katharina. “Hiçbir şeyini istemiyoruz. Al haydi hepsini. Kimseden bir şey istemiyoruz biz. Bizi rahat bırakın yeter. Kimseye bir şey yapmadık biz.”

Masanın üstünde hâlâ adamın sırt çantası duruyordu. Bağ çözölmüştü, içinden bir parça sosis görünüyordu; iki parça yuvarlak ekmek, bir çuval kaba bulgur. Sanki Noel Baba gelmiş gibiydi.

“Peki nasıl yaşayacaksınız?” diye sordu belediye başkanı “Kar yiyerek doyulmaz.”

“İki!” dedi Maria.

Walter araya girip “Ben sosisi istiyorum. Hiç değilse sosisi. Karnım acıktı,” diye bağırdı.

“Çek, al onu,” dedi Lorenz.

“Korkuyorum,” dedi Walter.

“Sen al o zaman,” dedi Maria, Heinrich’e.

Heinrich sosisi sırt çantasından çıkardı, belediye başkanına doğru bakıp omuzlarını kaldırdı. Belediye başkanı sanki hayırsevermiş gibi bir hareket yaptı.

“Diğerlerini de al! Ne varsa!” diye emretti Maria. “Al hepsini.”

Her bir parçayı alırken bir de belediye başkanına bakıyordu Heinrich. Belediye başkanı da her bir parçada hafifçe öne doğru eğiliyordu.

“Ne istiyorsanız alın,” dedi adam. “Zaten size getirdim. Ekmeği, sosisi, mısır lapasını, bak altta peynir ve domuz pastırması da var. Hepsi sizin için onların. Süt zaten sizde var. Teşekküre gerek yok. Hepsini gönlümden koptuğu için getirdim. Size hediye edilen bir şeyi çalmanıza gerek yok.”

Sonra gitmeye niyetlendi. Çok yavaş hareket ediyordu. Yere rahatça kurulup ayakkabılarının bağcıklarını ağır ağır bağladı. Bir şarkı tutturdı. “*Maria durch ein Dornwald ging...*”⁶

“Haydi yoluna!” dedi Maria.

“Sırf ayakkabılarımı giyerken zorlanıyorum diye üç mü diyeceksin?” dedi adam oturduğu yerden Maria’ya doğru bakarken. “Ya sen delikanlı, sen ayakkabılarını çabuk giymiyor diye imparatorun temsilcisini mi vuracaksın?”

Konuşurken Lorenz’e bakmıyordu. Gücünü toparlamış gibiydi. Tamamen olmasa bile. Bu daha günler alırdı. Lorenz’e bundan böyle ömrü boyunca saygı duyacaktı. Onu kodeste görmek istiyordu.

Sonunda belediye başkanı dışarı çıkıp gözden kaybolunca Maria sendeledi, düşmemek için bir sandalyeye tutunmak zorunda kaldı. Katharina koşup ona destek oldu. “Biraz su getirin, şimdi bir şeyciği kalmaz,” dedi.

Ancak söylediğinin doğru olmadığını görüyordu. Heinrich’le birlikte annelerini yatak odasına götürdüler. Maria yatıp akşama kadar uyudu.

6. (Alm.) Maria dikenli çaluların arasından giderken... (ç.n.)

Sık sık gözünün karardığı olurdu. Önemli bir şey değildi muhtemelen. Birkaç kez düşmüştü de. Bir keresinde kilise-deydi. O zaman başı yaralanmıştı. Kadınlar yardımına koş-muştu. Kilise sırasına yatırıp alnına pansuman yapmışlardı.

Çoğu zaman Walter de kendini iyi hissetmiyordu. An-nesini o kadar seviyordu ki annesi iyi değilken o da kötü hissederdi kendini. Çoraplarını giymeden, buz gibi ayak-larla ve kıpkırmızı bir burunla dolaşıyordu. Lorenz ona gömleğinin önünü ve arkasını pantolonunun içine sokmayı ve soğuklarda evin içindeyken de yalınayak dolaşmamayı nasıl öğreteceğini bilmiyordu.

“Hasta olmamamız gerek,” dedi.

Daha önce de ufaklığa sahip çıkması gereken Katharina’yla konuşmuştu. Katharina da ona bu kadar sinirlenecek bir şey olmadığını, onun babaları olmadığını söylemişti.

Maria hamileydi. Annem vardı karnında.

O aralık ayında her pazar çocuklarla birlikte kiliseye gitti. O kış yolun solunda ve sağında kar iki metreye yükseliyordu. Sıcaklık günler boyunca eksi on dereceye kadar düşüyor, ardından aniden bastıran sıcak rüzgârlar sıcaklığı yirmi dereceye kadar yükseltiyordu. Sonra bir gece hava aniden tekrar soğuyunca, kar öyle bir yağıyordu ki faytonun oturma yerinden atın kulakları bile görünmüyordu. Samanlığın çatısından, devlerin kılıcını andıran buzlar sarkıyordu. At sabahtan akşama kadar kar küreme aracını çekiyor, savaşta işe yaramayacak yaşlılar kalan karları kürüyordu. Dizginlere asılı küçük çanlar sabah akşam şingirdiyordu. Bir seferinde herkes kilisede toplanmış, ağızlarından ve Walter’in elindeki buhurdanlıktan buğular yükseliyor-du. Walter bir süre önce papaz yardımcısı olmuştu. Papaz yardımcısı olma iznini alabilmek için gözyaşları dökmüş, papazın İncil öğrencilerine öğrettiği gibi Meryem’in önünde diz çökmüştü. Herkes en güzel giysileriyle gelmişti kiliseye. Kadınlar ve kızlar solda, erkeklerle oğlan çocukları sağda oturuyordu. Derken Maria’nın topuzu açılıverdi. Omuz-

larındaki şalı çıkarıp topuzunu yeniden toplamaya çalıştı. Her zaman elinin ucuyla, kolaylıkla yapabildiği şeyi bu kez beceremiyordu. Neredeyse ağlayacak gibi oldu. Bütün kadınlar dönüp ona baktılar. Ağzından tek bir feryat kaçır-mıştı. Yürek parçalayıcı bir sestir bu. Lorenz, Heinrich ve Katharina oldukları yerde büzüldüler.

Yükücü denilen bu aile her zaman en arka sırada otururdu. Kadınlar tarafında. Birbirlerine sokulmuş halde. Josef varken de kadınlar tarafında diz çöker, ayakta durur ya da otururlardı. Önlerindeki iki üç sıra boş kalırdı hep. Erkeklerin çoğu ayin sırasında dışarıda kalır, politika konuşur, sigara içer ya da tütün çiğneyip yere tükürürdü. O yüzden kilisenin önü kahverengi lekelerle kaplanırdı. Ancak ekmek-şarap ayini sırasında içeri girip oğullarının yanında haç çıkarır ve sanki utanç verici bir şey yaparken yakalanmış gibi sahte bir ifade takınırlardı. Josef kapı önündeki bu sohbetlere katılmaz, kilisede her zaman ailesinin yanında kalırdı. Tanrı'ya inanmazdı, hele Katolik Kilisesi'ne hiç inanmazdı. Din adamlarını gereksiz, işe yaramaz yaratıklar olarak görürdü. Azizlere de inanmazdı. Karısı inanırdı onlara. Hatta Maria azizlere Tanrı'dan daha çok inanırdı. Tanrı çok uzaklardaydı, başından hiçbir şey geçmemişti. Azizlerinse her birinin bir öyküsü vardı hiç değilse. Azize Katharina mesela, tam on iki gün boyunca kırbaçlanmıştı. İşkencecileri ona günler boyunca yemek vermediği halde hayatta kalmıştı. Çünkü geceleri bir melek gelip yaralarına merhem sürüyor ve ona ekmekle süt getiriyordu. Josef ayin sırasında öylece ayakta dikilip aşağı sarkan kollarını önünde kavuşturur, türlü türlü düşüncelere daldı. Ekmek-şarap ayini sırasında da yerinden kıpırdamazdı. *Rabbim, bana gelmene layık değilim, ancak tek bir söz söyle, ruhum şifa bulacaktır.* Vaaz sırasında otururdu ama söylenenleri dinleyip dinlemediği anlaşılmazdı. Kravat takmazdı, hiçbir zaman. Beyaz gömlek giyerdi. Diğerleri hem iş günlerinde hem pazarları kareli gömlekler giyer, sadece pazarları bir kravat bağlardı.

Benimkiler neden her zaman kendilerini bilerek ve isteyerek ayrı tutardı acaba? Üstelik bir de vadinin en dibinde otururlardı? Başkalarıyla ilişki kurmak istemiyorlardıysa bile, neden orada kaldılar? Maria'nın eniştesiyle kız kardeşi sözü defalarca Bregenz'e taşınıp orada birlikte büyük bir ev yapmaya getirmişlerdi. Birlikte bir iş kurarlar, enişte işin ticaret kısmına, Josef de para ve finansman işlerine bakardı, bir de muhasebe için gereken üçkâğıtlara. Hesabı kuvvetli olan Lorenz'i iyi bir gelecek beklerdi. Babasının yanında çalışır, daha sonra da babasının yerine geçerdi. Eniştesi savaşa katılmamıştı. Evde de hiç boş zamanı yoktu. Sivilde gerekliydi o. Bunun için bir belgesi de vardı. Maria'nın kız kardeşi de kocası da fena insanlar değillerdi. Tam tersine. Josef bile kabul ediyordu bunu. Enişte biraz çok konuşurdu ama ne yapalım Josef'le karşılaştırdınca herkes çok konuşurdu. Başarılı ve namuslu bir adamdı. Josef bunu da kabul ederdi. Oysa çoğu kez başarı ve namusun bir arada olamayacağını düşünürdü.

Maria anneme hamile kaldığı sırada azizler tekrardan düştü aklına. Kathe Teyzem Maria'nın o sıralar çok dua ettiğini hatırlıyordu. En çok da onun adını aldığı için Maryem Ana'ya. İnsan analarla konuşabilir. Aziz Lorenz'den daha sonraları haberdar oldu. Ürkütücü biriydi o. Cellatları onu demir ızgarada öldüresiye kızartırken o onlarla dalga geçiyormuş. Bu öyküyü daha önce bilse oğluna başka bir ad verirdi. Heinrich ve Walter adını taşıyan aziz duymamıştı. Kathe Teyzem annesinin bu nedenle kendini biraz suçladığını söyledi. Ancak sadece arada bir. Hepsi bu kadardı. Din çok da umurunda değildi.

"Kathe," dedim. Sanırım yetmişinden sonra artık ona teyze değil kısa adıyla "Kathe," demeye başlamıştım.

"Ne var?"

"Sana bir şey sormak istiyorum."

“Ne soracaksın?”

“Ama kızmak yok.”

“Haydi ağzında geveleme lafı!”

“Annemin babandan olduğuna yüzde yüz emin misin?”

“Bu soru üstüne bir tokadı hak ediyorsun aslında,” oldu cevabı.

“Tamam, söylemen gerekeni söyledin. Şimdi bir kez daha soruyorum. Annem yüzde yüz senin kardeşin mi?”

“Yüzde yüz!” dedi Kathe Teyze. “Sen de yüzde yüz o yükün bir parçasısın.” “Peki, peki.”

O da biliyordu zihninde dolanıp duran tuhaflıkları. Konuşmaya devam etti. Annesinin birden duaya başlaması, çektiği vicdan azabından mıydı acaba? “Böyle mi düşünüyorsun?”

“Aşağı yukarı böyle düşünüyorum, evet.”

“Saçma sapan konuşma.”

“Peki o kızıl saçlı Hannoverli ile arasında bir şey olmadı mı?”

“Olmadı.”

“Nasıl bu kadar emin olabiliyorsun?”

“Oluyorum işte. Nokta.”

Daha ikisinin de okula gittiği sıralarda bile Maria kız kardeşine, günün birinde ayaklarını yerden kesecek, müthiş bir aşk yaşayacağını anlatıp dururdu. Bu kadar büyük bir aşk yaşanmayan hayatın hiçbir değeri olmazdı. Kız kardeşi meseleye daha faydacı bir açıdan yaklaşırdı. Daha o genç yaşında bir erkekten karısına iyi bir hayat sunmak dışında bir şey beklenmeyeceğini söylüyordu. İyi bir hayattan anladığı da o âna kadar yaşadığı hayattan daha iyi olmasıydı. “Ne alçakgönüllü bir beklenti,” diye yanıtlardı Maria. Daha on yedi yaşındayken Josef ona evlenme teklif etti. Bu adamdan memnundu, hayatını daha iyileştirmişti. Parasal anlamda değil. Hatta Josef, Maria’nın ailesinden de yoksuldu. Parasal olarak bakınca Josef bir düşüş bile sayılırdı. Ancak o insanlara değer verirdi. Bu konuda hiç konuşmasa da –zaten

konusmayı pek beceremezdi ya- söyleyecek çok sözü yoktu. Yine de kendi yaşam biçimi ve davranışları insanların değerinin ceplerinde şingırdayan parayla ölçülemeyeceğini ortaya koyardı. Bu açıdan Maria'nın hayatını iyileştirmişti. "Bu oldukça tuhaf bir bakış açısı ama," derdi kız kardeşi. "Bu bakış açısıyla karın doyurmak kolay değil." "Haklısın," derdi Maria. Buna rağmen o Josef'e âşıktı, canı hep onu istiyordu. Gerçi Josef savaştan dönmezse Georg'la birlikte Hannover'e gidecekti. Hatta gerekirse yaya gidecekti. Niçin başka biri olamıyordu ki! Evin hiçbir köşesinde tek bir örümcek ağı bile yoktu; ne bir toz yumağı ne yağ lekesi ne leş kokan çoraplar ne de tere bulamış gömlekler. Gidecek olsa geride çok düzenli bir ev bırakırdı.

1914 Noel'inde Josef bir daha eve geldi. Savaş süresince son geliyordu bu. Gelişi hiç hesapta yoktu. Köydeki askerlerden daha bir kez bile izin yapmamış olanlar vardı. Onların karıları çaresizlik içindeydi. Bir tanesi kocasından hiç haber almamıştı. Hayatta olup olmadığını dahi bilmiyordu. Dört yıl boyunca cephede kalan askerler vardı. İmparator ve monarşi için savaşa gitmişlerdi, döndüklerinde ne imparator hayattaydı ne de monarşi kalmıştı. Josef ise altı ay içinde ikinci kez izne geliyordu. Herkes Josef'in birtakım işler çevirdiği kanısındaydı. Ancak tek bir kişi bile, imparatorluğun en yoksul köyünün bu en yoksul köylüsünün, imparatorluk ordusunu kendi çıkarı için kullandığı işlerin ne olduğunu bilmiyordu.

Posta şefi yardımcısı karlarda bata çıka gelirken Maria'ya seslendi, elinde bir mektup sallıyordu. Asker eşine gönderilmiş resmi bir tebligattı bu. Yani tam anlamıyla bir mektup sayılmazdı. Mektup olsa hayatta okumazdı. Kesin olarak söylüyordu bunu; ne görev bilinci ne de terbiyesi izin verirdi buna. Bu yazı açık zarfla gelmişti. Kuradan Josef'e izin çıkmıştı. Daktiloyla yazılmış ve damgalanmıştı.

"Kura mı çekiyorlar?" diye sordu Maria.

“Ben de bilmiyordum,” dedi posta şefi yardımcısı. Nefes nefese kalmıştı ama mutluydu. “Hani derler ya, insan her gün yeni bir şey öğreniyor. Gerçi haber iyi olunca öğrenmek de iyi oluyor. Öyle değil mi?”

Maria kuşkulandı. “Tasadüf mü yani?” diye sordu.

“Evet.”

“Demek ölüm gibi izin de tesadüfe bağlı, öyle mi?”

“Cephede olmadığım için kendimi kötü mü hissetmem gerek acaba?” diye sordu posta şefi yardımcısı.

“Hiç de değil,” dedi Maria, sonra utanmayı bir kenara bırakıp “Senden bir şey rica edebilir miyim?” diye sordu. Sonra posta şefi yardımcısının yüzünün kıpkırmızı olduğunu görmemek için arkasını döndü. “Biraz içeri gelir misin?”

Adama ne ikram edeceğini bilmiyordu. Evde hiçbir şey yoktu. Hem de hiç. Belediye başkanı hediye getirmeyi kestiğinden beri erzak kıtlaşmıştı. Haftada bir Heinrich ve Katharina’yı köye ekmek almaya gönderiyordu. Birazcık daha parası kalmıştı. Dükkândaki kadın Else, bazen bayatlamaya yüz tutmuş şeylerden sırt çantasına tıkıveriyordu. Mutfağın tavanında belediye başkanının bıraktığı son domuz pastırması asılıydı. Çocuklar hiç değilse tadı bulaşsın diye ekmek kabuklarını sürtüyordu. Posta şefi yardımcısı kravatını gevşetip gömleğinin yakasını açtı. Sıcaktı mutfak. Yakacak odun boldu. Üşümektense aç kalmak yeğdi. Yükçü denen aileden bana kadar gelen bir ilke bu.

“Kimseye bir şey söylemeyeceğine söz verir misin?”

“Söz,” dedi posta şefi yardımcısı.

“Seninle böyle konuşmaya cesaret ediyorum,” dedi adamın elini tutarken. “Çünkü sen buraların en efendi erkeğisin.”

“Teşekkür ederim,” dedi posta şefi yardımcısı. “Eminim başkaları da vardır ama.”

“Tek bir kişi bile yok.”

“Peki o zaman, tekrar teşekkürler.”

“Bunu sırf senden bir şey isteyeceğim için söylediğimi düşünüyorsunuzdur.”

“Hayır, öyle düşünmüyorum,” dedi posta şefi yardımcısı. Oysa aslında işin özü buydu. “Yalvarıyorum,” dedi Maria.

“Anlamadım,” dedi posta şefi yardımcısı.

“Sana yalvarıyorum.”

Adam hâlâ hiçbir şey anlamamıştı.

“Hiçbir şeyim kalmadı.”

Hâlâ anlamıyordu

“Hiç yiyeceğim kalmadı.”

Anlamamaya devam ediyordu.

“Ne çocuklarımın yiyecek bir lokması kaldı ne de benim,” dedi Maria, bunu söylerken sabırsızlığını gizlemeye çalışıyordu. “İneklerin samanı var, keçilerin de. Bizim hiçbir şeyimiz yok. Köpek gidip nereden buluyorsa bir şeyler bulup buluşturuyor, kedi de öyle. Sadece içecek sütümüz kaldı. Josef Noel’de askerden dönünce yiyecek hiçbir şeyimiz olmayacak...”

“Bu benim için bir şereftir,” diye Maria’nın sözünü kesti posta şefi yardımcısı aceleyle. Asil bir davranıştı bu. Yediği darbeleri daha da açık anlatmak zorunda bırakmak istemiyordu.

Josef bu kez sadece iki günlüğüne geldi. Saat hesabı yapmak gerekirse tam bir buçuk günlüğüne. Bitkin bir haldeydi; daha farklı, yabancı, iyice küçülmüş gibiydi. Yorgundu, ürkekti, zayıflamıştı; hemen hemen hiç konuşmuyor, karısının yanında yatmıyordu. Karısının hamile olduğunu bile fark etmedi. Maria da bir şey söylemedi. Hamileliğinin ikinci ayındaydı daha. Ailesi dışında kimseyle görüşmek istemediğini söyledi Josef. Işık gözlerini rahatsız ediyordu. Mumun önüne bile bir şey koymak gerekiyordu. Alışkanlıklarının aksine doğru dürüst yıkanmıyordu. Her şey gereksiz görünüyordu gözüne. Yolculuğu çok uzun sürmüş ama kötü geçmemişti. Trenle gelmişti. Başka bir şey de söylemedi. Çocuklar ona mesafeli duruyordu. Tekrar çekip gittiğinde sanki hiç gelmemiş gibiydi. Sadece kaba asker postallarının

karda bıraktığı izler görünüyordu. Maria kocasının savaştan önce nasıl biri olduğunu anımsamakta zorlanıyordu. Bu pek iyiye işaret gibi gelmiyordu ona.

Yine de yirmi dördü akşamı sofrada bir rosto vardı. Bir domuz rostosu. Yanında patates ve tuzlama lahana. Bir şişe de şarap ve kurutulmuş armut. Hepsi posta şefi yardımcısından gelmişti. Maria adama gözyaşları içinde teşekkür etmişti. Sahnedeki oyuncular gibi akmıştı gözyaşları. Emirle akan gözyaşlarıydı bunlar. Bir yerlerde okumuştı. Nedense aklında kalmıştı bu ifade. Oyuncuların ağlamak gibi bir beceriye sahip olması gerektiğini okumuştı. Emirle gelen gözyaşları. Çocukken kız kardeşiyle çok uğraşırlardı. Kız kardeşi beceremiyordu ama Maria bu konuda başarılıydı. Kız kardeşini bir gülme alıveriyordu. Posta şefi yardımcısı, omzuna attığı bir halatın ucunda peşi sıra çektiği kızakla geldiğinde o günleri hatırladı Maria. Kızağına içi harika şeylerle dolu çuvallar bağlamıştı adam. Kimse görmesin diye de üstüne bir örtü örtmüştü. Maria uzun uzun adamın ellerini tutmuş, gözlerini adamın gözlerine dikmişti. Verdiği bir emirle de gözyaşları boşalmıştı. Karşısındaki o iyi insanın gözyaşları da akmaya başladı. Bundan güzel bir teşekkür olamazdı. Maria'nın gözyaşları onun için en güzel Noel hediyesiydi.

Josef bu sefer de para getirmişti. Maria'ya verdi ve iyi saklamasını söyledi. Maria evde herkes için ketenden küçük birer kese dikip kocasının verdiği paraları bu keselere pay etti. En büyük pay babaya aitti. Çocuklara da yaşlarına göre dağıttı. Kendine pay ayırmadı. Keseleri Noel ağacının dibine dizdi. Heinrich ormandan kesip getirmişti ağacı. Ucu tavana kadar uzayıp bükülüyordu. Dallarında Maria'nın akşamları çocuklarla birlikte kesip boyadığı karton süsler asılıydı. Boyama kalemelerini Katharina bir sınıf arkadaşından ödünç almıştı. Onun sadece mavi renkli kalemi vardı. Aile üyelerinin her birini temsilen altı mum yanıyordu.

“Çok güzel,” dedi Josef. “Çok güzel. Bizde de var bir tane, neredeyse bunun kadar güzel.”

Maria güzel olan şeyin ne olduğunu sormadı.

Josef tekrar gidince Maria parayı döşeme tahtalarının altına sakladı, üstüne de Noel ağacını yerleştirdi.

Bir şey daha var, önemli bir şey! Noel akşamı için bir de mayalı kek yapmıştı Maria. Posta şefi yardımcısı un ve şeker de getirmişti çünkü. Annesinin selamlarıyla da bir parça maya, bir avuç kadar kuru üzüm ve tereyağı bırakmıştı. Gece yarısı ayinine Josef, Maria, Heinrich, Katharina, Lorenz ve Walter hep beraber gitmek istemişler ama çok fazla kar olduğu için geri dönmüşlerdi. Gece yarısı kar küreme aracı çalışmıyordu, en azından vadinin dibinde çalışmıyordu. Noel ağacı altında söylenmesi gereken şarkılar bir felaket olmuştu çünkü Walter dışında *Stille Nacht, Heilige Nacht* [Sessiz gece, kutsal gece] şarkısının sözlerini ne Katharina biliyordu ne Heinrich ne de Lorenz. Josef ellerini önünde kavuşturup öylece kalakalmıştı. Kilisede yaptığı gibi. Aklından ne geçtiğini anlamak pek mümkün değildi. Walter alçıdan yapılma İsa bebek figürüyle oynarken elinden düşürüp kırdı. Maria bunun da kötüye işaret olduğunu geçirdi aklından.

Karı koca vedalaşırken kucaklaştılar. Ancak Maria kocasına hamile olduğunu bir türlü söyleyemedi. Daha sonra cepheye gönderdiği bir mektupta yazdı ona. Josef de cevap olarak bir daha izne gelemeyebileceğini ama çocuğa sevindiğini yazdı. Arkadaşları onun şerefine *schaps* içip kadeh kaldırmıştı. Eğer çocuk erkek olursa adının babası gibi Josef olmasını istiyordu.

Josef savaşın sonuna kadar bir daha eve gelmedi. Posta şefi yardımcısı arada bir ondan mektup getiriyordu. O zaman Maria da ona bir mektup gönderiyordu. Josef'in mektupları genellikle dört satırdan uzun değildi. Her şey yolundaydı, Maria'nın kaygılanmasına gerek yoktu. Çocuklar nasıldı? Savaşın bitmesini, yeniden bir aile olmayı dört gözle bekliyordu. Bir de imparator için işler yolunda gidiyordu. Her mektupta aynı şeyler vardı. Daha

doğrusu askerlerin bunları yazması gerekiyordu. Bunları yazmazlarsa paparayı yiyorlardı. Maria'nın yanıtları da aynı kısalıktaydı.

Bir süre sonra karnı görülecek kadar şişmeye başladı. Yakında köyde herkes Maria Mossbrugger'in karnını hiç değilse bir kez görmüş olacaktı. Nereden çıkmıştı bu karın şimdi. Hemen hesaplar yapılmaya başladı. Kocasının izin günleri saatine kadar hesaplandı. Cepheden dönen bir kocanın ne halde olacağı da bu hesaplara eklendi. Sonra bunlar hamile kalabileceği günlerle birleştirildi. Ardından başka şeyler de geldi ve sonuç Maria'nın aleyhine çıktı.

Rahip iki kez uğradı. İlkinde tek başınaydı. İkincisinde yalnız değildi.

İlk gelişinde "Neden hiç günah çıkarmaya gelmiyorsun Maria?" diye sordu.

Maria omuz silkti. Papaza mutfak masasında oturması için yer göstermemişti. Oysa papaz, bir din adamı için her evde bir yer olacağı görüşündeydi.

"Şimdi günah çıkarmak ister misin?"

"Burada, mutfakta mı?" diye sordu Maria.

"Tanrı merhametini her yerde gösterebilir."

"Hayır, günah çıkarmak istemiyorum."

"Çıkaracak hiç günahın yok mu, Maria?"

"Neyi itiraf etmek istiyorum, biliyor musunuz?"

Durun, burada kesmek zorundayım. Rahiple anneannem arasında geçen bu konuşmaya dair ailemizde çok farklı fikirler ileri sürüldü. Kimse tam olarak ne olduğunu bilmiyordu ama herkesin anlatacak bir hikâyesi vardı. Örneğin Lorenz Dayı, annesinin rahibi terslediğini iddia ediyordu. Kendisi annemin yerinde olsa muhtemelen rahibi tersleyeceği için böyle düşünüyordu sanırım. Din adamlarının gereksiz, işe yaramaz varlıklar olduğu konusunda babası gibi düşünüyordu. Heinrich Dayım annemin sadece ağladığını anlatıyordu. O sıralarda anneciğinin sabahtan akşama

kadar ağladığını anımsıyordu. Bir tek Heinrich ileri yaşlarda bile Maria'dan anneciğim diye söz ederdi, diğerleri annem demeyi yeğlerdi. Neyse işte ona göre rahip geldiğinde Maria ağlamıştı. Rahibin, Maria'nın ağlamasını bir itiraf olarak değerlendirdiği kanısındaydı. Kathe Teyze rahibi rezil bir herif olarak hatırlıyordu. Adam annesine bağırıp çağırıp cehenneme kadar yolu olduğunu söylemiş ve karnındaki çocuğun Josef'ten değil, başka bir adamdan olduğunu itiraf etmeye zorlamıştı. Annesi de adamı evden kovmuştu. Adamın ona kin beslemesinin sebebi buydu.

Kathe Teyze bir şey daha anlatırdı; ufaklık Walter, o sıralarda daha altı yaşında olmasına rağmen çeşmeye kadar rahibin peşinden koşmuş ve çeşmenin orada adamın karşısına dikilip –evet karşısına dikilip– siyah cübbesinin ucunu çekiştirmiş ve adama öyle bir bağırmıştı ki ta evden bile duyulmuştu dedikleri.

“Sen kötü bir adamsın!” demişti Walter. “Cehenneme gideceksin!”

Rahip ertesi gün yine geldi. Bu kez yalnız değildi, yanında bir çocuk vardı. Çocuğa samanlıktan merdiveni alıp yukarıya, kapının yanındaki haça tırmanmasını ve destek demiriyle birlikte haçı sökmesini emretti. Maria evin içinde çocuklarla birlikte yatağına sinmişti. Birbirlerine sokulmuşlardı. Hatta Lorenz bile sokulmuştu annesine, o da korkuyordu. Hiçbiri öyle tam anlamıyla Tanrı'ya ve göklerde olup bitenlere inanmasa da tehlikenin yalnızca yerden değil, gökten de geldiğini görüyorlardı.

“Arkasından koşup ona cehenneme gideceğini söylemeyecektin,” diye fısıldadı Heinrich.

Walter fısıltıyla cevap verdi. “Cehenneme gideceğini biliyorum ama.”

“Cehennem hakkında hiçbirimiz bir şey bilmiyoruz,” diye fısıldadı Maria.

“Ben biliyorum,” diye ısrar etti Walter.

Haber yayıldı. Kısa zaman içinde köyde Maria'nın karındaki bebekten, yapılan hesaplamalardan ve hesaplamaların sonuçlarının tümünün Maria'nın aleyhine çıktığından haberdar olmayan kalmadı. Pis bir dedikoduydu bu. Bu yükçü hakkında çıkan dedikodular giderek artıyordu. Babaları kimsenin doğru dürüst ne olduğunu bilmediği dolaplar çeviriyordu. Anne fazla güzeldi. Babaları asker olarak kayırılıyordu çünkü hem hâlâ hayattaydı hem de iki kez izne gelmişti. Lorenz, öğretmenini bile gölgede bırakan, akıl almaz bir matematik becerisine sahipti. Anlatılanlara göre Lorenz, üç haneli iki sayıyı göz açıp kapayana kadar çarpmayı beceriyordu. Kimse büyüye inanmıyordu artık ama yok saymak da olacak şey değildi.

Belediye başkanına herkes yükçüyü soruyordu. O ise hiçbir şey anlatmıyordu. Ne de olsa savaştan önce Josef'le arası iyiydi. Birlikte birtakım işler yapmışlardı. Kendi boğazından kesip onlara yardım ettiğini de herkes biliyordu. Bunu da sadece insan sevgisine bağlamak biraz saflık olurdu. Belki Josef onu bir şekilde eline geçirmişti. Ne de olsa beraber birtakım işler çevirmişlikleri vardı. Bu işlerin ne olduğunu söylemesi lazımdı artık.

"Bu konuda hiçbir şey söylemem," diyordu belediye başkanı.

"Nedenmiş o?"

"Çünkü işte! Seni mankafa."

"Çünkü sen daha fazlasını biliyorsun."

"Bu konuda hiçbir şey söylemiyorum salak herif. Ne uyanık adamlarsınız siz yahu! Zehirli yılan sürüsünüz hepiniz. Bütün köy koca bir bok yığınının başına başka bir şey değil! Hepsinizi toplasan Josef'in tükürük hokkasının dibine yapışanlar kadar para etmezsiniz!"

Walter'in rahibin peşinden koşup karşısına dikildiğini maalesef kardeşinin ölümünden çok sonra anlattı Kathe

Teyzem. Maalesef diyorum çünkü bilsem bunun için gidip dayımı tebrik ederdim. Onu rahmetle anıyorum. Yükçülerin arasında en neşeli insan oydu. Bütün kadınların onu sevdiği ve arzuladığı, ne yapsa affedildiği ve hangisini canı çekse elde ettiği anlatılırdı. Bana kalırsa yakışıklı bir adam değildi ama yakışıklılık idealleri yıllar içinde değişmiş olabilir. Spor yapmadığı halde uzun boylu, geniş omuzluydu; atletik bir yapıya sahipti. Çillerle kaplı incecik bir cildi, kızıl saçları; kollarında, göğsünde ve sırtında bembeyaz bir yün yumağını andıran tüyleri vardı. Abilerinden daha az çalışırdı, çoğunlukla kafa çekerti. Evlenmek için yüzü güzel, tombul bir kadın seçti ama kadın bir süre sonra iyice şişmanlayınca onu beğenmemeye başladı. Beş çocukları vardı ve sıvasız bir evde otururlardı. Bir fahişeye kaptırdı gönlünü. Bunun kendisi için en uygun seçenek olduğunu düşündü. Böylece hiç hesap vermesi gerekmeyecekti. Nikahlı karısı kendine bir sevgili buldu. Adam bir satıcıydı ve bu tombul kadınla ilişkisini çok keyifli buluyordu, hiç utanıp sıkılmadan ziyaretine gelirdi. Bana fokstrot yapmayı öğreten de bu kadın oldu. Walter dayı o fahişeden bıkmıca onu en küçük kardeşi Sepp'e devretti. Sepp de onunla evlendi.

İki kardeş birbirleriyle geçmiş hakkında hiç konuşmazlardı. Sanki topraktan bitmiş gibi adamlardı, hayattan beklentileri kalmayınca solup gittiler zaten.

Katharina okulda herkesten daha hızlı, daha çok ve daha güvenle öğrenirdi derslerini. Öğretmeni ona saygı duyardı. Sınıf arkadaşlarına, Katharina'nın annesinin bir orospu olmasının onun suçu olmadığını söylerdi.

"Kelimesi kelimesine böyle dedi," diye anlattı bunları Kathe Teyze. Tükürüp dişlerinin arasından bir küfür savurdu. Neredeyse yüz yaşına gelmiş bu kadının söyledikleri kulağa, bir kadının değil de bir çocuğun öfkesi gibi geliyordu. "İt oğlu it, bütün sınıfın önünde annemizin orospu olduğunu söyledi. Umarım mezarında ters dönmüştür!"

Öğretmeni o sözleri ederken Katharina sınıfın önünde öylece kalakalmıştı. Gözlerini yerden kaldırmaya cesaret edemeden. Sınıf arkadaşları ondan uzak duruyordu. Paltosaskılığında kendi ceketleri ve paltolarıyla onunkinin arasında en az bir kancalık boşluk bırakıyorlardı. Bir kız arkadaşı ona gizlice çörek verir ve aslında onun tarafında olduğunu ama bunu gösteremediğini anlattığı küçük mektuplar yazardı.

Heinrich için okulun son yılıydı. Bir sonraki yıl okuldansayırdı. Sınıfta hep çok sessizdi. Ona düşmanlık beslemeleri onu çok üzerdi.

Walter artık kocaman olmasına ve neredeyse yakında resmen okullu olacak olmasına rağmen Maria onu kucağında taşırdı. Mutfakta onunla birlikte öyle bir hoplardı ki dolaptaki çatal bıçak şangırdardı. Düşük yapmayı umut ederdi ama artık iş işten geçmişti. Midesi bulanmadığı için doğacak çocuğun kız olacağını düşünüyordu. Sadece oğlanlara hamileyken midesi bulanmıştı. Katharina'ya hamileyken başı dönmüş ama midesi hiç bulanmamıştı. Acaba düşük yaparsa dedikodular da sona erer miydi?

Temmuzda Lorenz'i kız kardeşine yollayıp ondan gelip kendisini almasını istemişti. Bir ölüm kalım meselesiydi bu. Lorenz sabahın dördünde yola çıktı. Öğlene doğru teyzesine vardı. Eniştesi arabayı hazırladı. Daha o akşam kız kardeşinin evindeydi Maria. Artık güvendeydi. Örtülere sarıp sarmalayıp yanında bir parça çikolatayla sıcak çay getirdi kardeşi ona. Lorenz, Katharina, Heinrich ve Walter evde tek başlarına kaldılar. Maria bir kız çocuk doğurdu. Rahip yanaşmadığı için Maria'nın kız kardeşi tarafında L.'de alelacele vaftiz edildi. Vaftiz adı olarak Margarethe verildi. Maria bir hafta sonra evine geri döndü.

Savaşın üçüncü yılında işleri yolunda giden kimse yoktu artık. Posta şefi yardımcısının ve annesinin hediye edecekleri pek bir şeyleri kalmamıştı. Hiçbir şeyleri kalmamıştı

demek daha doğru olur. Yazın elma veriyorlardı sadece. Bir kere de kiraz verdiler ama kiraz Maria'da da vardı. Yukarıya Maria'nın evine çıkmaya cesaret edemediği için utanç içindeydi adam. Maria onu aradıkça, o kaçıyordu. Maria köye gitmiyordu artık. Bir keresinde kapısı çalındı, kapının önünde şapkasını yüzüne kadar çekmiş bir adamla, baş örtüsüyle yüzünü kapayan bir kadın duruyordu. Mutfağın perdesini şöyle bir aralayınca onları tanıyamadı önce. Bir daha hakarete uğrayacağından, suçlanıp başına bela alacağından korktuğu için açmadı kapıyı. Adam kadını omzuna alıp kadın da pencereden onu göremesin diye Maria mutfakta yere oturdu. Grete'yi kendine doğru çekip ona sessiz olmasını işaret etti. Aslında buna gerek yoktu. Sonradan anladı ki gelenler iyi niyetle çalmışlardı kapısını, ona sadece iyi bir kadın olduğunu düşündüklerini ve rahibin kışkırtmalarına gelmediklerini söylemek istemişlerdi.

Bir keresinde rahip kürsüden yükçü takımının nerede olduğunu sordu. Her zaman en arka sırada otururlardı. Öte yandan köydekiler rahibin bu ahlak kumkumalığını doğru da bulmuyordu. Kim olduğunu sonradan kimse öğrenemedi ama tam vaazın ortasında birisi "Yeter artık, sus be!" diye bağırdı. Bir diğeri ise bağırmasa da rahibin çenesini kapatması gerektiğini homurdandı. Ne de olsa Maria da Josef de oralydılar, oysa rahibin nereli olduğu bile belli değildi.

Karınları açtı. Babaları hariç altı kişi olmuşlardı.

Küçük Grete bakımı kolay bir çocuktü. En sevdiği şey annesinin yanında olmaktı. Maria onu kucaklayıp kalçasının üstüne oturtur, o da bacaklarıyla annesine sarılırdı. Bazen de kızı kucağına oturtup hırkasıyla çocuğun omuzlarını ve başını örterdi.

"Burası senin evin," derdi kızına.

Katharina için oyuncak bir bebektü o. Onunla istediği gibi oynardı. Grete yumuşacık gülümseyip ağabeylerinin ve ablasının gözlerinin içine bakardı. Walter gazete kâğıdından

Napolyon'un şapkasına benzer şapka yapıp kardeşinin başına geçirir ve sonra da saçlarını düzeltirdi. Heinrich uzun bir kiremitten ucu kaptan kafası şeklinde bir baston oyup kardeşinin eline tutuşturmuştu. Çok becerikliydi bu işlerde. Mutfak masasının ortasında büyük bir ciddiyetle, hiç sesini çıkarmadan uslu uslu otururdu. Katharina annesine o güzel kırmızı kumaşı kardeşi için kullanıp kullanamayacağını sordu. Kesmeyecekti, sadece Grete için bir kral pelerini yapacaktı. Masanın üstünde oturan bebeğin sağını, solunu ve arkasını yastıklarla desteklerdi Maria. Bu onun tahtıydı. Kumaşı bu tahtın üstüne serecekti. Maria kumaşı saklamıştı, günün birinde bir elbise dikmek istiyordu. Sofraya patates ve un lapası dışında bir şey koyamayınca insanın aklına şık elbise dikmek de gelmiyordu. Ayrıca bu kumaş belediye başkanının hediyesiydi ve bunu düşünmek hoşuna gitmiyordu.

"Sen bizim kraliçemizsin," derdi Katharina. O zamanlar Grete daha üç yaşında bile değildi. "Hadi söyle bakalım: Ben kraliçeyim."

Grete "Kraliçe," derdi.

"Kraliçe Grete, de!"

"Kraliçe Grete."

"Bak yine söyledi!" diye sevinçle bağırırdı Katharina, annesine.

Kraliçe Grete benim annemdi. Kesinlikle bir kraliçe olmak istemezdi. Göze batmak hoşuna gitmezdi onun. Elinden gelse görünmez olmayı seçerdi. Onu düşününce, yatağa uzanmış kitap okuyan hali geliyor gözümün önüne. Oturma odasındaki sedirde yatardı. Kuş tüyü yorganı vücudunun üzerindeki bir buluttu. Hastaydı, hemen hemen her zaman hastaydı. Her seferinde bedeninin bir parçası alındığı için hastanede olurdu çoğu kez. Her gün biraz daha zayıflıyordu. Onu hastanede ziyarete gidemezdik, bizim için çok uzun bir yoldu bu. İçine bir parça tereyağı attığı çikolatalı muhallebi dışında hiçbir şey pişirmezdi. Savaş gazilerine ait bir

tesiste kalıyorduk. Babam savaşta sakatlanmıştı, Rusya’da bir bacağı donmuştu. Bir kamyonda otururdu. Lojmanın yöneticisiydi. Bir maaş alırdı ve biz orada parasız otururduk. Savaş gazileri ve bizim için bir aşçı kadın yemek yapardı. Zenginlerin evindeki gibi.

Annemiz bulutunun altında yatar, bir kitap okurdu. Kitabın yazarının adı Sigrid Undset’ti ve kitabın kapağında, başının çevresinde saç örgüsü olan bir kadın fotoğrafı vardı. Biraz tombul ama güzel bir kadındı. O zaman kadınların hep böyle olduğunu söylerdi annem. “Ben kocamı aldattım,” kitabın ilk cümlesiydi. Bu hiç aklımdan çıkmadı. Annem yüksek sesle okur ama biz hiçbir şey anlamazdık. O günlerde kız kardeşim yedi, ben dokuz yaşındaydım. Annem çevresindeki her şeyi unuttur, hiçbir şeyi umursamazdı. Sanki orada değilmiş gibi hiçbir şeyden rahatsız olmazdı.

Bir belgede “23 Ekim 1956 günü Macaristan’da, Sovyet egemenliğine ve komünizme karşı Doğu Avrupa ülkelerindeki ilk silahlı ayaklanma başladı. Sovyet tanklarının müdahalesi bu ayaklanmayı kısa sürede bir ulusal bağımsızlık savaşına dönüştürdü,” yazdığını okuyorum.

Macar göçmenleri, savaş gazileri dinlenme tesislerine kabul edildiler. Her yer tıkabasa doluydu. Her bir sandalye, her bir yatak. Tek bir yatakta bütün bir aile yan yana yatıyordu. Boşta olan her alan kullanılıyordu. Mutfakta aşçılar çalışıyordu. Makarna suyu kaynıyor, etrafa yağlar sıçırıyordu. Mutfakta çalışan yardımcı kızlar sebze ve yeşillik ayıklıyordu. Her sabah binanın önünde koca bir kamyon durup yiyecek boşaltıyor, boşaltılan yiyecekler bodruma taşınyordu. Babam elinde bir not defteriyle gelen her şeyi tek tek kaydediyordu.

Daha önce rahat rahat beş odada yaşayan ailemiz iki odaya sığışmıştı. Bize ait bir mutfığımız yoktu, yemekler bir servis asansörüyle geliyordu. Oradan alıp masalarımıza götürüyorduk. “Bunların lezzetli olması mümkün değil,” diyordu annem. “Bunca insana yemek yapmayı bilmek gerek, bizim

personelimiz geçici elemanlardan oluşuyor. Sanki bizimle bir ilgisi varmış gibi de “bizim personel,” diyorum.”

Koridorlarda erkekler, kadınlar, çocuklar oturuyor; oradan oraya top oynanıyordu. Merakla kapı aralığında bakıyor ama dışarı çıkmaya cesaret edemiyorduk. Macar erkekleri eşofman altı giyyordu. Sanki maçın başlamasını bekler gibi bir halleri vardı. Ortalığa kirli çamaşır ve sigara kokusu sinmişti. Annemiz bunun sıkıntısı içindeydi. Mum yakıp söndürüyordu. Kuruması için çevreye çam dalları yerleştiriyor, kuruyunca da onları yakıyordu. Taze ve yanmış çam iğnelerinin kokusuna bayılıyordu.

Geçmişin anılarını sakladığım kutuda bir fotoğraf buldum. Ortada ben varım, sağımda ve solumda birer okullu kız daha var. Hepimiz bikini giymişiz. O kızlarla aynı yaştayım ama boyum onlardan kısa. Bu annemin daha çok hastanede kaldığı döneme ait bir fotoğraf. Fotoğraf çekilirken aklımda o vardı. Sağlık durumu hakkında bilgimiz yoktu. Kısa bir süre sonra öleceğini bilmiyorduk. Öldüğünde buna inanamadık. Tanımadığımız insanlar gelip başımızı okşarken “Zavallı öksüzler,” diyorlardı. Çok tatsız bir durumdu. Annemi hastanede ziyaret ettiğimizde çok canlı hatta neredeyse coşku dolu gelmişti bize. Bir süre sonra midesi bulanmaya başlayınca bizi odadan dışarı çıkardılar. Şimdi bunun morfinin etkisiyle olduğunu biliyorum.

Grete öldüğünde ablaları ve ağabeyleri henüz hayattaydı. İlk giden Kraliçe Grete oldu. O zaman kız kardeşleri, ağabeyleri, çocukları yani iki kız kardeşim ve erkek kardeşim sanki hasta olduğunu bilmiyormuşuz, sanki bu ölümcül hastalığa yakalanmamış, sanki ölüm hiç yokmuş gibi neye uğradığımızı bilemedik. O günü hiç unutmayacağım. Bir kız arkadaşım bana hediye gelen köpeğini anlatmıştı. Ne yapıp edip bana göstermek istiyordu. Hemen o anda. Önce onunla evlerine gidip köpeğini görecekti, sonra da öğle yemeği için teyzeme koşacaktım. O sıralarda annem hastanede yattığı için kız kardeşlerimle birlikte Kathe Teyze’de kalıyorduk.

Yemekte haşlanmış patates ve havucun yanında bir parça da et vardı. Çorba yapmak için eti o kadar uzun süre haşlamışlardı ki yerken lifleri insanın dişine dolanıyordu. Günlerden cumartesiydi. Eve geldiğimde kız kardeşimin başını duvarlara vurduğunu gördüm, Kathe Teyzem de kafasını çorba kâsesinden kaldırmadan ağlıyordu. Ne olduğunu hemen anladım. Zaten sonra bana fısıltıyla söylediler. Annemiz ölmüştü. “Grete öldü.”

Yeniden kış oldu. Artık hiçbir şeyleri kalmamıştı. Mutfak tavanına asılı domuz pastırmasının sert kabukları bile bitmişti. Kalan son patatesler yenecek gibi değildi.

Dışarıda kar yağıyordu. O kadar şiddetli yağıyordu ki mutfak penceresinden çeşme bile görünmüyordu. Lorenz okuldan döndü. Öğleden sonraydı. Saçlarındaki karları silkeleyip okul eşyalarını mutfığa bıraktı. Hiç konuşmadan annesini selamladı. Her zamanki gibi Grete annesinin kucağındaydı. Katharina, Walter’le ev ödevlerini yapıyordu. Lorenz ahıra gitti. Heinrich’e yakacak odun alıp eve gitmesini söyledi, işe o devam ederdi. Artık Heinrich kardeşine karşı gelmeyi bırakmıştı. Köpeğe bir ısıklık çaldı, birlikte gözden kayboldular. Neden diye sormadı bile. Lorenz bir süre orada bekledi. Ayaklarını yere vurarak ısınmaya çalıştı. Dağların yamaçlarından karanlık çökene kadar orada beklemek istiyordu. Sonra bütün gece boyunca, en ince ayrıntısına kadar planladığı şeyi yapmaya girişti. Hazırlık yapmış, samanlığa bir çift kalın çorap saklamıştı. Babasının kalın eldivenlerini, ikinci bir gömlek ve bir çift uzun paçalı don da saklamıştı. Başka zamanlarda asla uzun paçalı don giymezdi. Nedense bunu korkaklık göstergesi gibi bulurdu. Başka nasıl ifade edebileceğini bilmiyordu. Bütün giysileri üstüne geçirdi, babasının kalın çift kat kumaşıyla kulakları örten kasketini taktı. El arabasının kenarına oturup babasının ona büyük gelen dağ ayakkabılarını da giydi. Eskisi kadar büyük de değillerdi artık. İki çift çorap giyince tam oluyordu. Son olarak

da ağır kokan ve küçük bir sırt çantasına sığmayacak kadar çok eşya taşımak gerekmediği için kullanılmayan büyük sırt çantasını omzuna vurdu. Üstünden geçile geçile dar bir oluk halini alan, çeşmenin yanından geçip aşağıdaki asfalt yola kadar uzanan karlı patikadan yürüyerek uzaklaştı. Yağan kardan korunmak için başı önüne eğik, yol boyunca köye kadar yürüdü. Köyün içinden geçip öte taraftaki son çiftliğe doğru ilerledi. Arada ıslık çalıyor hatta bir şarkının bazı kıtalarını söylüyordu. Bu saatte kimsecikler olmazdı dışarıda. Ancak eğer birini göreceksin olsa, onu dikkat çekecek şekilde selamlamayı kararlaştırmıştı. Böylece sonradan, gizli bir şey yapmadığı kalırdı akıllarda. “Yükçülerden Lorenz’in keyfi yerinde bugün,” diye düşünecekti birisi onunla karşılaşacak olsa. Kimseyle karşılaşmadı. Böyle kar yağarken kim çıkardı ki evinden. Gerçi pencereden bakan birileri olabilirdi belki. Bir bakan vardır mutlaka. O zaman da Lorenz’in masum ve kötü havaya rağmen keyifli olduğunu görebilirdi.

Köyün öbür ucundaki son evde bir okul arkadaşı oturuyordu. Lorenz’in arada bir iki çift laf ettiği tek arkadaşıydı. Hatta onu sevdiği bile söylenebilirdi. Ancak o zamanlar Lorenz Dayımın zihnine herkesten uzak durması gerektiği, dolayısıyla hiç kimseden hoşlanmaması gerektiği düşüncesi yerleşmişti. Çocuğa matematik ödevlerinde yardım ederdi, hatta bir seferinde iyi not almasını bile sağlamıştı. Evin yanına yanaştığında ortalık zifiri karanlıktı. Kapının demir halkasını vurdu.

Emil’in annesi açtı kapıyı. Lorenz hemen kasketini çıkardı. Kadın daha sormadan onu hemen tanısin ve korkmasın diye.

“Ne istiyorsun?” diye sordu kadın Lorenz’in adını anmadan. Lorenz bu davranışın kabalık olduğunu düşündü. İçinden küçük bir öfke dalgası yükselirken tam gırtlığının hizasında buna engel oldu. Bir yutkunup elinden geldiğince neşeli bir ifade takındı. Evde okuma kitabını bulamamıştı.

Herhalde Grete bir yerlere atmıştı. Ufaklık zaten her şeyi kaybediyordu. Ertesi gün bulurdu mutlaka ama ancak okuldan sonra. Oysa derste iki sayfayı yüksek sesle okuması gerekiyordu ve okuması maalesef o kadar iyi değildi. İşte kimi matematikte, kimi de okumada iyiydi. Keşke onun okuması da iyi olsaydı falan filan. Bir gece önce kararlaştırdığı ve sessizce prova ettiği şekilde konuşuyordu. Ağzından çıkanlar saçmalığın dik âlâsı olsa da öyle konuşmaya karar vermişti. Hesabı buydu. Emil'in annesini tanıyordu. Kadının, matematik yeteneği yüzünden ona hayranlık duyduğunu ama oğlu bu derste zayıf olduğu için kıskandığını da biliyordu. O yüzden, sanki o da güzel okuma becerisi yüzünden Emil'e imreniyormuş gibi rol yapmayı planlamıştı.

"Emil'e okuma kitabını yarına kadar ödünç verebilir mi diye soracaktım."

Lorenz'in ailesi hakkında anlatılanlar pek iyi şeyler sayılmazdı. Hatta tam tersine. İnanan da vardı, inanmayan da. Yine de inananların bazıları rahibin davranışını aşırı buluyordu. Sanki kendini Tanrı'dan üstün görür gibi. Bu yükü çocuklar, keyifleri oldukça ya da işlerine geldikçe okula gidiyordu. Bu eleştirilecek bir şeydi tabii. Maria neredeyse hiçbir şeyle ilgilenmiyordu. Onu artık köyde gören de yoktu. Kibirdendi bu. Emil'in babası annesini hayal gücüne biraz gem vurması için uyarıyordu. Onlar hakkında ne biliyordu ki? Sadece bu yükünün annesinin herkesten ama herkesten daha güzel olması, kötü biri olmasına sebep olamazdı. Karısıysa bunun tam da kadın hakkında konuşmayı gerektirecek bir sebep olabileceğini söyleyerek adama karşı çıkıyordu. Öyle olsa haçın evinden sökülmesine razı gelir miydi hiç?

"Bekle biraz," dedi kadın Lorenz'e.

Yine adıyla hitap etmemişti ona, eve de davet etmemişti. Bunu da nezaketsizlik olarak kabul etti Lorenz. Hatta kötülük olarak aldı. Suratına kapandı kapı. Kar o kadar şiddetli yağıyordu ki kasketini çıkarttıktan bir iki dakika

sonra saçları beyaz bir örtüyle kaplanmıştı. İnsan dilenciye bile böyle davranmazdı. Üşüyordu, ayakkabılarını birbirine vuruyordu. Emil başını kapıdan uzatıp ona kitabıyla bir elma verdi. Açık renk cılız bir köpek, burnunu Emil'in diziyle kapının dikmesi arasına sokuşturuyordu. Kendini Lorenz'e okşattı. Hiçbir işe yaramayan yumuşak başlı bir hayvandı. Lorenz kitabı kemerinin içine sokup el örgüsü kazağını üstüne çekti ve karın içinde bata çıka gitti.

Yoluna devam etti. Arkamdan bir bakan olursa doğru yoldan yürüdüğümü görürler. En işlek yolun tam ortasından. Üstü hemen karla kapandığı için ayak izleri görülüyordu artık. Görüş alanından çıkmış ama henüz köye yaklaştıkça sıklaşan evlere varmamıştı. Yol kenarındaki çite tırmandı. Kar küreyicinin yolun iki yanına attığı kar yığınlarının altında kaldığından çit hemen hemen hiç görünmüyordu. Çitinin üstünden öte yana atlayınca göğsüne kadar karların içine battı. Zorlanarak tarlaların arasından geçip ormana doğru ilerledi. Yazın beş dakikada katedeceği yol on beş dakika sürdü. Ormana doğru yükselen yamacı dizlerinin üstünde geçip ormanın içine girdi. Orman burada çok sıkı, ağaç gövdelerinin arasında çok kar yoktu. Biraz soluklanması gerekiyordu. Yere diz çöküp üstündeki, kasketindeki ve eldivenlerindeki karları silkeledi. Sonra ormanın içinden Emil ve ailesinin oturduğu eve geri döndü. Ahır ve samanlık evin arka tarafındaydı. Evin içinden ahırda ya da samanlıkta olanları görmek de duymak da mümkün değildi.

Ormanın kıyısından ahıra kadar olan mesafe on metre ya vardı ya yoktu. Yalnız içinde kar birikmiş bir çukuru aşmak gerekiyordu. Daha ilk adımı atar atmaz, çukurun dibine kadar kaydı. Bir an boğulacağını sandı, içini korku hatta panik kapladı. Yüzer gibi kollarıyla kulaç atmaya çalıştı. Kar kasketinin içine, yakasının arasına girmişti; yüzü soğuktan alev alev yanıyordu. Kulaç atıp debelenmeye devam etti, soluğunu tutup başını karların arasından çıkarmayı başardı. "Bir daha hayatta geri dönemem," diye

geçirdi aklından. Samanlığa ulaşana dek mücadele etmeye devam etti. Pervazın altında elbiselerindeki, kasketindeki ve eldivenlerindeki karları silkeledi. Bitkin düşmüş, bacakları hissizleşmeye başlamıştı; ayaklarının üst tarafında hiçbir şey hissetmiyordu. Ciğerleri yanıyordu. Bir küfür savurmak geldi içinden ama cesaret edemedi. Kendini biliyordu, küfre bir başladı mı alamazdı kendini sonra.

O sırada başının üstünde bir ses duydu: “Cik cik, cik cik cik! Cik cik... Cik cik cik!”

Ahırın alçak damına bir ispinoz kuşu konmuştu. Lorenz’i görmüyordu. Bütün kuşları seslerinden tanırdı o. “Uç git evine, donacaksın buralarda,” dedi usulca.

Samanlıktan ayaklarına doğru bir sincap sıçradı.

“Koş git evine, donacaksın yoksa buralarda,” dedi o hayvana da.

Ormandan aşağı uzanan yamaç yağın kar yüzünden parlıyordu. Tek bir iz bile görünmüyordu. Kar tabakasının altında yüzmek zorunda kalacağını hesaba katmamıştı. Şimdiyse bunun hiç de kötü olmadığını düşünüyordu. İzlerini kimse göremezdi. Kimse ondan kuşkulanmazdı. Bir önceki gece yatakta ağabeyi Heinrich’in yanında yatarken bu şekilde planlamıştı her şeyi. “Eğer resmi bir şekilde Emil’e gider, annesine de nazik davranırsam hırsızın Moosbruggerlerin Lorenz’i olduğu kimsenin aklına gelmez çünkü böyle bir yüzüzlük yapılabileceğini düşünmezler. Böyle bir arsızlığı yükü birinden bile beklemezler. Oysa ben hiçbir şey yapmasam ve onlar bir şeylerinin çalındığını fark etse hemen akıllarına yükçüler gelir, hatta doğrudan benden kuşkulanırlar. Ben çalmış olmasam bile böyle düşünürler.” Okuma kitabı numarası bir yanıltma manevrasıydı. Hiç kimseyi, iltifat edilen biri kadar kolay kandıramazsınız. Lorenz Dayım bu fikriyle gurur duyuyordu. Kathe Teyzemin anlattığına göre, ta ölümüne kadar bu olayı düşünüp düşünüp gülmüş.

Önce samanlığa, ardından da ahıra girdi, ahırdan da sesizce evin kilerine süzüldü. Kilerin tavanında dizi dizi domuz

pastırması asılıydı, raflar peynir tekerleriyle doluydu. Bu insanlar erzakı düzmüştü. Demek ki buna imkânları vardı. Konserve kavanozları üst üste dizilmişti. Armut, elma, lahana ve kabak turşusu; tuzlanmış et, ayva kompostosu, vişne kompostosu. Eline ne geçerse sırt çantasına tıktı. O kadar doldurdu ki neredeyse kaldırıp sırtlayamayacaktı çantayı. Sonra çukurun dibindeki tünelden sürünerek karın altından geçip ormana doğru ilerledi. Ormana varınca, ağır sırt çantasını çeke çeke köy yolu boyunca yürüdü. Arada bir durup soluklanıyordu. Yukarıda ana yolun bitip evlerine çıkan yokuşun başladığı yerde karı ayaklarıyla ezerek bir çukur açtı ve vurduğu voliyi oraya sakladı. Ardından da boş sırt çantasıyla Emil'in evinin yukarısına dek, karlara bata çıka ormanın içinden yürüdü.

O gece boyunca tam beş kez gitti geldi Emillerin evine. Kileri tamtakır etti. Tek bir konserve kavanozu bile bırakmadı onlara. Peyniri, sosisleri, ekmeği aldı. Gökten yağın kar izlerini örttü. Son seferinde sırt çantasına üç tane de tavuk tıktı. Tavuklar için daha günler öncesinden ahırda, ineklerin gerisinde gizli bir bölme yapmıştı. İş bittiğinde saat gecenin ikisi olmuştu. Parmaklarını bir yere sıkıştırırsa hissetmeyecekti artık. Yatağına kadar gidemedi, mutfakta yere uzandı. Tüm elbiseleri üstündeydi. Kalın kumaştan kasketi başında, iki çift eldiven ellerinde, babasının dağ botları ayaklarındaydı.

Ancak ertesi gün okula gitmemelik etmedi. Sabah olunca annesine nerelerde olduğunu ve neler yaptığını söylemedi. Maria da fazla bir şey sormadı. Lorenz'e güvenirdi. Ne yaparsa sevdiklerinin iyiliği için yapardı. Lorenz annesinden okuma kitabını ütülemesini istedi. Kitap buruşmuştu ve ona ait değildi. Bugün sahibine geri vermesi gerekiyordu. Kadın ütünün içine kor halinde kömürleri yerleştirdi, kitabın üstüne bir örtü koydu. İş bittiğinde kitap yeni gibi duruyordu.

Lorenz okuldan sonra kardeşlerine, o çukurdan eşyaları taşımasına yardım etmelerini emretti. Evde nereye saklaya-

caklarını da planlamıştı. Eğer birinin aklına Emillerin evine yükçülerden birinin girdiği düşecek olursa diye. Ancak ya hiç kimsenin aklına böyle bir şey gelmedi ya da geldi de yükçülerin kararlılığından korkup çenelerini tuttular ve görmezden, bilmezden geldiler.

Kathe Teyzem bana ağabeyinin o gün annesinin ona nasıl baktığını bir zaman anlattığını aktardı. Lorenz hayatında bundan daha güzel bir şey yaşamamıştı. Hayatının en güzel günü olmuştu o gün. Annesiye o günkü kadar güzel olmamıştı hiç. Hayatında bir daha o gün olduğu kadar mutlu olmamıştı. Bütün öğleden sonra sobanın yanındaki sedirde yatıp uyumuştı. Tavuklardan birinin kanadı kırılmıştı. Maria hayvanın kafasını kesip tüylerini yoldu ve tavuk suyuna çorba yaptı. Oğlunun ayaklarına ısıttığı bir örtü sardı ve üstünü sıkıca örttü. Akşam tam bir ziyafet vardı. Lorenz'e öğretilecek bir şey yoktu. O nasıl hayatta kalıncasını biliyordu. Kimse ona bir şey diyemezdi. Hiç kimse.

Savaş 1918 kasımında sona erdi ama Josef'in eve gelmesi Noel'i buldu. Belediye başkanı artık belediye başkanı değildi. Artık belediye başkanlığı kalmamıştı. Devletin yetkilerinin nasıl kullanıldığını köyde bilen yoktu. Herkes zayıflamıştı. Geri dönen askerler bembeyazdı, daha otuzuna gelmemiş olanlar bile.

Josef belediye başkanını bir kenara çekti.

"Nedir bu dedikoduların aslı?" diye sordu.

Josef solgunlaşmamıştı. Göğsünün ortasına kadar uzanan siyah bir sakal bırakmıştı. Ürkütücü bir görünüşü vardı. Gözleri, içinde birer düşmanın yandığı içi boş yumurtalıklar gibiydi. O güne dek kimse görmemişti böyle bir şey. Çocuklarını selamlamış, karısının yüzüne bile bakmamıştı. Bir de Margarethe'ye bakmamıştı. Çeşmenin üstü karla kaplı kenarına oturup yanında getirdiği fırçayla üstünü başını fırçaladı. Yeni giysiler getirmişti yanında, sivil giysiler. Kalın flanelden kareli, yumuşacık, yeni bir gömlek; fitilli

kadifeden bir pantolon, o da yeniydi. Kahverengi deriden bir kemeri vardı. Balıksırtı desenli, yeni bir İtalyan ceket. Hepsi yepyenydi. Kareli gömleğine uygun bir kravat bağlamıştı. Sanki ikisi de bu işlerden anlayan biri tarafından bir arada seçilip alınmış gibiydi. Sırt çantası da yeniydi. Her zamanki gibi kaba ketenden değil, deridendi. Yumuşacık bir deriden. Bütün bunları ona kimin verdiğini ya da nereden aldığını, aldıysa parayı nereden bulduğunu kimse sormuyor, kimse kendiliğinden bir şey söylemiyordu. Yeni bir insan olmuştu sanki. Böylece indi köye ve belediye başkanını bir kenara çekti. “Nedir bu işin aslı?”

“Neyin aslı?”

“Ne demek istediğimi bal gibi biliyorsun. Rahip bizim haçı neden söktü? Onu soruyorum.”

“Neyin aslını soruyorsun? Lafı ağzında geveleme Josef, sen bile ne kastettiğini söylemeye cesaret edemiyorsun.”

“Bu piç kurusu benden mi değil mi diye soruyorum.”

“Kim demiş bunu?”

“Doğru mu söylenenler?”

Artık adı sadece Gottlieb Fink olan eski belediye başkanı “Senin bilmek istediğin bir şey var, tamam ama benim bilmek istediklerim de var. Ne yapacağız şimdi? Birbirimizin sorularını cevaplayalım mı cevaplamayalım mı? Peki o zaman kim söylüyor bunu?” diye sordu.

“Daha Innsbruck’ta karşılaştığım biri söyledi bana. Onu tanımıyorum bile ama herkesin bu meseleyi bildiğini söyledi. Herkesin. Bizimle hiç ilgisi olmadığı halde biliyordu.”

“Başka kimin olacak küçük Grete? Adını bile ağzına alamıyor musun? Ne yaptı o sana? Başka kimden olacak?”

“Ben de sana soruyorum. Tam olarak bunu soruyorum belediye başkanı.”

“Ben artık belediye başkanı değilim. Sadece Gottlieb Fink’im, o kadar.”

“O zaman Gottlieb Fink’e soruyorum. Bu piç kurusu benden mi?”

“Ah be Josef, savaştan geliyor olsan da savaş insanları daha iyi değil, tersine daha kötü yapıyor olsa da ve Margarethe küçük bir çocuk olsa da o bir insan ve bir adı var. Benim yanımdayken ona piç kurusu değil, adıyla hitap edersen sevinirim. Onun adı Margarethe ve herkes ona Grete diyor.”

Gottlieb Fink’in Josef Moosbrugger’le konuşmasını böyle hayal ediyorum, böyle hayal etmek istiyorum. Kathe Teyze bütün kardeşlerinden daha uzun yaşadı ve bir tek o hayatta kalana kadar bilgi toplama işini erteledim durdum. Aslında ben bu ifadeyi kullanmazdım ama Kathe Teyze böyle söyledi, “Bilgi toplama işini,” dedi.

Telefonda bana “Bilgi toplamak için mi ziyaretime gelmek istiyorsun?” diye sordu.

“Evet, bilgi toplamak istiyorum,” cevabını verdim. “Herkesin nereden geldiğini bilmeye hakkı var. Peki seni ziyarete gelebilir miyim?”

Bir kez anlatmaya karar verdi mi çok canlı anlatırdı teyzem. Gerçekten çok canlı. Bu sözcüğü bilerek kullanıyorum. Anlattığı insanlar sanki hayattaymış gibi olurdu. Dahası sanki o anda orada, Güney Tirol Sitesi’ndeki mutfağında oturup konuşuyorlarmış gibi olurdu.

“Dedem savaştan dönüp küçük Grete’yi, yani annemi görünce ne dedi?” diye sordum.

“Ne mi dedi? Ne desin ki? Hiçbir şey. Köye inip Fink’i bir kenara çekti,” diye cevapladı Kathe Teyze.

“Peki, Fink’e ne dedi?”

“Ne diyecek ki? Bu dedikodunun aslı astarı var mı? Bunu sormuş olmalı.”

“Ya Fink ne cevap verdi?”

“Fink ne cevap versin? Ne dedikodusundan söz ediyorsun demiştir. Başka bir şey söyleyeceğini tahmin etmiyorum. Ya babam, acaba o ne demiş olabilir? Bu piç kurusunun ondan olmadığını söylemiş olabilir. Fink de ‘Piç deme o çocuğa, onun adı Margarethe ya da Grete. Savaştan gelmiş olsan da insanlara adıyla hitap etmeyi öğreneceksin Josef,’ demiş-

tir. Fink böyle konuşmuş olmalı. Başka bir şey diyeceğini sanmıyorum...”

Kathe Teyze Josef’le Gottlieb arasındaki bu konuşmayı benim gözümün önünde uydurdu. Sanki onlar konuşurken o da oradaymış gibi değil de sanki o konuşma o anda gerçekleşiyormuş gibi. Onun tarzı buydu. Canlı derken bunu kastediyorum.

Bu konuşmanın sonunda ortaya kocaman, gerçekten kocaman bir yalan çıktı. Kathe Teyzem böyle bir yalanın uydurulamayacağından, bunun şeytanın işi olduğundan emindi.

Kathe Teyze Gottlieb’in neden böyle davrandığını bilmiyordu. Josef’le arası bir süredir şekerrenkti. Josef düşmanca davranıyordu. Savaşın bitiminden hemen sonraki dönemde Josef herkese düşmanmış gibi davranıyordu. Askerlerin çoğu aynı durumdaydı ama Josef özellikle Gottlieb Fink’e karşı acımasız bir tavır içindeydi. Eğer dedikodular doğruysa karısına göz kulak olmadığı içindi. Böylece Josef adamdan hesap sordu, hem de en sert sözlerle. “Başka türlü olduğunu düşünemiyorum,” dedi Kathe Teyze. Gottlieb Fink de Josef’in sorusunu cevapladı.

“Senin aklından neler geçiyor Josef?” diye sordu savaşın sonuna kadar belediye başkanı olan Gottlieb Fink. “Ne sanıyordun sen? Sen Gottlieb’e bir emir vereceksin, o da bunu yerine getirecek; öyle mi? Senin ağzından çıkan ne bir rica duydum ne de bir teşekkür. Beyimiz bu kadar alçalamaz, değil mi?”

“Bana nutuk çekme!” dedi Josef. “Tek bir şey bilmek istiyorum. Maria’nın evine giren bir Alman oldu mu? Oldu mu?”

“Beyimiz şimdi de sanki araya hiç zaman girmemiş gibi,” dedi Gottlieb “gelmiş bir polis gibi sorguya çekmeye hakkı olduğunu düşünüyor. Bir Alman tutturmuş gidiyor. Demek istiyor ki ben belediye başkanı olarak yapmam gerekenleri yapmamışım. Maria’yı ziyaret edecek bir Alman’a engel olabilmişim gibi.”

“Adam onu ziyaret etti mi?”

“Hayır,” dedi belediye başkanı. Bu ilk yalanıydı. Hannoverli adamın yukarıdaki eve çıktığını biliyordu. Kendi gözleriyle görmüştü, yine de tekrarladı:

“Hayır, eve girmedim.”

“Yani öyle bir Alman yok mu diyorsun?”

“Var, var ama Maria’nın yanına gitmedi.”

“Bu piç kurusunun babası oymuş ama,” dedi Josef.

“Bak bir daha söylüyorum,” dedi belediye başkanı, hat-ta belki Josef’in balıksırtı ceketinin yakasına da yapışmış olabilir. “O çocuğun adı piç kurusu değil, Margarethe ya da Grete. Hayır, o Alman onun babası değil.”

“Kim öyleyse?”

Kathe Teyze tam bu noktada belediye başkanına birden bir şey olduğunu söylüyor. “Başka türlüünü aklım almıyor,” diyor. Büyük yalan buydu işte. Teyzem Gottlieb’in bu kadar büyük bir yalan söylemeyi planlamış olacağına inanmıyor. Burada da işin içine şeytanın karıştığını düşünüyor.

Eski belediye başkanı Gottlieb Fink “Çocuk benden. Grete benim çocuğum. Benim kızım Margarethe,” dedi.

Josef’i yakasından tutup kendinden uzaklaştırdı ve konuşmaya devam etti. Bu sefer belki gerçekten balıksırtı desenli o şık ceketinin yakasından tutmuştur. Ömrü boyunca Tanrı’nın var olup olmadığından emin olmayan teyzem, bu sözleri de ona şeytanın söylediğinden kuşku duymuyordu.

“Aklından neler geçiyor senin Josef? Vatan toprağına salimen ayak bastığına, bu rezil savaştan bir bacağına, kolunu ya da gözünü kaybetmeden sağ çıktığına şükredeceğine ne idiği belirsiz bir herifin kulağına bir şeyler fısıldadığı Innsbruck’tan buraya gelip beni suçluyorsun. Ben sana bu temiz ceketini nereden bulduğunu soruyor muyum? Bu temiz pantolonu, çift kat deriden bu kemeri? Evet ben görürüm böyle şeyleri. Sen güzel karını bana emanet ediyorsun. Neyim ben? Ağaç kütüğü mü? Hiç sanmam. Ben bir insanım, üstelik de erkeğim. Senin karın Maria ise... Bak

seni uyarıyorum, sakın ona el kaldırma, en hafifinden bile. Peki o ne? Odun mu? O bir kadın. Sen kendini beğenmiş, savaş mağlubu asker eskisi; böyle bir kadının sadece sana kalacağını mı sandın? Kimsenin gözü ona şöyle bir kayamaz bile, öyle mi? Kendini beğenmiş, savaş mağlubu asker eskisi böyle düşünüyor demek. Bir erkek ancak karısına bakabiliyorsa iyi bir erkektir. Ben bunu beceriyorum. Sen şimdi bunun senin suçun olmadığını söylesen bile, durum değişmez. Ben her dedikoduya göğüs gerdim, evet aynen böyle. Karını bütün kötülöklere karşı savundum, açlığa karşı da; unutma bunu. Ancak içimdeki erkeğe karşı koyamadım. Yeter artık Josef. Artık evine git ve ailesini koruyabilen bir erkek gibi davran.”

“Böyle olmuştur mutlaka. Başka türlü olmuş olacağını sanmam.”

Bir süre –belki Paskalya’ya kadar, belki o kadar bile değil– Maria ile Grete karı kocanın yatağında yattılar, Josef ise mutfakta sobanın yanındaki sedirde yattı. Bir süre Maria’yla konuşmadı. İşlerini Gottlieb Fink’le halletmedi. Buna karşılık yeni aldığı minibüsle sık sık L.’de oturan kayınbiraderine gitti. Çoğu kez de geceyi orada geçirdi. Bir süre sonra kendi yatağına döndü. Grete yanlarına geldiği zaman da sesini çıkarmadı. Yalnız ikisinin arasında yatmaması koşuluyla. Adını hiç anmadı. Bir kere bile. Bir kere olsun ona bakmadı. Tek bir söz bile etmedi ona. Sanki kız evde yokmuş gibi davranıyordu. Kardeşlerden hiçbirisi bu konuda babasıyla konuşmaya cesaret edemedi. Lorenz bile. Ufaklığa Katharina bakıyordu ama kız zaten çoğu kez annesinin eteklerinin altındaydı. Kısa bir süre sonra Maria bir daha hamile kaldı. Bir kız daha getirdi dünyaya, adını Irma koydu. Artık köye daha sık gider olmuştu. Dükkânda Else ve diğer kadınlarla sohbet ediyordu. Aralarında hiçbir fark kalmamıştı artık. Çocuğun kapkara gözleri vardı, herkes annesine benzediğini söylüyordu. Maria hiçbir şey söylemedi. Söylenenlerin ve akıllarından geçenlerin neler ol-

duğunu biliyordu o. Josef'e, Grete'nin onun çocuğu olduğu konusunda kendisi ve çocuklarının üstüne yemin etti. Tabii eğer Tanrı Meryem Ana'dan sonra bir daha babasız bir çocuk peydahlamayı denemediyse. Josef ona inanmıyordu. Kadın Josef'e tüm olanı biteni anlattı. Hannoverli bir adamın L.'deki pazarda bir bilgi almak için onunla konuştuğundan bahsetti. Onu adamla konuşurken görenler böyle bir dedikodu çıkartmıştı. Savaş kapkara bir gölge düşürmüştü köyün üstüne. Gottlieb'in onu sıkıştırdığını, elinden zar zor kurtulduğunu anlattı. Lorenz'den, onun silahla kendisini koruduğundan ve ailesi için hırsızlık yaptığından söz etmedi. Lorenz'in babasından nasıl korktuğunu görüyordu. O babasından korktuğu kadar bu dünyada kimseden ve hiçbir şeyden korkmazdı.

Maria bir daha hamile kaldı. Bu kez midesi bulanıyor, her gün kusuyordu. İyiden iyiye zayıfladı, tararken saçları dökülüyordu. Bir oğlandı bu. Adını Josef koydular. Babası öyle istemişti. Ömrü boyunca onu Sepp diye çağırırdı.

Anneannem Maria otuz iki yaşındaydı ve tam yedi çocuk doğurmuştu.

Ancak sonra hastalandı. Karnı şişti, bağırdığı duyuluyordu. Josef doktora telefon ettirdi. Doktor Maria'nın apandisitinin yanlış tarafta olduğunu saptadı. İlk ağrıların başlamasından bir ay sonra öldü Maria.

Bir yıl kadar sonra da Josef öldü. Kan zehirlenmesinden. Odun keserken yaralanmıştı. Son günlerinden birinde siyah takım elbisesi üstünde, sobanın yanındaki sedirde ayağa kalkamadan ateşler içinde yatarken belediye başkanı geldi. Bütün gece boyunca başına ruhların üşüşüğünü, eğer doğruyu söylemezse ölene kadar, gece gündüz demeden ona azap çecktireceklerini söyledi. İşin doğrusu Maria ile arasında hiçbir şey geçmemişti. Çok istediğı halde Maria ona hep sırt çevirmiş, en ufak bir umut ışığı bile vermemişti. Ne ona ne

de Hannoverli adama. Maria, Meryem Ana'dan sonra gelen en namuslu kadındı. Grete, Josef'ten başkasının değildi.

Kathe Teyze babasının bu söylenenleri dinleyip başını salladığını anlattı. Anlayıp anlamadığını bilmiyordu. Ertesi gün ölmüştü. Çocuklar yalnız kaldı; Heinrich on dokuz, Katharina on sekiz, Lorenz on yedi, Walter on üç, Grete yedi, Irma üç, Sepp iki yaşındaydı.

Çocukların hepsi yan yana ana babalarının yatağına oturmuştu. Ayaklarının dibinde köpek uzanmış, kediye Grete'nin kucığına sokulmuştu. Mevsimlerden ilkbahardı. Ilık rüzgârın kokusu çatlaklardan içeri sızıyordu. Mavi bir baştankara kuşu gagasıyla ešeleyerek yağ ve ay çekirdeklerinin oluşturduğu halkada bir yarık açıyordu. Katharina karatavuklar için elma dilimleri kesmişti. Bir atmaca üstlerine doğru uçunca nar bülbülüyle, ispinoz kuşu korkudan donup kaldı. Bir alakarga verandada mısır tanelerini gagalıyordu. Sonra her şey sustu.

“Karatavuk ötmeye başlarsa...” diye konuşmaya başladı Grete ama sonra aklına başka bir şey gelmiş gibi sustu.

Hepsi siyah saçlı koyu tenli kardeşlerin içinde sadece Walter ve Grete açık renkli olanlardı, sanki başka bir ailedenmiş gibiydiler.

Duvarlarda ana babaları yaşıyordu hâlâ. Yatakta ve minderde anneleri vardı. Üstünden çıkan giysilere kokusu sinmişti. O giysileri hep öyle bıraksalar, sanki ansızın yatak odasında çıkıp geleceğini sanırdı insan. Katharina'nın buyruğu üzerine Lorenz babasının siyah olmayan yeni giysilerini denedi ama kendini hiç iyi hissetmedi. Bunlar en çok Walter'e yakıştırdı fakat henüz çok büyük gelirdi tabii. “Annemin püsküllü eşarbını alabilir miyim? diye sordu Irma, onun üstüne de annesinin kokusu sinmişti.

Josef avcılar gözlemiş, gizlice peşlerinden gitmişti. Ne zaman ava çıktıklarını bilmek istiyordu ve ne kadar orada kaldıklarını. Geri kalan zamanlarda o da Heinrich ve

Walter'le avlanmak istiyordu. Önemli olan sırf karın doyurmaktı. Kathe Teyze'nin sözüydü bu. "O zamanlar önemli olan sırf karın doyurmaktı."

Lorenz, Fink yapımı mavzeri aldı. Artık onun malı olmuştu. Kimse itiraz edemezdi. Lorenz ateş edecek, Heinrich ve Walter av hayvanlarını ona doğru sürecekti. O bir geyiği ya da dağ keçisini haklayacak, Heinrich'le Walter avı büyük bir örtüye sarıp eve kadar taşıyacaklardı. Lorenz onların yanından yürüyecekti; mavzeri omzunda değil, atışa hazır halde elinde olacaktı. Hiç değilse masaya koyacak bir tavşan bulurlardı. Hangi kuşların yenilebildiğini Heinrich de tam olarak bilmiyordu. Karatavuk yenir miydi örneğin? Haklanması en kolay olan onlardı. Çayıra oturup öylece namluya bakarlardı. Yırtıcı kuşların yenmeyeceği açıktı. Serçelerin pek eti yoktu. O bölgede güvercin yaşamıyordu. Lorenz hâlâ bir geyik hayali kuruyordu. Birkaç kez menziline girdi. Avlasa boynuzlarını kendine saklar, ömrü boyunca yanından ayırmazdı. Hayat onu nereye sürüklerse sürüklesin. İkinci savaşta hayatın onu Rusya'ya sürükleyeceğini, orada savaştan kaçıp ikinci bir aile kuracağını bilse muhtemelen "Geyik de benimle geliyor!" derdi. Ancak Lorenz Dayı hiç geyik vuramadı.

Menzile giren avcılar da oluyordu. Bağırıp el sallıyorlardı.

"Hey sen yükçü çocuk!" diye seslenmişlerdi. "Yükçü çocuk, burası bizim av sahamız!"

Ona ilk kez ailesi üstünden hitap ediliyordu. Demek ki ona saygı duyuyorlardı. Buna göre davranmasını bekliyorlardı. Saygıyı hak etmesini bekliyorlardı. Oradan kaçıp gitseydi bu saygı böylece sürmezdi. Mavzeri omzuna dayayıp onlara doğru nişan aldı.

"Hey yükçü!" diye seslendiler. "Bugün avlanma sırası bizde."

Bu bir tek "Yarın sıra sizin olabilir," demek olabilirdi. Başka ne anlama gelecekti ki? Bir de şu anlama geliyordu tabii: Hepimiz eşitiz. Ne biz senden üstünüz ne de sen biz-

den üstünsün. Aynı seviyedeyiz; sadece siz bir taraftasınız, biz diğer taraftayız.

“İndir silahını,” diye bağırdı avcılar.

Kalbi küt küt atıyor, avcıların kalp atışlarını ceketinin üstünden görmemesi için dua ediyordu. Direndi ve silahı indirmede. O zaman avcılar arkalarını dönüp gittiler. Bu bir tek anlama gelebilirdi; bugün bizim sıramız, yarın sizin. Yani tersi olmuştu, o kazanmıştı. Ağır adımlarla eve döndü. Sanki yirmi yıl, hatta yüz yıl daha yaşlıydı. Sanki hiç beklenmedik bir anda ormanın içinden avcıların saygı duyduğu bir orman cini çıkmış ve avcılar av sıralarını o gün ona vermişti. Daha çeşmenin oradan Heinrich’le Walter’e seslendi. O günden sonra avcılar arasında “Yükçü ava çıktıysa, evinize dönün! Kendinizi kollayın,” dendi.

Köyde Lorenz’e hayran olmayan yoktu. Yükçüye hayran olmayan tek bir kişi bile kalmamıştı. Ana babalarının ölümünden sonra tam anlamıyla yükçü olmuşlardı. Hiç kimse, Lorenz’in, onu kardeşlerine bakmaktan alıkoymaya kalkacak birini öldüreceğinden kuşku duymuyordu. Öte yandan eninde sonunda hapse düşeceklerinden de kimsenin kuşkusu yoktu. Hepsinin, bütün yükçülerin. Bu toplumun tortusuydu onlar. Ne kadar hayran olunsa da tortudan başka bir şey değillerdi. Dini bütün kadınlar onları şeytanla ilişkilendiriyordu. Eğer Tanrı onları sevecek olsa, neden anne ve babalarını o kadar erken alsındı ki?

Kara gözlü Irma aynanın önünde şöyle bir döndü, kendini çok güzel buluyordu. Çok zayıftı. Daha çok babasına benziyordu, o beyaz yüzü de tıpkı babasınıninki gibiydi. Kendisiyle ilgili büyük hayalleri vardı. Zengin bir adamla evlenip ailesine iyi bir hayat yaşatmak istiyordu. Ama hayat böyle akmadı. Daha on yedisindeyken evli bir öğretmene âşık olacak, onunla aynı yastığı paylaştığını hayal edecekti. Katharina ve Maria çoktan kocaya vardıklarında bile, o hâlâ bekârdı ve öğretmenin karısının ölmesini bekliyordu.

Peşinden koşanlar vardı ama o, rahip olmaktan vazgeçirdiği bir teoloji öğrencisi dışında hepsini geri çevirdi. Onunla da evlendi. Böyle bir adamın ateşli Irma'yı dizginlemesi herkesi şaşkına çevirdi. Zamanla ürkekleşti, kocasına iyice boyun eğdi. Çok gürültücü bir adamdı, hem de çok gürültücü. O konuşurken söylediği her söz iki yandaki evlerden bile duyulurdu. Rezil sözcükler de olurdu söyledikleri arasında. Bir güldü mü mutfak çekmecesinde çatal bıçak şangırdardı. Yetim çocukların kaldığı bir yurttan eğitmenlik yapıyordu. Din uzmanıydı. Hiçbir şeyi ciddiye almazdı. Bir süre sonra ikinci bir karısı oldu. Bir Irma'yla kalıyordu, bir diğer kadınla. Yaşlı bir kadın ona evini miras bıraktı. Sözde çok iyi bir insan olduğu için. Çok gürültücü, çok kaba ama çok iyi bir insandı. Tanrı'yla birebir konuşurdu sanki. O yüzden bu kadar yüksek çıkardı sesi. Adam evi devraldı, Irma yolda kadının kızgın varislerini gördükçe utanıyordu. Bu gürültücü adam günün birinde kör oldu ve masörlük yapmayı öğrendi. Evin bodrumunda masaj yaptığı kadınlar bayılıyordu ona.

Hâlâ yükçü olarak adlandırıldıkları günlerden birinde, ev açık artırmaya çıkmadan önce, onlar vadinin sonunda otururlarken Irma'nın aklına bir fikir geldi. Zaten artık sırf kardeşlerden, yani Heinrich, Katharina, Lorenz, Walter, Grete, kendisi ve Sepp'ten oluşan ailenin tamamı Amerika'ya göçebilirdi. Hiçbir şeylerinin kalmadığı günlerdi. Bir yerlerde okumuştun, Kuzey Dakota'da insanlar aranıyormuş, arazi ve ev yapmaları için parasız ahşap veriliyormuş. Ancak kardeşleri bu fikre yanaşmadı, tek başına da çok yalnız kalacaktı. Sonradan o gürültücü adamla evlenince bütün bunları unuttu gitti.

Hâlâ yükçü olarak anıldıkları günlerde üç kız kardeş vadinin dibindeki evin önündeki banka oturup üçlü şarkı söylerdi. O kadar güzel söylerlerdi ki posta şefi yardımcısının gözünden yaşlar inerdi. Maria gittiğinden beri çökmüştü adam. Bu güzel kadının ölümünü bir türlü kaldıramadı. Sık

sık karanlıkta mezarına gider, çiçek ya da ağaç dalı bırakırdı. Ormanın kıyısında oturup kızlarının şarkı söylemesini dinlerken kendisinin de o ailenin bir parçası olduğunu hayal eder, sonra mezara gidip Katharina, Margarethe ve Irma'nın ne kadar güzel şarkı söylediğini anlatırdı. Bayram günlerinde kapılarına küçük hediyeler bırakıyordu. Hediyelerin kimden geldiğini bilmelerini istemiyordu. Yine de hepsi biliyordu tabii. Bir keresinde hediyelerin arasından bir bilezik çıkınca Irma gidip adama sarıldı. Bilezik bir kâğıda sarılıydı ve üstünde Irma'nın adı yazıyordu. Maria'nın ölümünden sonra hayatındaki en güzel şey Irma'ydı. Annesi kadar güzel olmasa bile. Dünyaya Maria kadar güzel biri gelebilir miydi bir daha?

Ya Sepp Dayım? Oğlu Josef dünyaya geldiğinde babası onu evin içinde mutlulukla bir oraya bir buraya taşıdı. Oğlu onun izinden yürüyecek, babasının başladıklarını bitirecekti. Oysa öyle olmadı. Babasının başlattığı ne vardı? Önceleri Seppeler, sonra da Sepp diye anılan Josef, zayıf bir adamdı. Bir kız gibi güzeldi. Kadınlara pek ilgi göstermezdi. Tam bir zampara olan Walter kadınlarından birinden bıkınca onu Josef'e devretti, Rhein Köprüsü'nün fahişesi onda kaldı. Gerçi bunların hiçbiri ona mutluluk getirmedi. Kadın ona bir kız çocuğu doğurdu, altın lüleleri olan Michaela. Kız henüz on üçüneyken kendini pencereden atmaya kalktı. Sepp kadından boşanıp kızı, kız kardeşi Katharina'ya verdi. Katharina kızı annesi gibi olmasın, doğru yolu bulsun diye çok uğraştı. Ancak Michaela eroine bulaştı, sonra AIDS'e yakalanıp öldü.

AIDS hakkında okullarda gösterilmek üzere çekilmiş bir film vardı. O filmde başrol oynuyordu. Film gençlerin gözünü korkutmak için yapılmıştı.

Sepp Dayı ölmek üzereyken ziyaretine gittim. Neredeyse saydamlamıştı.

Viyana'daki Sanat Tarihi Müzesi'nde İhtiyar Pieter Bruegel'in "Çocuk Oyunları" adlı tablosunu gördüm. Yük-

çülerin tamamı oradaydı. Tablonun her noktasında sıçrayıp oynuyor, gülüyor, ağlıyor, bağırıp çağırıyor ya da fısıldaşıyorlardı. Karşılarında dururken içimden gülmek geldi.

“Bir *pirouette*⁷ atmayı dene!” diyor Irma, Grete’ye. Oysa Grete bunun yerine bacaklarını suya sallandırmak istiyor.

Walter Seppeler için kumdan kale yapıyor ama kendini bunun için fazla yaşlı buluyor, onun istediği bir şapkayı sopanın üstünde dengelemek.

O sırada hayvanların yanından gelen ağabeyi Heinrich’i “Haydi gel güreşmeyi deneyelim,” diye kışkırtıyor Lorenz.

“İstersen sonra misket oynarız,” cümlesini de ağzının içinde geveliyor Heinrich.

“Önce yıkanırsan ancak,” diyor Lorenz.

Erkek çocuklar okulda *sıraya bastırmaca* oynuyor. Bu, çocuklardan en mızımız, en güçsüz olanının sıraya bastırılması demek.

Elim sende oynuyor kızlar. Grete armut ağacının dibinde durmuş, kızlar onun saçını çekip “Elim sende!” diye bağırıyor. Grete ağlaya ağlaya oynamaktan vazgeçiyor.

“Bakalım kim en uzağa işeyecek?” diyor Walter, Lorenz’e. Walter kazanıyor.

Kim Walter’i sırtına alacak? Top kimde?

“Haydi gel, ateş için çalı çırpı toplayalım!” diye bağırıyor Katharina.

“Madem kiliseye gitmiyoruz, bari evde dini tören oyunu yapalım,” diyor Irma. “Grete çiçekleri saçsın, Katharina duvardan haçı alıp önümüzden yürüsün, oğlanlar da sanki İsa’yımış gibi Seppeler’i taşısin.”

“Bunu yapacağıma duvardaki resme ateş ederim daha iyi. Tam gözünün üstüne,” diye dalga geçiyor Lorenz.

“Hayır olmaz! Bu Meryem Ana’nın resmi,” diyor mavi bir pelerin takıp kadın olmaya çalışan Seppeler.

7. (*Fra.*) Bale terimi olarak da bilinir, kendi etrafında topaç gibi dönmek anlamına gelir. Piruet diye okunur. (e.n.)

“Haydi gelin yatalım,” diyor Katharina. “Saat gece yarısını geçti.”

Haklarında yazdığım bu insanların hemen hemen hepsi toprağın altında yatıyor artık. Ben de yaşlandım. Yirmi bir yaşında ölen Paula dışında, diğer çocuklarım hayatta. Sık sık Paula’nın mezarına gidip “Görüyor musun bak,” diyorum “hayatta olsan seni bu kadar çok ziyaret etmezdim. Bu kadar çok ziyaretine gelmeye utanırdım. Sen de kapıyı açıp ‘Anne yine mi sen geldin?’ derdin.”

THG
#505807
TAI
0585807 TAI